

UNIVERSITAT POMPEU FABRA

ÈTICA I TELEVISIÓ INFORMATIVA.
ANÀLISI COMPARATIVA DELS CODIS
DEONTOLÒGICS DE NOU CADENES
D'INTERÈS MUNDIAL

VOLUM SEGON

Salvador Alsius

1996

60

B.C. 191.226

Universitat Pompeu Fabra
Estudis de Periodisme
Departament de Periodisme i Comunicació Àudiovisual

**Ètica i televisió informativa.
Anàlisi comparativa dels codis
deontològics de nou cadenes
d'interès mundial**

Tesi doctoral de
Salvador Alsius Clavera

Dirigida pel Dr. Josep Gifreu i Pinsach

Barcelona, 1996

Volum segon

(RES 1)

PN

4756

.A47

1996

4.3. Principi de justícia

...Coward va pensar que no tenia cap opció, que aquest era el gran dilema del reporter. Havia escoltat un home que li explicava una història de maldat i d'injustícies. Algú l'emplaçava a descobrir la veritat. No podia fugir d'estudi.

"Això és el que hi ha, senyor Coward -li va dir en Ferguson. M'ajudarà?"

Coward va pensar en els milers de paraules que havia escrit sobre morts, en tots els temes de dolor i d'agonia dels que s'havia fet ressò, no deixant de banda ni el més petit trosset d'esparadrap en allò que eren descripcions de malson. De tots aquelles temes ell n'havia escrit, però mai no havia estalviat a ningú ni d'una punxada de desesperació. I en tot cas mai no havia salvat una vida.

"Faré el que pugui" -va respondre.

John Katenbach: *Just Cause* G.P.Putnam's Sons. Nova York, 1992 (pp.45-46)

Les actuals societats democràtiques estan immerses en un debat que ha arribat fins i tot als tribunals supranacionals, el de si cal exercir o no l'anomenada discriminació positiva. Els poders executius, legislatius i judicials estan donant respostes diverses i vacil·lants a la pregunta de si per compensar certes desigualtats existents entre les persones i els grups cal atorgar-los tractaments desiguals que compensin les diferències generades prèviament. Aquest debat comporta una profunda reflexió sobre la justícia. Una reflexió que es refereix més a les formes o els mètodes per aconseguir una societat justa que al concepte mateix de què és la justícia.

Com succeeix amb la veritat, la justícia es compta entre els trets morals més assumits universalment. Des que Plató va elevar-la a la categoria de suma i compendi de les restants virtuts, la justícia ha estat objecte d'atenció per part de tots els filòsofs de la moral, fent-la equivaler tant a una actitud d'harmonia personal com al resultat desitjable de la interrelació de les parts que componen un cos social. Però la idea mateixa de justícia no ha estat objecte de grans polèmiques filosòfiques al llarg de la història del pensament. El que sí que ha estat subjecte als estira-i-arronsa de les diferents escoles filosòfiques i de les respectives projeccions socio-polítiques ha estat la manera de fer justícia, és a dir, la via que cal seguir per aconseguir unes relacions socials harmòniques.

De la mateixa manera, ningú no discutiria que els mitjans de comunicació han de ser justos. Però una altra cosa és determinar com poden contribuir a aconseguir que hi hagi més justícia en el món i determinar també (si la justícia, segons la indicació d'Aristòtil, consisteix en donar a cadascun el que li correspon) quina mena de bens són els que reparteixen els mitjans, qui n'han de ser els beneficiaris i de quina manera s'ha de fer el repartiment. Certes formes de periodisme han aconseguit crear-se una fama de "justiciers". Les persones o els grups socials que es senten agreujats, si no decideixen prendre's la justícia per la seva pròpia mà, solen plantejar-se dues maneres de restablir l'ordre social al qual aspiren: acudir a les instàncies jurídiques o divulgar el greuge a través dels mitjans (o una combinació de les dues coses). Alguns periodistes assumeixen amb força entusiasme aquest paper justicier. És més, una visió un tant quixotesca de la professió periodística de segur que ha estat un element determinant de la gran quantitat de vocacions que darrerament suscita l'ofici. Però certament no existeix unanimitat a l'hora de decidir quins són els comportaments que fan ser realment més justos.

De tota manera, les obres sobre ètica periodística no solen usar gaire el terme "justícia". En anglès el terme emprat habitualment per referir-se a la virtut distributiva és "fairness", és a dir, imparcialitat o equitat.¹ Això ja dona una bona pista sobre quins han estat, en bona mesura, les concepcions predominants, si més no a l'àrea anglosaxona, de l'exercici de la justícia en el terreny periodístic. S'ha posat èmfasi en l'equilibri de tractaments de les persones i els temes que ja tenien un espai als mitjans de comunicació, i s'han dedicat menys esforços a considerar si els mitjans de comunicació atribuïen a tots els sectors socials els espais i tractaments que els haurien de pertocar.

Una bona part de les obres existents sobre deontologia de la informació prenen el filòsof John Rawls com a punt de referència per desenvolupar uns criteris teòrics sobre el conreu de la justícia per part dels mitjans. Rawls és un pensador nord-americà que, seguint la tradició contractual que es cova en Hobbes i Locke i culmina amb Stuart Mill, va desenvolupar un plantejament de caràcter netament lliberal sobre el concepte de justícia.² Segons ell, la justícia es deriva de la confrontació i el frec d'idees en una societat lliure i de lliure mercat. Aquesta confrontació ha de tenir com a regla bàsica un tracte escrupolosament igualitari entre tots

---

¹ Aquest és el terme que utilitza, per exemple, Edmund Lambeth, un dels autors que s'han pres com a punt de referència per determinar els quatre grans principis sobre els quals s'estructura el tesaurus d'aquesta tesi. (Veure 1.2.)

² RAWLS, John: *A Theory of Justice* Harvard University Press. Cambridge, Mass., 1971
N'existeix versió en espanyol: *Teoría de la justicia* Fondo de Cultura Económica. Mèxic, 1985

aquells que volen participar en el joc. Però Rawls sap que no tothom comença del mateix punt de partida, i per això diu que cal estendre un "vel d'ignorància" sobre les situacions personals d'origen. En aquesta concepció, la justícia queda equiparada a la imparcialitat. El tracte igualitari és la condició bàsica perquè la justícia sigui possible, i la concurrència lliure a les oportunitats que ofereix una societat lliure farà la resta. Amb això s'arriba a situacions que Rawls anomena d'"equilibri reflexiu", uns estadis socials en els quals certament es produiran desigualtats, però aquestes desigualtats contribuiran a l'estímul individual i, a la llarga, a un equilibri raonable.

Aquesta teoria lliberal de la justícia (aquí exposada d'una manera necessàriament esquemàtica) es presta a unes aplicacions mecàniques al camp de l'ètica de la comunicació. El "vel d'ignorància" dissenyat per Rawls hauria de servir per ajudar els periodistes a actuar rectament, donant a tothom les mateixes oportunitats independentment del poder o de la capacitat d'influència assolida al mercat. És exactament allò que es demana als reporters en nom de l'objectivitat: en la cobertura d'un accident d'avió, per exemple, totes les víctimes han de rebre el mateix tractament. Algunes de les aplicacions pràctiques semblen tan evidents, tan planeres, que l'equitat ha esdevingut doctrina sagrada sense majors problemes. A més és un tipus de plantejament que casa bé amb el de la neutralitat exigida al periodista. Aquest ha de posar entre parèntesi les seves apreciacions, els seus prejudicis, i limitar-se a fer de notari de la confrontació social. Actuant així, quan sigui veraç serà just i quan sigui just serà veraç. És el que postulen, per exemple, Black, Steele i Barney quan afirmen que equanimitat ("fairness") significa perseguir la veritat i explicar la informació sense favoritismes, interessos propis o idees preconcebudes.³

Els qui abracen amb entusiasme el credo lliberal refusen qualsevol garantia específica (en forma de quotes, per exemple) per a individus o grups socials menyspreats, i creuen que la lliure concurrència ja generarà possibilitats de presència social a qui realment ho mereixi. El mateix raonament és aplicat a l'espai de la comunicació. És cert, s'admet, que no tothom té les mateixes oportunitats per fer-se present en els mitjans, però si els mitjans actuen en llibertat acabaren sent un reflex de la societat i no tindran més remei que acabar actuant com un aparador de les idees i els interessos que entrin a la confrontació. Aquest punt de vista es fa extensiu als casos en què es trasllada als mitjans els temes subjectes a l'administració oficial de

---

³ BLACK, Jay / STEELE, Bob / BARNEY, Ralph: *Doing Ethics in Journalism* The Sigma Delta Chi Foundation i The Society of Professional Journalists. Greencastle, IN, 1993 (p. 43)

la justícia. Als defensors acèrrims del liberalisme no els preocupa excessivament que la justícia paral·lela exercida pels mitjans pugui distorsionar els procediments jurídics. Perquè, argüeixen, els mitjans de comunicació també aconsegueixen així el seu paper macroregulador i d'aquesta manera poden neutralitzar el que podrien ser defectes o excessos del Dret.

Però evidentment a tots aquests plantejaments tan lineals se'ls han trobat punts dèbils. El principal és que els desequilibris bàsics que existeixen a la societat són tan grans que impedeixen de facto l'accés al tauler de joc on ha de tenir lloc la partida, una partida que precisament es juga cada vegada més a l'escenari mediàtic. Davant del concepte liberal suava explicat hi ha concepcions de la justícia que no plantegen l'igualitarisme o el plantegen d'una altra manera. Tants els liberals com els seus crítics invoquen sovint la proposició d'Aristòtil en el sentit que els casos iguals han de ser tractats de la mateixa manera.⁴ Però la qüestió és: ¿quan els casos són realment iguals? La societat ha de fer-se i es fa constantment aquesta pregunta quan parla, per exemple, de racisme, o de la situació de les dones. O, si es prefereix, es pot donar la volta a la frase aristotèlica i preguntar-se com hauran de ser tractats els casos diferents. Si casos iguals mereixen tractaments igualitaris, ¿s'hauria de concloure que la justícia comporta tractar els casos diferents amb una voluntat compensatòria de les diferències?

Per alguns la resposta és afirmativa, tant si es refereix al conjunt de les oportunitats que ofereix la societat com si es refereix a les maneres de fer les coses dels mitjans de comunicació. Hi ha qui defensa, efectivament, que cal establir regles que garanteixin una igualtat real i no només fictícia per a tothom, si convé a través de mecanismes que rescabalin els més dèbils dels dèficits quan la desigualtat es fa palesa. Aquesta opinió s'ha anat obrint camí en sectors molt diversos de la vida social. Un d'ells, per exemple, és el de l'ensenyament, on cada vegada es compren millor que l'igualitarisme no garanteix en absolut una educació adient per a cada individu i on sorgeixen noves tendències que posen èmfasi en la necessitat de tenir en compte les diferències que hi ha entre els subjectes.

De manera igual ha anat creixent la convicció que el rigor i la equanimitat no són garanties suficients per poder dir que els mitjans de comunicació actuen d'una manera justa en la societat en la qual operen. Christians, Rotzoll i Fackler, entre altres, pensen que els mitjans tenen l'obligació d'assegurar la cobertura de temes oblidats i de donar major accés a gent de la qual se n'ha parlat menys en el passat.⁵ Així com hi ha elits polítiques i econòmiques, hi ha

---

⁴ És la sentència amb la qual Aristòtil expressa d'una manera més directa el seu parer sobre la justícia, i està inclosa en el llibre V d' *Ètica per a Nicomè*

⁵ CHRISTIANS, Clifford G. / ROTZOLL, K.B. / FACKLER, Marc P.: *Media Ethics: Cases and Moral*

grups socials que estan exclosos dels circuits del poder i que han estat maltractats en els espais mediàtics. I, com apunten Christians i els seus col·legues, els plantejaments lliberals que giren al voltant de la teoria de la justícia de Rawls troben moltes dificultats per actualitzar el concepte d'equitat en contextos inherentment desiguals.

En alguns moments l'adveniment de noves tecnologies de la comunicació arriba a crear la il·lusió que s'avança cap a un nou sistema comunicatiu on s'homogeneïtzin les possibilitats d'accés i on tothom pugui esdevenir tan emissor com receptor de missatges.⁶ Però l'evolució socio-econòmica de les societats post-industrials fins ara sembla demostrar que la porta de l'accés mediàtic és estreta i que al seu davant hi continua present un dimoni de Maxwell⁷ entestat en aquest cas a preservar un determinat ordre social. Mentre no hi hagi un canvi radical del sistema, hi ha qui -com Christians i estudiosos de l'ètica periodística- atribueixen als mitjans i als periodistes que hi treballen la missió de restablir un cert equilibri: "La justícia per als dèbils es situa al centre d'una premsa socialment responsable. El test del tornassol per saber si la professió periodística aconsegueix la seva missió a llarg termini és la seva empara d'aquells que estan a fora de l'establishment socio-econòmic".⁸ Aquest punt de vista trenca, certament, amb tota una línia doctrinal que s'ha considerat consolidada a molts mitjans de comunicació. Com diuen Patterson i Wilkins, si els periodistes decideixen adherir-s'hi la pretesa objectivitat és una norma insuficient per mesurar els resultats dels mitjans. Els professionals de la informació i els mitjans per als quals treballen contrauen a partir d'aquest plantejament unes responsabilitats suplementàries. No n'hi hauria prou amb que el producte informatiu fos un mirall de la societat. En ell hi hauria d'haver també una dimensió crítica, una llavor de canvi i de transformació.⁹

Reasoning (3ª ed.) Longman. Nova York, 1991

⁶ Moltes innovacions tecnològiques han suscitat expectatives en aquest sentit. En són exemples la implantació de la ràdio en freqüència modulada i l'extensió del vídeo de format reduït. La nova utopia es diu Internet.

⁷ Aquest dimoni és un ésser imaginari usat pel físic escocès Clerk Maxwell per descriure una situació de disminució de l'entropia dins d'un gas. El dimoni deixaria passar o no les molècules d'un costat a l'altre d'un recipient segons llur velocitat. La metàfora va ser recollida per il·lustrar l'analogia entre el segon principi de la Termodinàmica i certs aspectes de la comunicació. Veure WIENER, Norbert: *Cibernètica i societat* Edicions 62. Barcelona, 1965 (p. 41)

⁸ CHRISTIANS, Clifford G. / ROTZOLL, K.B. / FACKLER, Marc P.: op. cit., p. 110

⁹ PATTERSON, Philip / WILKINS, Lee: *Media Ethics. Issues and Cases* Wm.C.Brown Publishers. Dubuque, IA, 1991 (pp. 147-148)

Per descomptat els defensors de les essències liberals no combreguen amb aquesta mena de propostes, que titllen d'excessivament intervencionistes. Malament si s'han d'articular a través de normes, que difícilment poden tenir una suficient concreció (i, si la tenen, serien unes normes que coartarien la llibertat d'informar d'allò que cada empresa cregui més convenient). I malament també si es canalitzen només a través de la pressió ideològica, doncs això condueix a una concepció paternalista o redemptorista de l'activitat professional. La justícia, segons el concepte liberal, és el resultat que s'obté quan es deixa que l'igualitarisme faci el seu fet.

El principi de justícia viu en bona harmonia amb el principi de responsabilitat. Però, si s'aplica amb criteris intervencionistes, pot col·lisionar certament amb certs aspectes del principi de llibertat. Els periodistes i els seus patrons tendeixen a demanar la total independència per a la seva tasca. Si s'obliga als mitjans -en pro de causes socials- a mantenir unes certes regles compensatòries, es pot estar restringint la seva llibertat o independència.

També existeixen frecs incòmodes entre el principi de justícia i el de veritat. La voluntat del periodista d'impartir justícia a la seva manera comporta quasi necessàriament la introducció d'apreciacions subjectives tant en la selecció temàtica de la informació com en el tractament de la mateixa. Mentre s'apliquin mecànicament els criteris igualitaris i la veritat es circumscriu als límits formals de la quimèrica "objectivitat", no hi haurà majors problemes i semblarà que la raó es decanta del costat dels que propugnen usar el "vel d'ignorància" de Rawls. Però quan el principi de justícia s'assumeix amb un ànim més actiu i es busca en conseqüència un aprofundiment de la informació, és fàcil que comencin a trontollar algunes de les normes sobre les quals descansa la bona consciència de la veracitat. I tanmateix és ben cert que els mitjans històricament han aconseguit credibilitat no només amb l'acompliment disciplinat de les normes que garanteixen l'objectivitat, sinó contribuint a aconseguir determinades causes socials s'obrissin camí.¹⁰

Darrerament la confrontació de parers fins aquí exposada ha trobat un nou terreny dialèctic. Una nova paraula màgica semblava ser la perfecta síntesi de les opinions d'uns i altres. Aquesta paraula és "multiperspectivisme", un mot que es presta a tantes significacions com se li vulguin donar. En una lectura liberal, multiperspectivisme pot voler dir no excloure ningú d'un dret inicial a la participació i reflectir les idees i els actes de totes les forces socials

---

¹⁰ Christians, Rotzoll i Fackler il·lustren aquesta idea amb un parell d'exemples de la història de la comunicació als Estats Units: els riscos que van assumir amb els seus periòdics els abolicionistes en el segle XIX i el paper determinant que va tenir la televisió en els anys 60 per a la causa dels drets civils. (Op. cit, p. 114). Una reflexió similar es podria fer amb la funció que va tenir la premsa en el procés de la transició política espanyola.

en joc en proporció directa a la seva quota de poder. No és aquesta, òbviament, la dimensió que li donen a la paraula els seus introductors, que són més aviat els qui volen donar major volada a l'aplicació mediàtica del principi de justícia. Per a ells, parlar de multiperspectivisme vol dir precisament subratllar la necessitat de reduir el poder simbòlic de les forces actualment dominants i atorgar a tots els ciutadans l'oportunitat d'entrar a l'arena simbòlica. És una manera d'expressar la necessitat que les perspectives de dalt a baix que solen donar els mitjans de comunicació es vegin complementades o compensades amb perspectives de baix a dalt. A partir d'aquí, el debat es reproduïx sota una altra fraseologia i va a parar als terrenys del vocabulari polític convencional. La informació multiperspectiva -es diu- és la plasmació mediàtica de la tendència de les societats modernes a ser més democràtiques. Però si la democràcia -es respon- comporta el predomini de les majories sobre les minories, seria precisament antidemocràtic usurpar aquest poder (argument aquest al qual s'abonen immediatament les empreses periodístiques que en fan la corresponent traducció en termes d'audiència). Les fonts informatives dominants -es contraargumenta encara- no són representatives de la majoria i, en conseqüència, disminuir la seva influència per donar-ne més a les majories silencioses és una forma de democratitzar els mitjans. No sembla, efectivament, que aquesta dialèctica sigui essencialment nova respecte a la que ha mantingut la filosofia moral des de temps reculats. I d'altra part, la capacitat de la informació multiperspectiva per enfortir la democràcia és independent de la seva bondat com a solució al problema de la distorsió de la informació.¹¹

Evidentment la bipolarització entre les dues concepcions bàsiques del principi de justícia que s'ha vingut dibuixant fins aquí no sempre es troba definida d'una manera nítida. Existeixen influències mútues d'una en l'altra, sobre tot quan s'ha de baixar al terreny de la pràctica. Els codis de conducta professional solen fer equilibris per integrar les dues, tot i que els periodistes saben perfectament que aquests equilibris acaben sent problemàtics en l'exercici quotidià de la professió. Una mostra de la voluntat integradora de conceptes l'ofereix aquest paràgraf del codi deontològic de la American Society of Newspapers Editors (ASNE): "La premsa nord-americana es va fer lliure no només per informar o per servir de fòrum per al

---

¹¹ La polèmica al voltant del concepte d'informació multiperspectiva està condensada en un parell d'articles juxtaposats a COHEN, Elliot D. (ed.): *Philosophical issues in journalism* Oxford University Press. Nova York, 1992. Són aquests articles:

- GANS, Herbert J.: "Multiperspectival News" (procedent de *Deciding What's News. A Study of CBS Evening News, NBC, Nightly News, Newsweek and Time* Pantheon Books. New York, 1979, pp. 304-335)
- NEWMAN, Jay: "Some Reservations About Perspectival News" (procedent de *The International Journal of Applied Philosophy* vol.3 n.2. Fall, 1986)

debat sinó també per a obtenir un escrutini independent que s'estengui sobre les forces de la societat, inclosa la conducta del poder oficial a tots els nivells de govern".¹²

Obviament, quan més imbuïdes estiguin les instàncies professionals de la tradició liberal, major èmfasi es posa en l'equitat i menor en altres aspectes del principi de justícia. Aquest serà presumiblement un dels trets diferencials que es podran trobar entre els codis de les televisions públiques i de les televisions privades que s'analitzen en aquesta tesi.

---

¹² Correspon a l'article I del codi de l'ASNE, que es pot trobar reproduït a DAY, Louis: *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies* Wadsworth Publishing Company. Belmont, CA, 1991 (p. 351)

4.3.1. Imparcialitat

Justícia, segons que s'ha vist a l'epígraf introductori, pot ser quelcom més que imparcialitat. Però sens dubte és també imparcialitat. En condicions normals, quan no hi ha greuges històrics per rescabalar ni desigualtats que calgui compensar, l'aplicació raonable del principi de justícia és tractar tothom amb equitat o imparcialitat. És a dir, amb la "fairness" de què parlen els autors anglosaxons.

Evidentment el deure de la imparcialitat obliga d'una manera especial els mitjans de comunicació de titularitat pública. La societat, a través dels mecanismes legals establerts per a cada cas, delega en aquests mitjans la missió de ser un fidel reflex de la realitat. Això comporta un compromís de veracitat, però comporta també un compromís d'equitat en el sentit de brindar a tots els individus i grups socials presents l'oportunitat d'expressar-se i no actuar de forma excloent respecte a ningú que vulgui participar en el sistema democràtic.

¿Es pot dir el mateix respecte als mitjans de titularitat privada? Cal reconèixer que això es més discutible. A l'epígraf anterior s'ha vist com les teories lliberals sobre el concepte de justícia entenen aquest com un resultat d'equilibri al qual s'arriba a partir del frec i de la confrontació de diferents forces socials. En el cas del sistema mediàtic, la justícia ve donada -d'acord amb aquest plantejament- per la resultant que determina l'aplicació de la lliure competència. Això equival a dir que no s'espera que cadascun dels mitjans actuï de manera equànime, sinó que es confia que de l'actuació conjunta de tots ells se'n derivarà la justícia. D'aquesta convicció se'n dedueix que un mitjà de comunicació concret no ha de vetllar especialment per l'equilibri i que pot afavorir sense majors problemes aquells punts de vista que senti més pròxims a l'ideari dels seus promotors.

Però el cert és que molts mitjans privats que efectivament no s'estan de fer prevaler la seva pròpia visió del món es presenten com objectius i declaren formalment que volen mantenir una línia d'equitat. I és que cal no oblidar que els principis ètics, apart del valor moral que tenen per sí mateixos, són també un valor de mercat. Ja s'ha fet referència a aquest aspecte de la deontologia professional en parlar de la veracitat: la majoria dels mitjans tenen interès en ser veraços i en mostrar-se com a veraços per tal que el producte informatiu que ofereixen obtingui l'esperada acceptació. El mateix succeeix amb totes aquelles línies de comportament que contribueixen a fer creure que un mitjà es comporta de manera equànime.

Un mitjà que sembla imparcial és un mitjà més creïble, i la credibilitat té rèdits apreciables en el mercat de la informació.

D'altra part cal tenir present que hi ha sectors polítics i socials extensos des d'on es propugna que el fet que un mitjà sigui de titularitat privada no l'eximeix d'actuar amb el degut sentit del servei públic. Aquesta consideració s'aplica especialment als mitjans audiovisuals per causa de la seva capacitat de penetració en la societat de masses i del fet que les seves línies d'actuació poden resultar determinants per reforçar o per limitar determinades conductes socials. És per això que es sol propugnar que les cadenes de televisió es vegin sotmeses a una sèrie de limitacions, entre les quals s'hauria de comptar la garantia d'uns mínims en matèria d'equitat informativa. Aquesta opinió, tanmateix, xoca frontalment amb els corol·laris del principi de llibertat i també amb les òbvies dificultats que hi ha per formalitzar i quantificar el grau d'imparcialitat informativa que haurien de demostrar els mitjans privats per tal de ser "homologats" com servei públic.

Aquest és un punt especialment conflictiu en la polèmica permanent que existeix a les societats democràtiques respecte al paper dels mitjans de comunicació. Una polèmica que s'aguditza quan es refereix a la presència dels partits polítics a les televisions, i especialment en èpoques de campanya electoral. A la majoria de països la legislació contempla una sèrie de condicions per a la concessió de l'explotació de freqüències. Però alhora es fa molt difícil formular i fer acomplir normes que garanteixin una efectiva imparcialitat. Als Estats Units durant molts anys hi han estat vigents l'anomenada "Fairness Doctrine" i la "Personnel Attack Rule" (els continguts de les quals seran exposats en els epígrafs subsegüents), que volien servir com a penyora de l'equitat. Però aquestes disposicions de caràcter legal han estat objecte de l'atac sistemàtic dels defensors de la coherència liberal: si el sistema vol que els mitjans de comunicació gaudeixin realment d'una llibertat d'actuació que faci la seva contribució a una societat justa, no se'ls pot constrènyer amb limitacions d'aquesta mena.

Cal admetre que certes prevencions, quan prenen forma de limitació concreta, atempten directament contra un sistema que es vulgui basar en el mític "laissez faire". Però el cert és que a la majoria de països democràtics no s'ha gosat deixar totalment en mans de la iniciativa privada un mitjà tan potent com la televisió. Les concessions d'explotació de freqüències a empreses privades coexisteixen amb el manteniment de xarxes públiques.¹ Les primeres

---

¹ Fins i tot als Estats Units existeix una xarxa d'emissores públiques (amb el nom genèric de PTV i alimentades pel Public Broadcasting Service, PBS), encara que la seva implantació és de caràcter residual. Veure, per exemple BERTRAND, Claude-Jean: *La televisión en Estados Unidos: ¿Qué nos puede enseñar?* Rialp. Barcelona, 1992 (pp. 159-173)

acusen les segones (i els poders polítics que les mantenen) de competència deslleial, en la mesura que les televisions públiques compten amb fons de finançament que no es deriven exclusivament del mercat. Però aquestes també es lamenten, per la seva part, de les hipoteques informatives que els causa la seva condició i que no pesen, o no pesen en el mateix grau, sobre les televisions privades. En definitiva, sol haver-hi un marc imperfecte i inestable de condicions per a l'establiment de criteris que concretin les normes de l'equanimitat.

Tanmateix, des del punt de vista de la moral individual de l'informador, l'equilibri informatiu -entès en un sentit ampli- és un valor difícilment renunciable. De fet en el context de la tasca diària la voluntat de comportar-se d'una manera equànime va molt lligada amb el compromís de dir la veritat de forma integral. El reporter actuarà imparcialment en la mesura que es preocupi per contextualitzar i aprofundir la informació (veure 4.2.1.3.) i que mantingui la deguda neutralitat en la valoració de les matèries d'actualitat (veure 4.2.2.)² De fet hi ha tractats d'ètica periodística que redueixen els imperatius de la imparcialitat als de la cura i el rigor, i viceversa.³ Però les normes concretes que impel·leixen a l'equanimitat solen ser molt formalistes, de manera que posen en guàrdia molts professionals que consideren que el seu seguiment escrupolós pot posar en perill, precisament, el marge de maniobra que es necessita per dir la veritat.

El problema és que, efectivament, de vegades els mitjans de comunicació es preocupen més per aparèixer com equànimes que per ser-ho realment. Per descomptat, sempre que es pugui s'ha de comptar amb totes les parts a les quals afecta un tema periodístic, especialment si aquest té caràcter conflictiu. Però de vegades hi ha el perill que, per salvar unes aparences, es vulgui resoldre l'equilibri en una sola peça informativa. Això té els seus problemes, especialment en els mitjans audiovisuals que construeixen informacions breus i sotmeses a la pressió del temps. A la televisió sovint es poden perdre bones oportunitats informatives si es pretén que, per sobre de tot, estiguin perfectament equilibrats tots els punts de vista possibles. Certs temes de denúncia social, per exemple, podrien quedar per sempre inèdits si calgués esperar a comptar amb la corresponent resposta de l'administració o de la part denunciada.

Un altre problema que se li planteja al periodista que vol actuar de manera equànime és que de vegades es fa molt difícil saber si un determinat plantejament informatiu juga a favor o

---

² Edmund Lambeth posa en relació la imparcialitat amb el que en diu una actitud "escèptica" que ha de observar el periodista, especialment respecte a les fonts informatives preponderants. Veure op.cit., p. 122 .

³ Veure, per exemple, BLACK, Jay / STEELE, Bob / BARNEY, Ralph: *Doing Ethics in Journalism* The Sigma Delta Chi Foundation i The Society of Professional Journalists. Greencastle, IN, 1993

en contra d'una determinada causa o idea. L'equitat, en termes de resultats d'una informació televisiva una vegada posada en pantalla, és quelcom difícil de definir i de mesurar perquè té molts components subjectius.⁴ Per exemple, una associació anti-avortista pot posar el crit en el cel perquè una televisió il·lustra un reportatge amb les imatges d'una operació d'interrupció de l'embaràs. L'entitat pot al·legar que aquelles imatges constitueixen una apologia de l'avortament. Però ¿qui sap si precisament aquelles imatges no poden generar un refús en una bona part dels espectadors i actuar doncs de forma favorable al pensament dels anti-avortistes? El dia a dia dels mitjans de comunicació està ple d'incògnites d'aquesta mena, que a la televisió queden reforçades pels diferents nivells de lectura i d'interpretació (la polisèmia, si es vol en termes semiòtics) que tenen les imatges. El dubte parteix cada vegada més de les fonts informatives. Als equips de campanya dels candidats electorals sovint se'ls fa difícil avaluar els comportaments que tenen respecte a ells les diferents cadenes de televisió perquè ni ells mateixos estan gens segurs de quines aparicions juguen a favor seu i quines poden jugar en contra. Fa molts anys que els estudiosos dels efectes dels mitjans de comunicació van descriure l'anomenat "efecte bumerang"⁵, entre els innumerables factors que incideixen en els sovint imprevisibles efectes que el contingut dels mitjans de comunicació té sobre les audiències.

A efectes analítics, aquest apartat del tesaurus està subdividit en els següents ítems:

- **Inclusió dels diferents punts de vista.** Sembla fora de tot dubte que una condició necessària, encara que no suficient, perquè una informació sigui justa és que sigui completa, en el sentit que inclogui tots els punts de vista pertinents i també que mantingui un raonable equilibri entre totes les parts en conflicte. En aquest ítem es contemplen totes les normes deontològiques establertes en aquest sentit, tant les que operen a termini immediat (en l'elaboració d'una informació concreta) com les que operen a llarg termini (en la línia informativa de cada cadena de televisió).

- **Dret de rèplica.** De la mateixa manera que la rectificació d'errades és un aspecte del rigor informatiu, la possibilitat que les persones afectades tinguin accés al mitjà de comunicació per contestar plantejaments informatius que els puguin afectar és una de les

---

⁴ Veure HAUSMAN, Carl: *Crise of Conscience: Perspectives on Journalism Ethics* Harper Collins. Nova York, 1992 (pp. 45 i ss.)

⁵ La primera i més clara referència es troba a KATZ, Elihu / LAZARFELD, Paul F.: *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications* Free Press. Nova York, 1955

maneres d'exercir la imparcialitat. Aquesta facultat sol estar regulada per llei, però és evident que -prèviament o independentment de la reclamació feta per via jurídica- el mitjà en qüestió pot assumir l'atenció de reclamacions que es considerin justes.

- **Quotes polítiques**. La legítima pugna pel poder que s'estableix en el marc democràtic es resol cada vegada més a l'escenari mediàtic. És així doncs que els mitjans de comunicació han de tenir establertes unes regles del joc que regulin l'accés i la presència dels representants polítics. Aquestes regles, especialment per als mitjans de titularitat pública, també solen estar establertes per llei. Però sovint queden reafirmades o completades per normes internes que s'auto-dicten els mateixos mitjans.

4.3.1.1. Inclusió dels diferents punts de vista

L'obligació moral que incumbeix els mitjans de comunicació de plantejar la informació d'una manera "multiperspectiva" té dos aspectes: el deure genèric de donar veu als que normalment no en tenen (que serà objecte de tractament en ítems específics d'aquest tesaurus, els inclosos a l'epígraf 4.3.2.) i el deure de presentar cada matèria d'actualitat a partir de les aportacions de totes i cadascuna de les fonts que tinguin alguna aportació rellevant per fer-hi.

Aquest darrer aspecte -que és al que majorment es fa referència quan es parla de "fairness" o equanimitat- és molt fàcil d'entendre genèricament, però no ho és tant quan es tracta de traduir-lo a unes normes concretes. En primer lloc, hi ha el problema dels terminis al qual ja s'ha fet referència a l'epígraf anterior: ¿s'ha de vetllar per l'equitat en el conjunt d'una línia informativa o s'ha de concretar i s'ha de fer palesa cada dia, en cada edició i en cada peça? Sembla prou evident que uns excessius compromisos en aquest sentit serien una hipoteca difícilment suportable que posaria en seriós perill l'agilitat informativa. Però també és veritat que la televisió funciona molt per impactes i que el zapping està a l'ordre del dia. És un percentatge relativament petit de l'audiència el que segueix amb constància i fidelitat provades els informatius d'una cadena determinada. Això vol dir que, si no hi ha prou cura en equilibrar totes i cadascuna de les informacions que s'ofereixen, sectors importants del públic poden quedar-se amb impressions esbiaixades sobre certs temes. No és pas una qüestió fàcil de resoldre.

D'una altra part, hi ha la dificultat de determinar què és i què no és un tractament equilibrat. ¿Quines són les fonts que cal considerar realment rellevants? En algunes matèries, com certs episodis de la vida política, això ve donat per unes proporcions legitimades per lleis o pels sistemes electorals. Però en molts casos al reporter se li farà extraordinàriament difícil saber quina és la incidència relativa que cada font potencial té en el tema de què es tracti. Cal tenir en compte que, en molts assumptes, existeix una lluita aferrissada per l'accés a l'escenari mediàtic, i que els reporters i els editors dels programes estan molt exposats a tota mena de maquinacions per part de les persones o grups que tenen uns interessos per defensar.

I encara que, idealment, es podés establir quin és el grau de rellevància de cada font, no seria fàcil decidir com ha de plasmar-se això a la informació televisiva. ¿És, per exemple, una qüestió de temps? Evidentment aquest és un dels paràmetres més clars, però, com ja s'ha posat de relleu moltes vegades en aquesta tesi, el missatge televisiu és complex i hi incideixen molts

codis superposats. El temps, per ell mateix, no ho és tot. Caldria tenir en compte la preeminència horària, el tractament àudio-visual, les connotacions del text informatiu i molts altres factors que contribueixen a fer percebre les coses al telespectador d'una determinada manera. Per exemple, entre dues persones les opinions de les quals es confronten hi pot haver diferències ostensibles pel que fa a l'habilitat comunicativa, o simplement a l'habitud d'expressar-se a través de la televisió. ¿Caldria compensar d'alguna manera aquesta diferència en el muntatge d'un reportatge? O, plantejant-ho d'una altra manera, és ben evident que una selecció malintencionada de les declaracions d'un i l'altre pot servir per realçar un dels parers i minimitzar l'altre. "Equilibrar un tema per tal de fer una justa representació de la realitat -escriu Hausman- no és sempre una qüestió d'explicació de fets. Les exigències del mitjà -incloent-hi la dificultat de cobrir un tema molt complicat en una quantitat de temps o d'espai limitada, els problemes que comporta la producció apressada d'un vídeo en lloc de seguir altres rutines de preparació de les notícies, i l'evitació de trobar-se amb una cobertura manipulada per parts interessades que excel·leixen en l'art de fer fàcil la feina del reporter- s'introdueixen al producte, donant nova llum a l'aforisme de McLuhan segons el qual el medi és el missatge".⁶ Tot condueix a pensar que, a la pràctica, l'equanimitat, molt més que una qüestió de normes, és una qüestió d'actituds per part de cada periodista o dels responsables de les emissions.

I si és difícil d'expressar el compromís de l'equitat en forma de normes deontològiques, més ho és elevar-lo al rang de la normativa legal. Això ha estat objecte d'una alligadora experiència als Estats Units, on hi ha hagut una dilatada polèmica al voltant de la sèrie de disposicions jurídiques que es coneixen genèricament amb el nom de "Fairness Doctrine" i les que es contenen a la secció 315 de la Communications Act de 1934. La Fairness Doctrine no és una llei, sinó un conjunt de disposicions establertes per la FCC (l'agència federal de control de les comunicacions electròniques) a partir del contingut de la Radio Act de l'any 1927, que deia que les emissores havien d'operar d'acord amb l'interès públic. L'agència oficial va fer referència al deure de cada emissora de "ser sensible als problemes dignes de preocupació social i dedicar un temps suficient, de forma no discriminatòria, per una discussió oberta sobre els mateixos".⁷ En altres ocasions els documents de la FCC van insistir en l'obligació de les emissores de presentar els diferents punts de vista que hi hagués en aquelles qüestions que

---

⁶ HAUSMAN, Carl: op.cit., p. 117

⁷ *United Broadcasting (WHKC)*, 10 FCC 515, 26 de juny de 1945

tinguessin prou rellevància. L'origen de la "Fairness Doctrine" s'ha situat arbitràriament en l'1 de juny de 1949, quan va ser invocada d'una manera explícita en un report de la FCC on es recopilaven directrius anteriors. Però va prendre carta de natura el 1964, quan la FCC va publicar un sumari de les seves normes i va clarificar l'esperit amb què havien de ser aplicades.⁸ Una de les qüestions que van quedar establertes en aquell moment era l'abast de la "Fairness Doctrine" i el de l'esmentada secció 315, que es refereix a les normes sobre "temps igual" per als polítics (que aquí seran explicades a l'epígraf 4.3.1.3.). La "Fairness Doctrine" era d'aplicació més general i preveia, en les seves primeres formulacions, que les emissores tenien el deure positiu de donar una oportunitat raonable que tots els punts de vista sobre una matèria fossin contemplats en l'elaboració d'una informació. A partir de les clarificacions fetes el 1964, comença a admetre's que el contrast de parers no ha de resoldre's necessàriament en cada programa, sinó en el conjunt de la línia informativa de cada emissora o cadena.⁹ De tota manera la imprecisió del concepte del que ha de ser una "oportunitat raonable" ha donat lloc a interpretacions jurídiques molt diverses.¹⁰

Les instàncies empresarials, i en bona mesura les professionals, van ser molt combatives contra les concrecions de la "Fairness Doctrine" que poguessin constituir una amenaça contra la llibertat d'informació. Sense deixar de reconèixer que el seu esperit era èticament acceptable, refusaven el seu caràcter imperatiu perquè consideraven que xocava frontalment

---

⁸ Dades aportades per BLISS, Edward, jr.: *Now the News. The Story of Broadcast Journalism* Columbia University Press. Nova York, 1991 (pp. 423-433)

⁹ Per a una exposició detallada dels replecs constitucionals de la "Fairness Doctrine" veure ROWAN, Ford: *Broadcast Fairness: Doctrine, Practice, Prospects* Longman. Nova York, 1984

¹⁰ És la jurisprudència generada pels tribunals dels Estats Units la que de fet va anar configurant la Fairness Doctrine com una normativa d'obligat compliment. El principal punt de referència va venir donat pel cas "Red Lion", produït a ran d'un programa de ràdio emès el 1964 per l'emissora WGCB a Red Lion, Pennsylvania. Un clergue, Billy James Hargis, va acusar per antena l'escriptor Fred Cook d'haver abanderat moltes causes comunistes. Cook va demanar a l'emissora un espai per poder fer la rèplica, petició que no va ser atesa ni tan sol després que la FCC va avalar i defensar el dret de Cook. L'agència va interposar una demanda davant del Tribunal d'Apel·lacions del districte de Columbia que, en principi va ser atesa. Va intervenir aleshores l'Associació de Directors d'Informatius de Ràdio i Televisió (RTNDA), que va invocar el principi de llibertat d'expressió contingut en la Primera Esmena constitucional i, en nom del mateix, va demanar la postergació de la norma anomenada "de l'atac personal" (un dels aspectes de la Fairness Doctrine). El tribunal va optar aleshores per donar la raó l'emissora i deixar doncs en suspens l'aplicació d'aspectes substancials de la "Fairness Doctrine". Però el cas va arribar al Tribunal Suprem i aquest va beneir la normativa de la FCC en considerar que "si l'honestedat, la personalitat o la integritat d'una persona és posada en qüestió en antena, l'emissora ha de notificar-ho a aquells que siguin atacats, proporcionar-los un text o una cinta amb el contingut de l'atac i oferir-los un espai per a la rèplica". La més alta instància jurídica dels Estats Units feia descansar la seva sentència en els drets dels espectadors més que no pas en els dels emissors i establia que la llibertat d'expressió consagrada per la Primera Esmena no eximia els posseïdors de freqüències d'emissió del deure de posar-les al servei de la societat i de tenir l'obligació de dedicar el temps que calgués als temes d'interès general.

contra l'esperit lliberal de la Primer Esmena constitucional i perquè a la pràctica podia afectar clarament la seva línia editorial. Un bon exemple d'aquesta actitud el subministren aquestes paraules de Richard Salant quan era president de la CBS: "Crec que això està més clar que l'aigua. Estic convençut que la Primera Esmena ens permet incloure qualsevol cosa en els informatius i que això vol dir que el govern no pot investigar i regular i dir-nos què és el que hem de fer i com ho hem de fer. I estic igualment convençut que això no ens dona llicència moral per equivocar-nos, o per actuar sense cura, o de forma esbiaixada. La base de partida d'un bon periodista és que els seus ulls i les seves orelles i les seves percepcions -els fets que selecciona i els fets que explica- no estiguin acolorits per les seves predileccions personals.(...) Moralment i professionalment, doncs, no tenim cap dret a equivocar-nos. Però constitucionalment hem de tenir el dret a equivocar-nos."¹¹

El 1984, en una atmosfera de des-regulació, la mateixa FCC va voler eliminar la Fairness Doctrine, admetent que era inconstitucional. Aleshores la batalla legal es va començar a centrar no només en el contingut de les normes sinó en el seu rang. El 1987 un tribunal d'apel·lació va determinar que la Fairness Doctrine era una regulació de la FCC però no una llei. Això donava a l'agència la facultat de suprimir-la, cosa que va fer l'agost del 87. Alguns membres del Congrés aleshores van introduir una iniciativa perquè el Congrés la convertís en llei, lliure de la interpretació de la FCC. La llei va ser aprovada pel Congrés el 1987 però el president Reagan la va vetar. De manera que actualment la Fairness Doctrine no té caràcter de llei, però la polèmica sobre el seu sentit últim i el conflicte entre el seu esperit i la Primera Esmena de la Constitució continuen presents.

Els tres codis de les grans "networks" dels Estats Units, redactats quan la "Fairness Doctrine" tenia vigència legal, la prenen com a punt de referència per a l'actuació ètica dels professionals, però no s'estan de distanciar-se dels seus aspectes imperatius adoptant un cert to "resistencialista". La CBS, fins i tot especifica en una nota que, al costat d'altres difusors de ràdio i televisió, ha demanat de derogació legal de les normes. Tots tres fan explicacions detallades de la gènesi històrica i del contingut de les regles de la FCC i assenyalen que el seu "esperit" ha estat assumit sempre per les respectives companyies (la CBS situa el tractament

---

¹¹ Al·locució de Richard B. Salant a l'Associació de Difusors d'Oregon, Portland. 8 de novembre de 1968. Reproduïda a BLISS, Edward, jr.: op. cit., p. 424.

d'aquest tema en la part del codi dedicada a les normes de producció, mentre que l'ABC i la NBC l'inclouen entre els afers regulats per llei).¹²

Cadascuna de les tres cadenes estableix una sèrie de punts que, alhora que són les normes internes d'aplicació pròpia de la "Fairness Doctrine", constitueixen un intent d'interpretació "laxa" de la norma que havia estat imposada per la jurisprudència. Globalment exposats, aquests punts són els següents:¹³

---

¹² The "fairness doctrine" of the Federal Communications Commission requires a broadcaster who presents one side of a controversial issue of public importance to provide a "reasonable opportunity" for the presentation of contrasting viewpoints on that issue. In this sense, the doctrine simply appears to restate one of the guiding principles of good journalism. But the doctrine is subject to rulings and interpretations by the FCC and the courts, i.e., by lawyers and judges, not by journalists. (*ABC III. 1*)

- Under FCC requirements "a reasonable opportunity" must be provided for the broadcast of "contrasting viewpoints on controversial issues of public importance."

- Historically, the principle of fairness has been the cornerstone of the policies governing CND broadcasts. In a speech on May 25, 1954, entitled "The Road to responsibility", which discussed the broadcasters role and responsibilities in the field of news and public affairs and the ground rules CBS has developed over the years for "the exercise of its vital functions" in that field, Mr. Paley stated:

"As has become apparent, the principle of fairness and balance is the cornerstone of our news and public affairs policy, as it should be of any broadcaster. I want to point out, however, that this principle cannot be reduced to a mathematical formula or even to a set of rigid rule which are self-executing and will cover all the possible circumstances. In the free American broadcasting system, fairness and balance must be maintained through the exercise of fair and courageous judgment by the station or the network management".

* CBS, along with many others, has called for the elimination of the fairness doctrine on the ground that the government has no legitimate role to play in reviewing the performance of the broadcast press. (*CBS Fairness Doctrine*)

By action of the FCC the Fairness Doctrine is not now a legal requirement of broadcast licenses. However, the achievement of fairness in its programs has been over the years, and remains, a continuing and basic objective of NBC News. (*NBC V.B*)

¹³ All of its regulatory ramifications cannot be summarized in a few paragraphs, but here are a few key points to keep in mind:

1) The fairness doctrine deals with controversial issues, not persons.

2) It does not require broadcasters to provide "equal time" -when presenting contrasting viewpoints. (The "equal time" requirements of federal law apply only to candidates for public office. See policy in this section on Equal Time.)

3) Under the fairness doctrine, broadcasters have considerable discretion with regard to selection of a spokesperson on an issue, scheduling of the statement or response, and, within reasonable limits, determining the amount of time devoted to a particular viewpoint.

4) The fairness doctrine does apply to news coverage of political candidates (even though certain news coverage may be exempt from "equal time" requirements).

5) In general, the fairness doctrine does not afford a personal right of reply to any particular person. The only exceptions to this are political editorials, where a broadcast licensee endorses one political candidate, and "personal attacks" which will be dealt with in the next section.

6) The fairness doctrine does not require that contrasting views on a given issue be presented in a single broadcast or even in the same series of broadcasts. The obligation, however, rests with the broadcaster to seek out representative and contrasting views in order to achieve on an overall basis the fair treatment of issues which is the object of the rule.

7) ABC News is committed to fairness in our coverage of controversial issues of public

- La Fairness Doctrine fa referència a temes controvertits, no a persones. (ABC)
- Els difusors no estan obligats a atorgar el mateix espai a la presentació dels punts de vista en contrast. (Una altra qüestió és la normativa relativa al "temps igual" que la llei federal aplica només als candidats electorals). (ABC, NBC)
- Els difusors tenen un ampli marge de decisió sobre la selecció de portaveus d'un tema, l'horari de l'aportació o de la resposta i, dins d'uns límits raonables, el temps dedicat a un punt de vista determinat. (ABC, NBC)
- La Fairness Doctrine té aplicació a la cobertura de les activitats dels candidats polítics (fins i tot quan no està subjecta a la norma del "temps igual"). (ABC)
- En general no existeix un dret personal de resposta per replicar a una altra persona en particular. Les excepcions a això són els comentaris editorials de contingut polític, quan una cadena dona suport a un determinat candidat, i les situacions sotmeses a les normes relatives a "atacs personals". (ABC)

---

importance. However, we have resisted and will continue to resist providing a platform for viewpoints clamoring for publicity just because they are clamoring. *(ABC III. 1)*

CND achieves its objective of fairness by offering reasonable opportunities, over a period of time, for significant viewpoints on controversial issues of public importance to be heard in its broadcasts. (...) The fairness doctrine does not require that each program present contrasting views on an issue; only that a licenses in its overall programming afford reasonable opportunity for presentation of contrasting viewpoints.

(...) Complaints that fairness has not been achieved are referred immediately, by CND management, to the CBS Law Department for a careful and prompt review. Any action dictated by these reviews is taken promptly. *(CBS Fairness Doctrine)*

1. If one viewpoint on a controversial issue of public importance is included in an NBC News program, a reasonable opportunity must be given for the broadcast of contrasting viewpoints.
2. NBC News has the obligation to seek out the requisite diversity of viewpoints.
3. NBC News will determine the circumstances under which the obligations of fairness are met.
  - a. The manner in which a contrasting viewpoint is presented - including, for example, the program in which it appears, the scheduling of the program, the spokesperson utilized and within reasonable limits the amount of time devoted to it - is within the broad discretion of NBC News.
  - b. Contrasting viewpoints need not be included within the same program. It is sufficient that reasonable opportunities be given within a reasonable period of time, for the inclusion of significant, contrasting viewpoints in the various programs broadcast during that time period. (See Appendix B, Presidential Appearances.)
4. Generally there is no legal obligation to give equal time to any individual, organization or issue. The FCC "equal time" requirement is applicable solely to certain appearances by political candidates.
5. Complaints that fairness has not been achieved should be referred immediately to the President of NBC News or his appropriate designee for an assessment. Any remedial action indicated by such an assessment should be taken immediately. *(NBC V.B)*

- Les opinions divergents no han de ser divulgades necessàriament en el mateix programa o en la mateixa sèrie d'emissions. (ABC, CBS, NBC)

- L'objectiu de l'equitat no ha de donar peu perquè es generin plataformes de publicitat clamorosa. (ABC)

Com s'ha pogut apreciar, la Fairness Doctrine estableix un continuum que abasta des de l'obligació de mantenir un equilibri de punts de vista en l'elaboració de les informacions fins a l'obligació de brindar posteriorment a alguna part afectada la possibilitat d'afegir el seu punt de vista en emissions subsegüents. I inclou una norma que també tracten els codis nord-americans i que no ha quedat recollida fins aquí. És l'anomenada "regla de l'atac personal", les referències a la qual seran incloses en l'ítem següent del tesaurus (4.3.1.2.), el dedicat al dret de resposta.

La Fairness Doctrine representa una via peculiar que -amb les polèmiques ja expressades- ha trobat el món del periodisme dels Estats Units per abordar i acotar la qüestió de l'equanimitat. Però els problemes i les paradoxes són similars a tot arreu, encara que es nomenin amb unes altres paraules.

L'equitat és presentada per la televisió pública canadenca com una obligació de caràcter positiu, un bé que cal assolir de manera activa a través d'una sèrie d'actituds i de conductes dels periodistes. Ja en el prefaci del codi s'adverteix que l'equitat no és una neutralitat rígida ni un equilibri matemàtic ("d'altra manera allò que és fals podria prendre l'aparença de cert i la insignificança la de la importància") i que ha de ser aconseguida a través d'opcions basades en els principis del periodisme professional.¹⁴

El codi canadenc dedica uns espais amplis al tema de l'equitat, que és objecte d'una atenció preferent al capítol titulat "Equilibri i pluralisme". S'hi diu que l'equanimitat és un objectiu a aconseguir en el conjunt de la programació i, sempre que sigui possible, a cada emissió. Quan sigui impossible recollir una versió dels fets o l'opinió de la persona més adient, s'ha de mirar de trobar algú que pugui representar aquest punt de vista o, si més no, deixar-ne constància de manera objectiva. Així mateix s'assenyala que cal no confondre l'equilibri amb l'atenció al dret de rèplica, ja que la mateixa cadena ha d'avançar-se, en cas de detectar desequilibris significatius, a proveir les necessàries mesures correctives.¹⁵

---

¹⁴ De toute évidence, ni la neutralité rigide, ni l'équilibre mathématique n'assurent l'équité. Autrement, le faux pourrait avoir l'apparence du vrai, l'insignifiance, celle de l'importance. Un choix raisonné préside à la présentation de l'événement et justifie l'intérêt qu'on lui accorde, un choix fondé sur les principes du journalisme professionnel. (*SRC. Préface*)

¹⁵ De son côté, la S.R.C., comme organe de presse, prendra des mesures pour que sa programmation soit honnête et équilibrée. L'équilibre sera atteint, selon le cas, soit dans une même émission, soit au cours d'une même série. Lorsqu'il est impossible de recueillir une

Entre els puts que assenyala el codi canadenc per l'assoliment de l'equitat, hi ha els següents:

. L'emissió única dedicada a un gran tema de polèmica ha de donar la deguda consideració a la diversitat de corrents d'opinió sobre el tema, de manera que l'espectador se'n pugui formar el propi judici.

. Les sèries dedicades a debats sobre grans qüestions no poden prendre partit per una o una altra de les parts. Tot i que un episodi concret pot presentar un punt de vista únic, el conjunt de la sèrie ha de prestar l'atenció necessària a tots els puts de vista.

. Les emissions regulars de notícies i de temes públics han de mostrar, en el seu conjunt, un tractament global equilibrat. Cal no donar la impressió que s'afavoreix unes idees particulars, o que es va a remolc dels esdeveniments.

Aquest codi planteja la possibilitat que una determinada emissió estigui basada en una opinió individual, però aquesta ha de ser la d'algú de qui sigui patent el domini del tema. En aquests casos, però, s'ha de deixar constància del caràcter subjectiu de l'emissió.¹⁶

En aquesta mateixa línia, el codi canadenc planteja un parell de directrius que estan incloses en altres llocs del nostre tesaurus. Una d'elles fa referència a la necessitat que quedin reflectits tots els grans corrents ideològics de la societat, tot evitant una repetició acumulativa de partits presos o de punts de vista exclusius (idea ja recollida a l'ítem dedicat a l'aprofundiment de la informació: veure 4.2.1.3.). L'altra directriu pertoca a la informació

---

version des faits ou une opinion de la personne qui convient, les responsables des émissions d'information doivent s'efforcer de trouver quelqu'un qui puisse représenter ce point de vue; s'ils n'y parviennent pas, il faut en faire état de façon objective.

Équilibre et droit de réponse ne sont pas à confondre. La S.R.C. doit prendre elle-même le soin de déterminer les cas de déséquilibre significatif et les correctifs nécessaires. (*SRC 1. Équilibre et pluralisme*)

¹⁶ L'émission unique, réservée à un grand sujet de controverse, doit accorder toute la considération voulue à la diversité des courants d'opinion sur la question. Le principe d'équité orientera sa présentation de telle façon que l'auditeur pourra juger de la question en se fondant sur des faits.

Les séries consacrées aux débats de grandes questions ne peuvent prendre position pour l'une ou l'autre des parties en cause (par exemple, dans les sujets qui opposent l'écologie à la technologie); bien qu'une tranche de la série puisse ne présenter qu'un point de vue particulier, la série entière doit porter toute l'attention nécessaire aux autres points de vue.

Les émissions régulières de nouvelles et d'affaires publiques doivent dans leur ensemble donner un aperçu général équilibré sur les sujets controversés, en évitant de donner l'impression de favoriser des idées particulières ou d'être le simple jouet des événements. Les journalistes, les secrétaires de rédaction et les chefs d'information doivent se rendre compte, au jour le jour, du besoin de garder l'équilibre de la présentation des sujets controversés.

Il est possible qu'une émission soit fondée sur une opinion individuelle, mais celle-ci doit provenir d'une personne dont la connaissance du sujet peut être démontrée. En ce cas, il faut signaler à l'auditeur le caractère subjectif de l'émission. (*SRC 1. Équilibre et pluralisme*)

política i a l'obligació de mantenir, especialment en èpoques de campanyes electorals, unes adequades proporcions de presència dels diferents partits polítics (referències que seran incorporades a l'ítem dedicat a les quotes polítiques: veure 4.3.1.3.).

Referències explícites o implícites al tema de la imparcialitat es poden trobar encara a altres punts del codi canadenc que, com ja s'ha dit, és prou generós en la consideració d'aquest tema. Per exemple, es crida l'atenció sobre el perill que el recurs a experts molt especialitzats en determinades matèries pugui esbiaixar el seu tractament, en la mesura que les persones consultades en puguin tenir punts de vista interessats.¹⁷ També es crida l'atenció sobre el perill que als programes basats en la lliure intervenció de públic (com ara les tribunes telefòniques) s'hi puguin fer excessivament presents grups o persones les opinions de les quals no siguin suficientment contrastades.¹⁸ Així mateix la proscripció de la sàtira en programes de caràcter informatiu té la seva raó de ser en la importància que s'atribueix a l'aparença de neutralitat.¹⁹

El codi de la BBC també es preocupa abastament pel tema de la imparcialitat, al qual dedica un capítol íntegre, així com altres al·lusions disperses. "La imparcialitat -es comença dient en l'esmentat capítol- es situa al cor de la realització dels programes". El caràcter públic de l'emissora és subratllat quan es recorda a continuació que la BBC ha de servir la nació en el seu conjunt, la qual cosa significa el reconeixement de la diversitat de gustos, punts de vista i perspectives.²⁰ Els programes informatius han de ser especialment escrupolosos en l'exposició

---

¹⁷ La recherche dans des domaines spécialisés de la connaissance devrait avoir recours aux ressources d'institutions et d'experts de l'extérieur. Cependant, il faudrait reconnaître que ces consultants ont parfois des points de vue intéressés sur leur spécialités et qu'il faudrait en conséquence chercher l'équilibre de ces ressources extérieures. La Société Radio-Canada est la seule responsable de l'émission, de son idée de base et du contexte dans lequel les faits sont présentés. (*SRC II. Recherche*)

¹⁸ Il faut garder à l'esprit que la S.R.C. a l'entière responsabilité de tout ce qui est diffusé par ses réseaux et ses stations. Afin de passer au crible tout propos qui contreviendrait aux lois ou a la politique de la S.R.C. on aura recours a des procedés techniques convenables; il faut aussi protéger les émissions contre l'envahissement organisé de groupes de pression ou contre l'accès d'individus irresponsables. Cela devrait se faire grâce à de brèves entrevues préalables par un "examineur", en plus d'une mécanique prévoyant un délai de diffusion. (*SRC IV. Tribunes et interviews téléphoniques*)

¹⁹ La satire n'a pas sa place dans les bulletins de nouvelles; les autres émissions d'information, dont le but premier est l'examen sérieux de questions importantes, n'y toucheront qu'a bon escient. La satire, par une certaine ambiguïté, peut jeter la confusion dans l'esprit de l'auditoire sur la nature et l'objet d'une émission d'information. La qualite de la satire joue beaucoup dans la décision de l'utiliser. Les propos et les images satiriques doivent etre presentés de façon qu'ils soient aisément identifiés comme tels par l'auditoire. (*SRC IV. Satire*)

²⁰ Impartiality lies at the heart of BBC programme making.

* The BBC must serve the nation as a whole.

* This means recognising the differing tastes, views and perspectives in millions of

de les opinions significatives sobre un matèria, però actuant amb un criteri professional. En aquest sentit s'assenyala que el bon reportatge ha d'oferir una recopilació de parers que permeti a l'audiència de formar-se una opinió pròpia i que, encara que un reporter pot expressar un judici -sobre tot si està reforçat per l'especialització o el coneixement de la matèria-, no es pot deixar de tenir en compte l'existència d'altres punts de vista.²¹ Tots els aspectes d'un programa -el guió, els preguntes, la selecció del material, etc.- han de contribuir a crear en l'audiència la impressió que els temes han estat explorats imparcialment, sense biaixos ni conclusions preconcebudes.²²

Pel que fa al període de temps en el qual es resol l'equanimitat, el codi de la BBC també reconeix que un sol programa o una única peça informativa no sempre podrà donar a totes les parts afectades l'oportunitat d'expressar-se. Però això no eximeix de l'obligació d'actuar en tot moment amb un sentit de la imparcialitat. Els periodistes als qui pertoqui aquesta responsabilitat vetllaran perquè en un període de temps raonable quedi presentat tot el ventall de punts de vista que correspongui a una determinada matèria, sense que sigui suficient argüir que altres programes o altres mitjans ja fan un contrapès suficient. A més quan els temes tractats siguin d'especial rellevància o quan sigui improbable que tornin a ser abordats aviat es posarà una cura especial a incloure tots els punts de vista.²³ Aquesta preocupació ha de ser

---

households.

* They have to be served through a very diverse range of programmes.

This requires effort and imagination. All programme departments should attend to all significant activities and trends in their area and include them in programmes. *(BBC 21)*

²¹ It is often necessary to report the opinions of institutions and major participants in a dispute or story; but good reporting should go beyond that.

* It should offer the audience an intelligent and informed account which enables them to form a view.

* A reporter may express a judgement, but it must not be prescriptive, or fail to take account of other views.

* Judgement is most appropriate when offered with the authority and credibility of an experienced correspondent or commentator, and when it is backed with clearly presented evidence.

* It must be recognised as perceptive and fair by the audience. *(BBC 21)*

²² When a subject is highly contentious only manifestly impartial treatment will describe and analyse events reliably.

* All aspects of the programme--script, questions to interviewees and selection of material--must persuade the audience that the issues have been explored fairly without bias or preconceived conclusion.

* Even small matters, especially when they accumulate, can seem to betray a position: unnecessary use of 'But...' or other expressions can seem adversarial or dismissive.

* The programme commentary must be very careful not to assert overall or detailed conclusions which are not strictly justified by the evidence. *(BBC 21)*

²³ An impartial journalist does not necessarily have to ensure in a single programme or news

encara més accentuada en els temes complicats, que es prestin a molta controvèrsia. Els programes que vulguin examinar-los en profunditat hauran de marcar en tot moment la seva intenció de fer-ne un tractament exhaustiu, de manera que, encara que no sigui possible una consideració detallada de tots els aspectes, tots hi quedim, si més no, reflectits.²⁴

El codi de la BBC subratlla especialment el deure de la imparcialitat quan es refereix als programes relacionats amb el consum, on caldrà elegir uns tractaments que no afavoreixin uns productes o unes marques respecte uns altres. S'haurà de vetllar perquè una atenció excessiva a empreses importants no es tradueixi en un menysvaloració de les petites que pugui ser perjudicial per a aquestes.²⁵

La BBC tampoc no descarta la possibilitat d'emetre programes on es presenti un punt de vista parcial sobre algun tema. Seria el cas d'una sèrie d'espais que s'oferissin a individus o grups socials precisament com a plataforma per donar a conèixer la seva opinió. Però en aquests casos la parcialitat no ha de voler dir menyspreu d'altres parers, de manera que sempre ha de quedar clar que aquests existeixen i hauran de tenir la seva oportunitat d'expressar-se en un termini raonable.²⁶

---

item that all sides have an opportunity to speak. A narrow focus may be appropriate. But a sense of impartiality will dictate the way the story is told and the questioning of those who are interviewed.

* Programme heads, editors and correspondents must ensure that over a reasonable period of time they have done justice in their area to a range of views and interests.

* It is not sufficient to claim that other unconnected programmes or media will ensure that balancing views will be heard.

There are also times when all main viewpoints should be included in a programme, either because it is not likely that the BBC will soon return to the subject, or because the issues involved are of particular sensitivity and urgency. *(BBC 21)*

²⁴ Complex issues in which serious and contentious allegations are made will need the most careful treatment. In news and magazine programmes using short reports a total treatment will normally be built up piecemeal over a period, according to developments.

In-depth programmes need a clear overall intention from the start.

* They should aim to consider all sides in one programme or in a planned series.

* Even if all aspects cannot be examined in detail they should all be reflected.

* Any examination should have a strong sense of context. *(BBC 21)*

²⁵ Apart from the need for thorough research and factual accuracy, journalists should offer as broad a range of information as possible to avoid unfair advantage or disadvantage to a particular product or firm. Care should be taken not to neglect small businesses through excessive references to large ones. *(BBC 2.9)*

²⁶ Factual programmes which allow a single individual or group to offer a coherent though partial view of a controversial matter are valuable. They impose obligations as well.

* Editors must ensure that while personal view programmes may be partial, they are also accurate and fair.

* Opposing viewpoints should not be misrepresented.

* A variety of challenging views should be presented over a period.

When a platform is offered to an individual or group to propound a controversial view, other

Existeix una excepció important de la norma de la imparcialitat que, com s'ha pogut comprovar, la BBC defensa aferrissadament. Es tracta dels casos en què certes opinions recollides puguin resultar ofensives o infamants per a sectors significatius del públic. En aquest cas els periodistes hauran d'avaluar el grau d'interès públic que té l'emissió del material i la mesura en què pot contribuir a comprendre millor certs esdeveniments i temes. Cal considerar l'oportunitat d'oferir aquest tipus de material en unes determinades hores i, en qualsevol cas, si s'ofereix, haurà de fer-se deixant molt clares les conviccions d'aquells sectors del públic que siguin més susceptibles de sentir-se ofesos.²⁷

La ITC dedica un capítol molt extens al tema de l'equitat, en el qual el punt de partida és allò que la llei preveu al respecte. No podria ser d'altra manera si es té en compte que l'acompliment de certs nivells d'imparcialitat és precisament una de les exigències que la legislació britànica sobre l'àudiovisual imposa a la ITC per a la concessió de llicències a les seves emissores. La Broadcasting Act de 1990 sotmet la ITC al deure estatutari de confegir, i periòdicament revisar, un codi que estableixi normes que obliguin els concessionaris a preservar la deguda imparcialitat respecte a matèries susceptibles de controvèrsia política o econòmica o relatius a les polítiques públiques d'actualitat. Un comentari inicial explica els criteris de disseny de l'esmentat codi i la resta del capítol és el mateix text del codi vigent. Ens trobem, doncs, amb un codi dins de l'altre.²⁸

---

views must at some time be given or have been given in a BBC programme. *(BBC 52)*

²⁷ The BBC seeks to report impartially in all circumstances. But in aiming to record all pertinent events and opinion--say in covering affairs in South Africa or in Northern Ireland--journalists will on occasion want to report on or to interview those whose views will offend many in their audience, and in rare instances may cause outrage.

* In such conditions, the journalists and those above them must, after due referral, be convinced that there is a material public interest to be served.

* The risk of offence is often outweighed when a better understanding of the events and issues involved would be achieved.

* The manner of such reports must be made with due sensitivity to the public mood

Questioning should not be hectoring.

* It should express firmly and unmistakably the convictions and reservations of those to whom offence may be caused.

* The answers should be subjected to proper scrutiny.

Some events greatly raise the level of emotion making it harder for an audience to accept an impartial programme which would be found illuminating at another time. Difficult material may, nonetheless, be germane in the circumstances and programme makers should not shy away from broadcasting it. Careful consideration should always be given, though, to the timing and tone of such programmes. *(BBC 44)*

²⁸ Com s'explica en el preàmbul, el codi sobre equitat fa referència als continguts de tota mena de programes. Aquí només en seran recollits els aspectes més pertinents per als programes informatius.

El codi sobre imparcialitat postula com a punt de partida que les emissores amb llicència d'emissió són lliures per tractar els temes que considerin convenients. Aquesta llibertat es veu limitada només pels requeriments de l'equitat i el respecte per la veritat, dues qualitats que "resideixen al cor d'una difusió imparcial". Tanmateix la imparcialitat no significa que els difusors han de ser absolutament neutrals en cada tema controvertit sinó que han de permetre la confrontació de parers en l'arena democràtica.²⁹ D'altra part el mateix codi fa la interpretació de l'abast que s'ha de donar a l'expressió "deguda imparcialitat" usada per la Broadcasting Act: pot voler dir que hi ha una qüestió de grau i que aquest ha de ser adequat o apropiat a la natura del tema i als tipus de programa. Això torna a donar peu a manifestar que la imparcialitat no sempre ha de resoldre's de manera matemàtica, atribuint, per exemple, temps iguals a les manifestacions de tots els punts de vista sobre una matèria (i, d'altra part, veurem més endavant com al final del codi a la idea de la "deguda imparcialitat" se li contraposa la de la "indeguda prominència"). Així mateix es pren en consideració que la forma d'aplicar la idea genèrica d'imparcialitat serà diferent, per exemple, en programes dramàtics que en els informatius. De la mateixa manera, l'elecció dels participants en un reportatge d'investigació vindrà determinada per la necessitat de cobrir la matèria d'una manera rigorosa, mentre que els participants en un debat polític generalment seran elegits de manera que hi quedin reflectits tots els punts de vista.³⁰ També és motiu d'interpretació la frase de la Broadcasting Act segons la qual la deguda imparcialitat serà preservada "per part de la persona que tingui al seu càrrec el servei". La lectura que es fa d'això és que la responsabilitat

---

²⁹ Broadcasters licensed by the ITC are free to make programmes about any issues they choose. This freedom is limited only by the obligations of fairness and a respect for truth, two qualities which lie at the heart of impartial broadcasting.

Impartiality does not mean that broadcasters have to be absolutely neutral on every controversial issue, but it should lead them to deal even-handedly with opposing points of view in the arena of democratic debate. Opinion should be clearly distinguished from fact. *(ITC 3.1)*

³⁰ The Broadcasting Act requires the ITC to do all that it can to secure 'that due impartiality is preserved on the part of the person providing the service as respects matters of political or industrial controversy or relating to current public policy'. The term 'due' is significant; it should be interpreted as meaning adequate or appropriate to the nature of the subject and the type of programme. While the requirement of due-impartiality applies to all areas of controversy covered by the Act, it does not mean that 'balance' is required in any simple mathematical sense or that equal time must be given to each opposing point of view, nor does it require absolute neutrality on every issue. Judgement will always be called for. The requirement will also vary with the type of programme; the considerations applying to drama, for example, are different from those applying to current affairs programmes. News and personal view programmes are also different in kind and bound by separate sets of rules. Similarly, the choice of participants in a research-led investigative report will be determined by the need to be fair to the subject matter, while participants in a political discussion programme will normally be chosen more with a view to reflecting the principal opposing viewpoints. *(ITC 3.2.)*

s'atribueix als posseïdors de les llicències d'emissió més que als qui realitzen els diferents programes, i d'aquí se n'extreu un argument per defensar la idea que la imparcialitat -entesa en els termes abans ressenyats- no ha d'aconseguir-se en cada espai sinó que ha de ser un objectiu global de tota la programació.³¹

Un altre tema rellevant recollit en el codi sobre imparcialitat de la ITC és el que fa referència a l'expressió d'opinions. D'acord amb les limitacions legals, s'indica que cap de les emissores amb llicència no poden editorialitzar, és a dir, emetre opinions que es presentin com a genèriques de l'emissora o del grup concessionari. Això no vol dir que no es puguin emetre les opinions de persones alienes a l'emissora que hagin estat comissionades aquest efecte. També els mateixos titulars poden expressar la seva opinió en un programa, sempre que ho facin deixant clar que hi intervenen a títol particular i no representant el parer global de l'emissora.³²

Pel que fa al termini de temps en el qual ha de resoldre's l'equitat, el codi de la ITC fa algunes distincions relatives a la matèria de què es tracti i al tipus de programa. El plantejament és pràcticament idèntic al de la BBC: d'acord amb els requeriments de la Broadcasting Act, no sempre és necessari que totes les opinions i punts de vista apareguin en un mateix programa, de manera que els punts de vista divergents sobre una determinada matèria poden ser exposats en programes subsegüents que tinguin un caràcter "seriat"; en canvi, caldrà presentar tot el ventall d'opinions en un mateix programa quan no es prevegi que es tornarà a tractar aviat la mateixa matèria o quan els temes plantejats siguin d'una actualitat viva i polèmica. El discerniment dels casos en què es donen tals circumstàncies queda sota la

---

³¹ The provision that due impartiality must be preserved 'on the part of the person providing the service' is also significant. It puts the burden for compliance on licensees rather than individual programme-makers. Subject to the safeguards contained in this Code, the provision allows for individual contributors to put forward what may be a personal or subjective view, or for such views to be reflected in a programme. It is for each licensee, acting through the executives who commission and schedule programmes, to ensure the service they provide deals fairly with matters of political or industrial controversy, or current public policy. *(ITC 3.2)*

³² The avoidance of editorialising on the part of licensees is integral to the preservation of due impartiality in the service they provide. So while individual contributors may be commissioned to broadcast personal view programmes on controversial matters covered by the Act, licensees may not use programmes to put forward their own views on such matters.

The Act places the additional duty on the ITC to do what it can to secure the exclusion of the licensee's views and opinions on controversial matters other than the provision of programme services. If a director or officer of a licensee does express an opinion on a controversial matter, other than the provision of programme services, in a broadcast by a licensee, it must be in a context which makes clear that he or she is expressing a personal opinion and not the opinion of the licensee. Speeches in Parliament are exempt from this provision. *(ITC 3.2)*

responsabilitat dels concessionaris de les llicències. Un dels elements de judici és la consideració del que cal entendre per "sèrie" de programes. La ITC defineix com a sèrie el conjunt de dos o més programes de la mateixa emissora que estan clarament vinculats uns amb els altres i que tracten del mateix tema o de temes connexos. Per arrodonir el concepte als efectes que aquí interessin, el codi dona major importància als lligams que puguin tenir els programes pel seu contingut més que no pas als purament formals. En qualsevol cas, i com també fa la BBC, es refusa la idea que la complementarietat de punts de vista ja vingui donada suficientment per altres emissores o per altres mitjans.³³

Un altre aspecte de la qüestió sobre el qual el codi de la ITC n'interpreta els requeriments legals és el tipus de continguts que mereixen una major garantia d'imparcialitat. La Broadcasting Act, com ja s'ha assenyalat, es refereix en aquest sentit als temes importants de controvèrsia política o econòmica o relatius a les polítiques públiques d'actualitat. Com és prou obvi, el grau d'importància variarà en funció de l'actualitat. Però el codi assenyalava també que serà diferent en funció de l'abast de cada emissora. Per les d'abast nacional, hauran de ser considerats temes importants (i que mereixen doncs un tractament exquisidament imparcial) afers com una vaga general o la discussió parlamentària d'una llei significativa. Però per a emissores d'abast regional, per exemple, pot haver-hi altres temes d'importància comparable, de manera que el seu sistema de prioritats pot ser diferent. En definitiva, els titulars de llicències hauran d'assegurar un tractament que faci justícia a tots els punts de vista sobre temes rellevants mentre les polèmiques sobre els mateixos continuïn obertes.³⁴

---

³³ There are times when licensees will need to ensure that the principal opposing viewpoints are reflected in a single programme or programme item, either because it is not likely that the licensee will soon return to the subject, or because the issues involved are of current and active controversy. At other times, a narrower range of views may be appropriate within individual programmes. The ITC recognises that such issues call for editorial judgement based on the particular circumstances and that an impartial programme service does not necessarily have to ensure that in a single programme, or programme item, all sides have an opportunity to speak.

(...) The Broadcasting Act's requirements about impartiality allow a series of programmes to be considered as a whole. For this purpose, the ITC defines a series as more than one programme broadcast in the same service, each one of which is clearly linked to the other/s and which deal with the same or related issues.

It is not sufficient to claim that programmes on other channels or other media will ensure that opposing views will be heard. Some series consist of programmes broadcast at regular intervals under the same title, but which may deal with widely disparate issues from one edition to the next. In this case, each programme should normally aim to be impartial in itself. Alternatively, producers may choose to deal with the same subject over two or more programmes or, for instance, offer separate in-depth interviews to the leaders of political parties and in this way achieve impartiality over time. The intention to achieve impartiality in this way should be planned in advance and, wherever practicable, made clear to viewers. (ITC 3.3)

³⁴ The Act requires the Code to take particular account of the impartiality due to major matters of political or industrial controversy or relating to current public policy.

El codi de la ITC sobre imparcialitat aborda també la qüestió del grau d'observança exigible en funció del tipus de programa de què es tracti, i fa una sèrie de consideracions que són força reiteratives respecte als enunciats anteriors. Òbviament, el major rigor s'aplica sobre els anomenats "factual programmes", categoria que inclou els informatius. Aquells programes que es refereixin a temes que ja siguin objecte de debat públic, han de comptar amb una justa representació de tots els punts de vista; aquells que ofereixin una perspectiva formulada a partir d'una evidència o que vulguin aprofundir un punt al qual s'ha arribat en el debat públic poden singularitzar un aspecte o un tema per a fer-ne un tractament en profunditat. Es subratlla especialment una frase que es pot interpretar com una manera de distanciar-se d'una interpretació excessivament política de l'equanimitat: els programes que vagin més enllà de l'agenda política han de ser equànimes dins del seu àmbit temàtic.³⁵ Referint-se més en concret a les notícies, el codi recorda que, segons l'establert per la Broadcasting Act, qualsevol notícia, donada sota qualsevol forma, ha de ser presentada amb la deguda cura i imparcialitat. El seu relat ha de ser desapassionat i els judicis que es facin sobre les notícies només han d'estar basats en la necessitat d'oferir als espectadors una interpretació dels esdeveniments. En l'explicació dels temes que siguin objecte de controvèrsia política i econòmica els principals punts de vista s'hauran d'incloure amb el seu pes relatiu durant el temps en què la controvèrsia continuï activa. I es deixa a "discreció editorial" si un conjunt de punts de vista que entren en conflicte s'ha d'incloure en una mateixa peça informativa o si es pot disseminar-lo en diferents edicions informatives.³⁶ Un apartat del codi està dedicat als programes que estan concebuts

---

What is a major matter will vary according to the current public and political agenda, whether national or regional. It would in most circumstances include political or industrial issues of national importance, such as a nation-wide strike or significant legislation currently passing through Parliament. For licensees serving a regional audience, it would also include issues of comparable importance within their region. Clearly, a regional newsroom will have a different set of priorities from that of a network programme serving the nation as a whole.

In dealing with major matters of controversy, licensees must ensure that justice is done to a full range of significant views and perspectives during the period in which the controversy is active. *(ITC 3.4)*

³⁵ In all factual programmes, due impartiality must be preserved when their subject matter falls within the area of controversy defined in the Act. This may be secured in a number of different ways, depending on the purpose and format of the programme. Those primarily addressed to an examination of issues already in the arena of public debate should give a fair representation of the main differing views on the matter. Those which offer a view on the authority of the evidence they present, or which take the agenda beyond the point it has reached in existing public debate may single out one aspect of an issue for detailed examination.

Programmes extending the political agenda in this way must be fair to their subject matter. *(ITC 3.5)*

³⁶ In addition to the general requirements relating to matters of political or industrial controversy or current public policy, the Act requires that any news, given in whatever form, must be

explícitament com una trona per a l'expressió de punts de vista particulars (aspecte aquest recollit parcialment a l'ítem dedicat a la separació d'informació i opinió: veure 4.2.2.1.). Els programes d'aquestes característiques, evidentment, tenen el seu lloc en una programació però, per tal que no incompleixin la normativa sobre imparcialitat, estan subjectes a les següents clàusules: a) s'ha d'anunciar per avançada i en el moment de començar que es tracta d'un programa que conté un punt de vista parcial; b) els fets han de ser respectats i, encara que es tracti d'una opinió parcial, s'ha de vetllar perquè no s'hi introdueixin falses evidències; c) cal preveure la possibilitat que les opinions expressades rebin la corresponent resposta en un espai adient (aspecte desenvolupat en un altre apartat del codi i que en el tesaurus d'aquesta tesi es contempla a l'ítem següent a aquest: 4.3.1.2.).³⁷

La distribució dels programes que expressen punts de vista parcials a la programació és objecte d'una llarga consideració casuística. Es parteix de la base que no totes les opinions han de gaudir de les mateixes porcions de temps a les programacions, però es reconeix que els posseïdors de llicències han de donar cabuda a totes les opinions en aquest tipus de programes "tenint en compte la freqüència d'aquests programes seriat, la longitud de cada programa i la naturalesa de la matèria de què es tracti". En el cas de programes o espais amb una presència regular a la programació, l'equilibri ha d'assolir-se a través de la continuïtat de les mateixes (i els posseïdors de llicències -s'especifica- han d'estar en condicions de demostrar-ho). En el cas de sèries ocasionals es reconeix que no sempre és possible ni raonable que hagin d'estar internament equilibrades, donat que poden tractar de noves aportacions sobre temes molt

---

presented with due accuracy and impartiality.

Reporting should be dispassionate and news judgements based on the need to give viewers an even-handed account of events. In reporting on matters of industrial or political controversy, the main differing views on the matter should be given their due weight in the period during which the controversy is active. Editorial discretion will determine whether a range of conflicting views is included within a single news item or whether it is acceptable to spread them over a series of bulletins. *(ITC 3.5)*

³⁷ Programmes in which an individual contributor is given the opportunity to put forward his or her own views have a valuable place in the schedules. They are, however, subject to specific safeguards in order to ensure compliance with the general provisions relating to due impartiality.

The safeguards, which apply to all personal view programmes on controversial matters covered in the Act, are as follows:

(a) Each programmes must be clearly identified as giving a personal view both in advance announcements and at the start of the programme itself.

(b) Facts must be respected, and licensees have an obligation to do what they can to ensure that the opinions expressed, however partial, do not rest upon false evidence.

(c) A suitable opportunity for response to the programme should be provided, where appropriate, for example in a right to reply programme or in a pre-arranged discussion programme. *(ITC. 3.6)*

definit. Tanmateix, el codi de la ITC insta al seus associats a estar en condicions de demostrar, en acabar el període de la llicència, que la seva programació i les seves previsions no han afavorit de manera excloent uns determinats punts de vista.³⁸

El codi de la ITC també al·ludeix als possibles desequilibris que es puguin donar en programes dramàtics, sobre tot quan aquests es posen al servei d'objectius documentals. El codi expressa en aquest punt algunes prevencions sobre aquest tipus de gèneres que ja han estat recollides en tractar-se l'ítem corresponent (veure 4.2.4.1.). Però adverteix que també en aquest tipus de producció hi ha d'imperar l'equanimitat i que, malgrat les dificultats que la dramatització comporta, s'ha de donar oportunitat perquè tots els punts de vista sobre un fet hi siguin exposats. El mateix codi suggereix la possibilitat que les recreacions vagin acompanyades de debats o d'espais on es contempli la intervenció de veus dissidents.³⁹

El codi de la ITC es refereix a un concepte que resulta desconcertant en la seva denominació i que, en certa manera, capgira moltes de les assercions anteriors. Es contempla l'anomenada "regla de la indeguda prominència" per a emissores locals. El punt de partida

---

³⁸ As with current affairs and documentary programmes, a series of personal view programmes has no need to give equal time to every relevant point of view. But licensees should take care to ensure that a sufficiently broad range of views is expressed in any series of such programmes, taking account of the frequency of the programmes within the series, the length of individual programmes and the nature of the subject matter.

For series which are a regular fixture in the schedules, such as a nightly, weekly or monthly access programme, the views expressed on controversial matters should be kept in reasonable balance throughout the progress of the series and licensees must be able to demonstrate this.

For an occasional series of programmes dealing with different aspects of the same subject matter it will normally be necessary to maintain impartiality within the series. Occasionally, however, the series itself may take a particular approach to a controversial issue or comprise a group of programmes presented from the same personal viewpoint, perhaps reflecting an original body of thought or research which may not readily be balanced.

The ITC recognises that such series are likely to have a long gestation period and are unlikely to be included in the schedules very often.

However, the views expressed on controversial matters covered by the Act must be kept in reasonable balance throughout the period of the licence and the ITC will require the licensee to demonstrate at the end of each calendar year that a sufficiently broad range of views and perspectives has been included in such series, or planned for the following calendar year. *(ITC 3.6)*

³⁹ The dramatised documentary which lays claim to be a factual reconstruction of a controversial event covered by the Act is bound by the same standards of fairness and impartiality as those that apply to factual programmes in general. It is inevitable that the creative realisation of some elements (such as characterisation, dialogue and atmosphere) will introduce a fictional dimension, but this should not be allowed to distort the known facts. (...)

Care should be taken in scheduling drama and drama-documentary programmes portraying controversial matters covered by the Act. Impartiality may need to be reinforced by providing an opportunity for opposing viewpoints to be expressed. This might take the form of a studio discussion following the drama itself, or a separate programme providing a right of reply within a reasonable period. *(ITC 3.7)*

d'aquest plantejament és una esclatxa oberta a la mateixa Broadcasting Act de 1990 on, a la secció 47 -segons interpretació de la ITC- es contempla la possibilitat que la "deguda imparcialitat" cedeixi el seu lloc a la "indeguda prominència". La cadena li dona un caràcter positiu a aquest terme en principi desqualificador i l'usa per referir-se a la possibilitat que les emissores locals no prenguin com a punt de partida la imparcialitat. Sota aquest plantejament, els emissors continuen obligats a oferir a tots els punts de vista l'oportunitat d'expressar-se si així ho sol·liciten, però no estaran obligats a demanar expressament el material. Així mateix es deixa la porta oberta perquè els programes concrets presentin punts de vista parcials, en el convenciment que el conjunt d'emissores locals ja sortirà l'efecte plural necessari.⁴⁰

La innegable ambigüïtat que es destil·la de les llargues apreciacions legals que fa la ITC queda resumida en una sola frase en el codi de les televisions comercials japoneses. Amb l'estil sintètic que li es propi, el codi de la NAB només diu a propòsit de l'equanimitat que les matèries que siguin motiu de controvèrsia entre la gent o en el si de la societat han de ser discutides des de tants angles com sigui possible.⁴¹ En qualsevol cas, és més que el que es troba al codi brasiler, que no dedica ni una sola ratlla a aquesta qüestió.

Finalment la RAI, dels documents de la qual es destil·la constantment la vocació de servei públic de l'organització, fa al·lusions sovintejades a la seva obligació d'atendre tots els temes socials d'interès i de fer-ho amb el degut sentit de la imparcialitat. Aquest és un deure que correspon a cada periodista i a cadascun dels treballadors la feina dels quals es trasllueixi en el missatge comunicat.⁴² La RAI apel·la en aquest punt a l'experiència de les televisions

---

⁴⁰ No licensee is obliged to depart from maintaining due impartiality. Where he chooses to do so, however, and where the ITC permits it, he must still be evenhanded, in accordance with the following guidelines,

On any channel which is permitted by its ITC licence to observe 'undue prominence' rather than 'due impartiality' an equality of opportunity must be offered, which, were it to be taken up, would result in a balance of views across the channel as a whole. However, although equal access should be offered to individuals or groups wishing to express views different to those already broadcast, it is not necessary for the channel to solicit or commission such material.

The channel should be open-minded about those political or religious groups to whom access might be allowed, and it should not merely invite, or grant facilities to, those whose views the channel shares or approves of.

Within this overall balance, there is scope for programmes to be allowed to convey a particular political view or reflect a particular philosophy. There is no need for individual programmes to be balanced in order to present an impartial approach, nor for a programme presenting one specific view to be balanced by another putting forward the opposing view. The general approach should be that, because the time available for programmes in a multi-channel environment is so considerable, there ought to be scope in a local context for many differing points of view to be expressed, even to the extent of allowing individual groups to present their own programmes espousing their views. *(ITC 3.9)*

⁴¹ The matters controversial among people or in society shall be discussed from as many angle as possible. *(NAB 46)*

americanes i concretament a la "Fairness Doctrine", instrument que encara que es reconeix imperfecte, és considerat com un punt de referència molt vàlid per reafirmar una línia informativa equilibrada i completa.⁴³ El repte de la imparcialitat és assumit per la RAI d'una manera positiva i en base, sobre tot, al seu caràcter de servei públic. En un context competitiu i de concentració dels mitjans de comunicació en unes poques mans, un dels desafiaments als quals ha de respondre una xarxa pública és el de mantenir un paper centrat i equilibrador.⁴⁴

---

⁴² Di fronte a temi di particolare rilievo o a questioni particolarmente controverse, ogni giornalista e ogni operatore della comunicazione è tenuto a dare conto delle diverse e più significative opinioni esistenti, a tutela dell'interesse all'informazione del cittadino. *(RAI-B 3.7)*

⁴³ In questo senso, qualche utile suggerimento può venire dal criterio proprio dell'esperienza americana dalla "dottrina dell'imparzialità" (per la trasmissioni di informazione in generale) e de la regola dell'"equal-time" (per le informazioni elettorali): principi che stabiliscono una costante possibilità di contraddittorio e che sono in quell'esperienza strumenti essenziali, ancorché imperfetti, attraverso cui l'informazione riafferma una sua linea di equilibrio e completezza. *(RAI-B 3.8)*

⁴⁴ Le responsabilità del servizio pubblico sono tanto più stringenti in quanto è proprio sul terreno dell'informazione che si va sviluppando la competizione più significativa tra la RAI e altre imprese televisive nazionali ed internazionali. Nell'affrontare positivamente questa sfida sta la capacità del servizio pubblico di riproporre la sua centralità, con una sua insostituibile funzione di equilibrio democratico. In un contesto in cui i mezzi di comunicazione si concentrano ormai sotto il controllo di pochi gruppi finanziari, la RAI non può non essere un punto di equilibrio utile e necessario. *(RAI-B 3.10)*

4.3.1.2. Dret de rèplica

Com ja s'ha vist a l'apartat anterior, l'equitat -en el sentit d'incloure a les informacions tots els punts de vista rellevants- no sempre es pot aconseguir de forma instantània. De vegades els mitjans de comunicació, per raons merament operatives, han de repartir les opinions entre els diferents espais de què disposen i/o en successives edicions dels seus productes. No és fàcil distingir entre el que és una simple successió d'opinions de diferent signe i el que són rèpliques explícites. És per això que alguns codis deontològics dels analitzats en aquesta tesi (especialment els dels Estats Units) tracten conjuntament els dos aspectes.

D'altra part hi ha legislacions que contempen conjuntament el concepte de dret de rèplica i el de rectificació (com ja s'ha indicat a 3.1.2.B). La Comunitat Europea ha aplegat els dos conceptes, tot i que anteriorment se'ls havia distingit en funció del caràcter públic o privat de l'exercitant del dret.⁴⁵ Des d'una perspectiva purament deontològica, el concepte de rectificació apel·la més aviat a la veracitat de les informacions (tal i com ha estat considerat en aquesta tesi a 4.2.1.5), mentre que el concepte de rèplica està més aviat relacionat amb l'equitat dels plantejaments periodístics. Però és clar que la forma d'exercir cadascun d'aquests drets, en els casos límit, segueix mecanismes similars i té força lògica que estiguin identificats des del punt de vista dels procediments.

En tot cas, sembla evident que el dret de rèplica -en el sentit de contraposar una opinió a les que han estat difoses anteriorment- és de problemàtica concreció. Ja hem vist com era de difícil determinar les normes segons les quals les televisions han d'administrar el deure de l'equitat. Més encara ho ha de ser, sens dubte, especificar en quin moment concret un determinat punt de vista ha quedat tan clarament marginat com per atorgar a les persones o grups que el sustenten el dret a difondre'l.⁴⁶ Quan es parla -i no sempre en termes elogiosos- del poder mediàtic, moltes vegades es per al·ludir precisament a aquest punt: l'arbitratge que les organitzacions televisives poden fer sobre qui té dret i qui no en té a expressar els seus punts de vista a través de la pantalla.

Els codis de les tres grans cadenes privades dels Estats Units tracten del dret de rèplica en el marc dels constreyniments que en el seu moment els va imposar el conjunt de normes

---

⁴⁵ Veure CARRILLO, Marc: "El marc jurídic-constitucional de la llibertat d'expressió i del dret a la informació", a *Guia jurídica del periodista* Col·legi de Periodistes de Catalunya. Barcelona, 1991 (p. 31)

⁴⁶ Veure a aquest respecte WILL, George F.: *The Morning After: American Successes and Excuses, 1981-1986* Collier Books-Macmillan. Nova York, 1986

conegudes amb el nom genèric de "Fairness Doctrine" (veure apartat anterior). Una d'aquestes normes era l'anomenada "Personal Attack Rule", que és la que d'una manera més explícita contempla les situacions en què una persona té dret a expressar la seva rèplica.

L'ABC, la CBS i la NBC dediquen totes tres epígrafs a la "personal attack rule" en els quals exposen què és el que la llei imposa sobre aquesta matèria.⁴⁷ D'acord amb la normativa de la FCC, quan una emissió televisiva presenta punts de vista sobre temes controvertits d'importància pública i inclou un atac a l'honestedat, la identitat, la integritat o altres qualitats personals de qualsevol persona o grup identificables, l'organització està obligada a facilitar a aquesta persona o grup una cinta o una transcripció del material en el termini de set dies i també a proporcionar un espai per a la corresponent rèplica.⁴⁸ Les tres cadenes no oblidem especificar les excepcions de la regla que la normativa legal contempla, que estan formulades d'una manera molt genèrica. Pel que fa a tipus de programes o espais, estan exempts de l'obligació d'incloure rèpliques els programes informatius fets "de bona fe", les entrevistes fetes "de bona fe" i les cobertures sobre el terreny fetes "de bona fe". Pel que fa a la identitat de les persones atacades, la regla no és aplicable quan es tracta de grups o figures públiques estrangers i tampoc en el cas d'atacs fets durant les campanyes electorals per uns candidats a uns altres candidats.⁴⁹ Les tres cadenes estableixen els mecanismes interns que cal posar en

---

⁴⁷ En realitat es tracta del què la llei imposava en el moment en què els codis van ser redactats, perquè totes les disposicions incloses en la "Fairness Doctrine" actualment estan en suspens.

⁴⁸ Under another FCC regulation related to the fairness doctrine, the personal attack rule creates a personal right of notice and reply. The rule comes into play only with respect to certain broadcasts when the "presentation of views on a controversial issue of public importance" includes an attack on the "honesty, character, integrity or like personal qualities" of an identified person or group.

The rule states that within seven days of an attack as defined above, the broadcaster must notify the person or group attacked of the date, time and place of the attack; send a transcript, tape or accurate summary of the attack; and offer a reasonable opportunity to reply. *(ABC III.2)*

Under an FCC rule, if broadcast (...) involves "the presentation of views on a controversial issue of public importance" and includes an attack on the "honesty, character, integrity or like personal qualities" of any "identified person or group", a tape, transcript or accurate summary of the attack must be given to such person or group within seven days after the broadcast and time for them to reply must be provided. *(CBS Personal Attack Rule)*

(FCC Regulation #73.1920) By FCC regulation, if a program presents views on a controversial issue of public importance and includes a statement, even though truthful, which attacks the honesty, character, integrity or like personal qualities of any identifiable person or group, the Personal Attack Rule may apply. (...)

When a personal attack occurs, NBC News, within seven days of the attack, must;

- a. notify the person or group attacked of the date, time and identity of the program,
- b. transmit a transcript or tape, if neither is available, an accurate summary of the attack, and
- c. offer reasonable opportunity for reply. *(NBC V.C)*

funcionament per l'acompliment d'aquesta regla, amb la qual no es mostra una especial identificació. La responsabilitat del seu acompliment es situa en els corresponents gabinets jurídics, de manera que l'observança es porta en tots els casos al terreny estrictament legal i amb una clara intenció restrictiva.⁵⁰ La NBC adverteix que l'aplicació de la regla no pot alterar en cap cas ni a cap nivell les decisions periodístiques i, en la mateixa línia, la CBS és encara

---

⁴⁹ Various programs are exempt from the personal attack rule. These include "bona fide newscasts, bona fide news interviews or on-the-spot coverage of a bona fide news event (including commentary and analysis in the foregoing programs....)". Documentary programs are not exempt.

Certain groups are also not covered by the rule. These include foreign individuals and groups, and political candidates or their associates when the attack is made by other legally qualified candidates or their associates. *(ABC III.2)*

The personal attack rule is not applicable to (i) attacks on foreign groups or foreign public figures or (ii) attacks made "by legally qualified candidates, their authorized representative, or those associates with them in the campaign, or other such candidates, their authorized representative or persons associated with the candidates in the campaign", or (iii) "bona fide news broadcasts, bona fide news interviews or on-the-spot coverage of a bona fide news event (including commentary or analysis contained in the foregoing programs--)". The personal attack rule is applicable to documentary broadcasts. *(CBS Personal Attack Rule)*

There are exceptions to when the Personal Attack Rule is applicable.

a. Bona fide news programs, bona fide news interviews and on-the-spot coverage of bona fide news events are exempt from the Rule. Documentary programs are not exempt.

b. The Rule is not applicable to attacks on foreign groups or foreign public figures, or to attacks on political candidates or their associates made, during the campaign, by other political candidates or their associates. *(NBC V.C)*

⁵⁰ Executive producers of programs subject to the personal attack rule are responsible for notifying the legal department as early in advance of broadcast as possible of situations in which a right of reply may be required. *(ABC III.2)*

CND has adopted these procedures to assure compliance with this rule: (i) CBS Law Department has prepared a list of radio and television broadcasts which are clearly exempt from the personal attack rule and that list has been widely distributed to CND executives; (ii) after each non-exempt broadcast, a transcript of the broadcast is delivered immediately to a designated CND executive who is completely conversant with the obligations of CND under the personal attack rule; (iii) he/she reads the transcript carefully and promptly; if there is then the slightest question in his/her mind as to whether or not there has been a personal attack, she/he forwards the transcript immediately to the CBS Law Department for its guidance; and (iv) if it is decided, as a result of these reviews, that a personal attack has been made, a letter is sent, within seven days of the broadcast, to the person or group attacked, enclosing a transcript of the broadcast, offering an opportunity to reply and requesting that the recipient communicate with the CND executive to arrange for the requisite broadcast time. In situations where the person attacked seeks to have the reply delivered by a surrogate, the Law Department should be notified immediately since CBS will resist such responses. *(CBS Personal Attack Rule)*

The right of reply is limited to the person or group attacked. Consequently, any attempt to substitute a surrogate will be rejected, except in the case of a candidate for political office where the appearance might cause equal time problems under Section 315. (...)

Any claim that a personal attack has been made should be referred promptly to the NBC Law Department, and to the President of NBC News. If there is the possibility that a personal attack has been or will be made, that fact also should be referred promptly. *(NBC V.C)*

més explícita en alertar sobre el perill que la norma legal reverteixi en l'autocensura. Aquesta cadena no amaga -reconeixent que es mossega la llengua- les seves reticències a la norma de l'atac personal: "No prendrem decisions amb el propòsit d'evitar les conseqüències que les regles de la FCC poden comportar. Aquestes decisions només podrien tenir com a resultat l'abdicació de la nostra responsabilitat envers el públic i envers la tradició americana d'una premsa lliure".⁵¹

La televisió canadenca especifica, en una frase ja citada a l'apartat anterior, que equilibri i dret de resposta no s'han de confondre, i que la mateixa cadena haurà de tenir cura a establir les correccions necessàries en cas que es detecti un desequilibri manifest. Amb això el codi de la SRC està donant a entendre que advoca per l'equitat d'una manera activa. I, efectivament, en altres passatges assumeix el compromís d'atorgar el dret de resposta malgrat que aquest no està contemplat a la legislació del país. Val a dir, tanmateix, que el codi deixa no especifica gaire la manera com s'aplicarà aquest criteri: la correcció -es diu només- tindrà en compte les circumstàncies de la injustícia que calgui reparar.⁵²

La legislació britànica sí que contempla, sota determinades condicions, el dret de rèplica. La Broadcasting Act de 1980 va crear la "Broadcasting Complaints Commission" amb capacitat arbitral. La BBC, que com ja hem vist a l'apartat corresponent, es mostra oberta a les rectificacions d'errades quan es demostrï que aquestes s'han produït, és més reticent a les rèpliques i els dona un caràcter singularíssim. Sota la rúbrica "oportunitat per a replicar" (que

---

⁵¹ NBC News management will insure that any persons or groups entitled to reply will receive what they are entitled to under the rule.

The potential need to offer such rights will not otherwise alter normal news decisions at any level. (*NBC V.C*)

To avoid the potential danger of self-censorship, CND has adopted the policy that the personal attack rule will not be permitted to affect news decisions at the production level. Instead, "normal news judgments will apply... We shall make no judgments for the purpose of avoiding the consequences which the FCC rules may bring into play. Such judgments would only result in abdication of our responsibility to the public and to the American tradition of a free press." If, however, the executive level and Law Department reviews determine that a personal attack has been made, the personal attack rule be complied with fully. (*CBS Personal Attack Rule*)

⁵² Aucune loi ne garantit le droit de réponse. Cependant, du principe journalistique d'équité découle une obligation de réparation s'il est démontré qu'une grave iniquité a été commise. Cette correction tiendra compte des circonstances et de la nature de cette injustice. (*SRC III. Droit de réponse*)

Le droit de réponse est indissociable du journalisme d'enquête. Pour assurer l'impartialité, tous les intéressés auront l'occasion d'exprimer leurs points de vue. (*SRC IV. Journalisme d'enquête*)

es troba per partida doble en el codi), admet que de tant en tant es pot produir un conflicte a propòsit de la manera com ha estat tractat un tema important. La cadena pública britànica especifica que considerarà la possibilitat d'una refutació especial només si un cos d'experts dictamina que els continguts emesos eren seriosament inadequats, poc rigorosos o injustos.⁵³ El tema apareix també fugisserament en aquest codi quan es fa referència als programes dedicats al consum: quan s'emetin queixes del públic, les firmes afectades gaudiran de l'oportunitat de replicar.⁵⁴

Curiosament, el codi de la ITC -que tant desenvolupa, com hem vist, el tema de la inclusió dels diversos punts de vista- ignora quasi del tot el dret de rèplica. Les úniques al·lusions són les que ja han estat citades en l'apartat anterior i es refereixen més a la necessitat que determinats programes prevegin les oportunitats de resposta que no pas a una articulació expressa de l'ocasió de refutar opinions o punts de vista que vulguin ser impugnats un cop emesos. Tampoc no es tracta el tema als codis italià, brasiler i japonès. L'absència de referències és especialment notable en el cas de la RAI en tractar-se d'una organització pública.

---

⁵³ From time to time, there will be an outstanding conflict of fact or judgement over a programme's exposition of an important topic.

* The BBC will consider the possibility of a special rebuttal only if there is a genuine body of expert opinion to say that the programme was seriously inadequate, inaccurate or unfair.

* Such rare cases must be referred to DG through Managing Directors. *(BBC 10)*

On rare occasions there will be a conflict of fact or opinion on a controversial issue of public importance in which expert opinion is adduced of a programme's inadequate, inaccurate or unfair exposition of a topic.

* It is only in relation to such a rare circumstance that consideration will be given to the possibility of mounting a 'special' programme of rebuttal.

* Proposals for special programmes must be referred to DG through Managing Directors and CEP.

Many cases of complaint are dealt with by regular programmes which allow listeners and viewers to air their views. *(BBC 47)*

⁵⁴ When complaints from the public are broadcast, the firm concerned must be given a chance to reply. *(BBC 2.9)*

4.3.1.3. Quotes polítiques

Si visquéssim en un món idíl·lic on imperés el "fair play", no haurien d'existir normes que regulessin l'accés dels polítics a la televisió. O haurien de ser més que suficients les directrius contemplades als apartats anteriors. La voluntat periodística de incloure a les informacions tots els punts de vista rellevants i d'interès per al públic conduiria automàticament a una presència justa i equilibrada de les diferents forces polítiques als escenaris mediàtics. Però no és el cas.

Ben al contrari, les normes que regulen específicament l'accés dels polítics a la televisió semblen més necessàries que mai. El procés que ha conduït a aquesta situació ha estat descrit així per Eric Barent: "La regulació de les emissions polítiques i electorals plantegen nombrosos problemes. Sorgeixen fins a cert punt perquè les autoritats dels mitjans estan subjectes a considerables pressions dels partits polítics. Aquest fenomen ha esdevingut més important en els últims vint anys aproximadament, en la mesura que la televisió ha pres el lloc als mítings polítics en la provisió d'impressions i informacions polítiques als votants. La conducta de les campanyes electorals està ara substancialment influïda per la concepció dels partits de què constituirà un bon tema per a l'informatiu del vespre, i els líders polítics en particular són empaquetats com si fossin un producte comercial que cal vendre als espectadors. Més encara, els partits polítics a través de la seva elecció i altres emissions gaudeixen d'un privilegiat accés als mitjans, que és molt més ampli que les possibilitats atribuïdes a altres grups socials i culturals."⁵⁵

A la major part dels països democràtics existeixen normes legals -sovint inserides en la mateixa legislació electoral- que regulen d'una manera molt precisa quins són els comportaments que han de mantenir els mitjans audiovisuals respecte a les campanyes dels diferents partits. Aquestes regles, per cert, solen afectar de ple les ràdios i televisions de titularitat pública i en molt menor mesura -o gens- els mitjans privats. Això és fins a cert punt lògic, en la mesura que els mitjans públics no poden mostrar-se de cap manera parcials a l'hora de fer la informació política. Però l'estreta regulació compromet de vegades el criteri informatiu, que queda més lligat a les exigències dels cronòmetres que al bon senderi professional.⁵⁶

---

⁵⁵ BARENT, Eric. *Broadcasting law. A comparative study* Clarendon Press. Oxford, 1993 (p. 168)

⁵⁶ Això succeeix, per exemple, en el cas espanyol. Les juntes electorals sotmeten a una severa vigilància les

Un problema a prendre en consideració és que les normatives més o menys rígides que afecten la informació política solen tenir vigència només en els períodes estrictes de campanya electoral. No s'apliquen en canvi en els temps anomenats de "pre-campanya" que a gairebé tot arreu ja són tots els períodes en què no hi ha marcada oficialment la campanya. Això crea el contrasentit que hi ha una normativa artificiosa que desvirtua la informació durant unes quantes setmanes i, en canvi, una lluita gairebé salvatge per la presència mediàtica durant la resta del temps. Malament si es dicten normes que condicionen la tasca dels professionals, i malament també si no hi ha normes perquè aleshores es posen en funcionament tots els mecanismes dels poders factuais.

Molts dels dubtes que suscita la famosa "Fairness Doctrine" (en la seva genuïna versió americana i en totes les adaptacions que se n'han fet a altres països) reapareixen amb especial virulència quan es tracta de la informació política. ¿Fins a quin punt pot, per exemple, una emissora privada de televisió emprendre una línia editorial a favor d'un determinat color polític o, quan arriben eleccions, a favor d'un determinat candidat? No és una qüestió que tingui una resposta senzilla i, per descomptat, no té una resposta clara i uniforme arreu del món. Les respostes que tendeixen a ser afirmatives es basen en la llibertat d'informació. Les que tendeixen a ser negatives argumenten amb la temença que el decantament de les televisions sense limitacions compensatòries acabaria de desfigurar els sistemes democràtics i els reduiria a una qüestió de dominació econòmica del poder mediàtic.

Als Estats Units existeix des de fa molts anys una normativa que obliga totes les cadenes de televisió a atorgar un temps i un tractament igual als diferents candidats electorals. La secció 18 de la Radio Act de l'any 1927 ja establí: "Si un concessionari permet a qualsevol persona que sigui candidat legalment qualificat per a un càrrec públic l'accés a una emissora, haurà de donar les mateixes oportunitats a tots els altres candidats".⁵⁷ Aquesta norma, amb paraules molt semblants, es va incorporar a la Communications Act de 1934 (concretament a la secció 315) i encara és vigent. Els temps atribuïts als diversos candidats han de ser equilibrats de forma ponderada amb les audiències potencials. Aquest criteri és vigent per als espais informatius, per als debats pre-electorals i fins i tot regeix per al cost dels espais de propaganda.

---

televisions públiques mentre que les privades gaudeixen d'un ampli marge per aplicar els seus criteris informatius.

⁵⁷ Dades extretes de BLISS, Edward, Jr. *Now the News. The Story of Broadcast Journalism* Columbia University Press. Nova York, 1991 (p.11)

Les normes que donen els codis de les organitzacions televisives americanes estan clarament centrades en aquesta antiga norma, que els periodistes americans solen nomenar "Equal Time". L'ABC, la CBS i la NBC coincideixen en aquest punt i el desenvolupen totes elles d'una manera molt semblant a com ho fan amb l'anomenada "regla de l'atac personal" (veure apartat anterior). Totes tres cadenes comencen per explicar els orígens i els continguts bàsics de la norma per la qual es regeix el tractament informatiu dels candidats electorals.⁵⁸ Però també es destaquen les excepcions previstes per la mateixa normativa legal, que estan expressades en uns termes prou ambigus i similars també als emprats per fixar les excepcions a la "regla de l'atac personal". No estan subjectes a la regla de "Equal Time" els programes informatius fets de "bona fe", els programes d'entrevistes fets de "bona fe", les cobertures sobre el terreny fetes de "bona fe" i també els documentals si la intervenció dels candidats en els mateixos té caràcter incidental.⁵⁹ El codi de la NBC assenyala que la norma, textualment,

---

⁵⁸ Section 315 of the Communications Act requires that all legally qualified candidates for public office be afforded "equal opportunities" in the use of broadcast facilities. Thus, if one candidate for a particular office is given free time, all other candidates for the same office must be given free time.(...)

Any request for equal time must be made by the candidate no later than seven days after the appearance giving rise to the claim. *(ABC III.3)*

Under Section 315 of the Communications Act of 1934, if free time is given to a legally candidate for any public office, equal time (...) must be made available, upon timely demand, to every legally qualified candidate for the same office. *(CBS Equal Time)*

If the picture, voice or recognizable likeness of a "legally-qualified candidate" for public office, as defined by the FCC rules and regulations, appears in any capacity, political or otherwise, in any NBC News program, NBC may be required under Section 315 (a) of the Communications Act of 1934, to give equal time to other legally qualified candidates for the same office. *(NBC V.A)*

⁵⁹ Certain news programs are exempt from this "equal time" requirement. These include a "bona fide newscast," a bona fide news interview program, "on-the-spot coverage of bona fide news events (including but not limited to political conventions and activities incidental thereto)," and a "bona fide news documentary (if the appearance of the candidate is incidental to the presentation of the subject or subjects covered by the news documentary)." The FCC has developed certain standards for determining whether particular news programs qualify under these exemptions.-The appearance of political candidates on news or public affairs programs not specifically falling within one of these exemptions necessarily gives rise to "equal time" obligations if a timely request for "equal time" is made. *(ABC III.3)*

Section 315 does not apply to appearances by political candidates in (i) a "bona fide newscast", or (ii) a "bona fide news interview", or (iii) a "bona fide news documentary (if the appearance of the candidates is incidental to the presentation of the subject or subjects covered by the news events documentary)", or (iv) "on-the-spot coverage of bona fide news events (including but not limited political conventions and activities incidental thereto)". *(CBS Equal Time)*

However, under certain circumstances NBC News is exempt from providing equal time. In general under the law equal time need not be given if the political candidate appears in;

afecta la cobertura dels candidats en el sentit estricte, però recorda que interpretacions fetes per la mateixa FCC la fan extensiva a les persones del seu entorn o altres membres de l'equip de campanya, i així s'assumeix.⁶⁰ La CBS, com en altres matèries, és aquí també la cadena més bel·ligerant contra la norma "Equal Time". Assevera en el seu codi que l'acompliment de la norma pot tenir efectes inhibidors i limitadors de la cobertura periodística de les campanyes electorals. I també considera que en èpoques en què la norma va estar en suspens -gràcies precisament als esforços fets en aquest sentit per la mateixa companyia- van ser possibles unes cobertures molt més eficients, com per exemple amb els cèlebres debats de la campanya de 1960 entre Nixon i Kennedy.⁶¹ Finalment, les tres cadenes coincideixen en referir als corresponents gabinets jurídics els dubtes que pogués oferir en qualsevol moment l'aplicació de la normativa sobre la informació electoral.⁶²

D'altra part les tres grans cadenes dels Estats Units renuncien, al menys formalment, a tenir una línia editorial definida, tot i que la legislació els permetria fer-ho amb certes reserves.

-
- a. a bona fide newscast, or
  - b. a bona fide regulary scheduled interview program such as "Meet the Press", or
  - c. on-the-spot coverage of bona fide news events including news conferences, political debates and political conventions, or
  - d. a bona fide news documentary if the appearance of the candidate is incidental to the presentation of the subject of the documentary. *(NBC V.A)*

⁶⁰ By its express language, Section 315 (a) deals solely with broadcast appearances by political candidates. However, the FCC has ruled that substantially equal treatment must be given to appearances by supporters of candidates. The principles of equal time do not apply to other individuals, organizations or issues. *(NBC V.A)*

⁶¹ CBS believes strongly that Section 315 imposes an unnecessarily inhibiting limitation on meaningful coverage of political campaigns by the broadcast media. It has, therefore, spearheaded an effort, over the years, to repeal Section 315. That effort produced a temporary suspension in 1960 which, in turn, made possible the historic broadcasts of the Nixon-Kennedy debates. It also produced a modification of Station 315 which abrogated the equal time requirements with respect to specified* news broadcasts. *(CBS Equal Time)*

⁶² Whenever equal time demands are made, ABC News management must be notified and will consult with the Legal Department to determine the validity of the claim and the legal responsibilities of ABC *(ABC III.3)*

To facilitate compliance with this and other requirements, the CBS Law Department prepares, and updates as necessary, a "Statement of Policy on Political Broadcasts". This statement, which includes a detailed analysis of Section 315, is widely distributed, at the executive and production levels, to all CND personnel who are responsible for editorial decisions in the area. The CBS Law Department is readily available to answer any questions which may arise. The CND Vice President, Administration, is available to act as liaison with the Law Department. *(CBS Equal Time)*

"Equal Time" (Equal Opportunity) problems require consultation with the NBC Law Department. *(NBC V.A)*

Aquesta posició inclou l'exclusió de decantar-se explícitament per algun dels candidats, actitud que és declarada textualment en el codi de la NBC, tal com ja hem vist a 4.2.2.1. ("Separació d'informació i opinió"). És una actitud que s'inscriu en l'esperit de la "Fairness Doctrine" i que porta també a donar l'oportunitat a l'oposició de replicar les intervencions presidencials a la televisió. Aquesta és una norma incorporada expressament als codis de la CBS i la NBC que, com és lògic, la limiten a temes que siguin prou rellevants i que es reserven la decisió sobre l'extensió i el format que han de tenir aquest tipus de rèpliques.⁶³

La SRC també estableix en el seu codi una escrupolosa neutralitat política, fonamentada en aquest cas en el caràcter públic de l'organització. Això es tradueix, per exemple, en una cobertura dels debats parlamentaris que guardi la deguda proporcionalitat amb el pes parlamentari de formació política, i en un tractament igualitari en altres esdeveniments polítics.⁶⁴ Pel que fa a les campanyes electorals, el codi canadenc reproduceix amb força detall la normativa electoral vigent al país. Aquesta normativa inclou els criteris d'atribució d'espais gratuïts als partits polítics que concorren a les eleccions, el capteniment informatiu en els dies de "black-out" electoral (l'equivalent a les "jornades de reflexió") i les prohibicions de difondre els resultats d'enquestes des de 10 dies abans de les eleccions i de difondre prematurament els resultats electorals.⁶⁵

---

⁶³ Whenever the President speaks to the nation on radio or television on matters of major policy concerning which there is significant national disagreement, CBS will present a broadcast of other viewpoints related to those matters of major policy.

The length and format of, and the persons appearing on, such broadcast will be determined by CND in light of the relevant facts of the Presidential appearance.

The broadcast will be scheduled as soon as practicable, but generally no later than one week after the President speaks.

CND will provide analyses immediately following broadcast appearances of the President and other persons of public importance when, in its news judgment, such service seems desirable and adequate preparation is feasible. *(CBS Presidential Reply Policy)*

If the President, in a speech broadcast over the NBC Television Network, express viewpoints on major issues concerning which there is a sizable national controversy, NBC News will arrange for the broadcast of significant conflicting viewpoints, if the NBC Television Network decides to grant access to network air time.

The reply broadcast will be made available, as quickly as circumstances permit, to the NBC Television Network. NBC News will decide, in the light of those circumstances, the length, format and time period of the broadcast and which person or persons will deliver the conflicting viewpoints. *(NBC Appendix B.D)*

⁶⁴ Quand un événement d'importance nationale revêt un caractère politique, on s'assurera que ces reportages spéciaux respectent les principes d'équité et d'équilibre journalistiques de la Société. Ainsi, pour les débats parlementaires, on accordera une couverture équivalente aux déclarations du porte-parole de chaque parti. Les principales personnalités participant à un congrès politique ou à une conférence de Premiers ministres devront être traitées sur un pied d'égalité. *(SRC Retransmissions d'importance nationale)*

Els codis de les televisions britàniques també prenen com a punt de referència, pel que fa a la informació electoral, la normativa vigent, que ve donada per la secció 93 de la Representation of the People Act de 1983. Tant la BBC com la ITC s'hi subjecten i assumeixen el compromís d'oferir una informació sobre les campanyes electorals que ha de ser imparcial i que, des del punt de vista quantitatiu, ha de seguir la norma d'atribuir espais de cobertura proporcionals a la representació obtinguda per cada força política en anteriors cites electorals. Així mateix totes dues cadenes recorden els criteris específics que s'hauran de seguir en les emissions adreçades a Escòcia i al País de Gal·les.⁶⁶ La BBC, a més, declara que fa una interpretació estricta de les normes relatives a eleccions, però sense deixar d'atendre criteris periodístics. És una difícil conjunció que l'emissora pública britànica resumeix en aquesta frase: "Tot i que els noticiaris tindran com a objectiu l'equilibri de les aparicions públiques dels líders, els valors informatius continuaran sent vigents de forma natural en la cobertura dels temes electorals".⁶⁷ La BBC també s'estén en el tema de les enquestes pre-electorals. Sobre aquesta qüestió la televisió pública britànica repeteix amb especial èmfasi els criteris científics defensables per a qualsevol mena de sondejos (ja citats a 4.2.1.1.) i posa en guarda d'una manera específica dels biaixos en què es pot incórrer si no és té en compte la diferent implantació territorial dels partits nacionalistes d'Escòcia i del País de Gal·les.⁶⁸

---

⁶⁵ Totes aquestes normes no es citen aquí literalment degut a llur extensió i perquè, en definitiva, es tracta d'una reproducció de la llei electoral específica d'un país concret. Tanmateix formen part del text complet del codi canadenc i poden ser consultades a l'apèndix. Veure *SRC VI*

⁶⁶ Veure a l'apèndix *BBC 18, ITC 4.1.ii, ITC 4.1.iii i ITC Appendix II*.

⁶⁷ While news bulletins aim for a fair balance of appearances by leading figures, news values will naturally still apply in covering election stories. (*BBC 18*)

⁶⁸ Opinion polls are a relevant and important factor in reporting an election campaign. The BBC's use of them must be guided by the intention not to give any party an unfair advantage.

* The guidelines in the section on 'Opinion Polls' should be particularly noted during a general election campaign.

* As always the trend in polls is particularly important.

* Poll results should be placed in a relevant context.

* Programmes should remember that, in a potentially volatile situation, polls are not a reliable predictor of future opinion or voting. They are an indication of opinion on the day the fieldwork was done.

Polls with normal size samples drawn from all over the UK cannot properly reflect support for the nationalist parties in Scotland and Wales.

* Programmes need therefore to use reliable polls concentrating on those countries.

* If a figure for the nationalist vote in a UK-wide poll is broadcast, we should explain why it falls to reflect the support in Scotland and Wales. (*BBC 18*)

Però les televisions britàniques tenen altres especificitats respecte a la informació política fora dels períodes electorals. Existeixen uns espais anomenats "Party Political Broadcasts" (PPB) que s'atribueixen a les diferents formacions polítiques en uns acords que fan actualment els representants dels partits, la BBC i altres difusors independents (bàsicament, els controlats per la ITC), d'acord amb unes normes que provenen de 1947 i que van ser posades al dia el 1969. Les normes concretes poden anar canviant, però en qualsevol cas l'acord es pren sobre la base de respectar una proporcionalitat entre el temps atribuït i la implantació electoral i territorial de les respectives forces polítiques. Aquests espais queden sota la responsabilitat editorial dels mateixos partits, i els difusors només han de vetllar perquè hi siguin respectades unes normes elementals de bon gust i de submissió a la llei. Els partits han d'avisar a les televisions amb unes setmanes d'anticipació que volen fer ús de la seva quota, tenint però en compte que en el moment en què són convocades eleccions queden cancel·lats aquest tipus d'espais.⁶⁹

---

⁶⁹ Each year the BBC offers limited broadcasting time to the political parties. The basis of the arrangements goes back to 1947 with an update in 1969.

* The allocation is agreed annually by representatives of the political parties, the BBC and the independent broadcasters.

* The number of broadcasts is based on the number of votes cast for each party at the previous general election but with the convention that the government and official opposition have the same number of broadcasts.

* The BBC has no editorial control over the broadcasts but requires them to keep within the law and observe accepted broadcasting standards.

Problems should be referred to Chief Political Adviser. (*BBC 50*)

Airtime on ITV should be made available each year to the United Kingdom parties represented in the House of Commons and to the Scottish National Party in Scotland and Plaid Cymru in Wales.

Channel 4 does not carry the annual series of Party Political Broadcasts but does transmit Party Election Broadcasts (see 4.1(ii)). The time allocated to each party for Party Political Broadcasts is related to the number of votes cast for them in the previous General Election. (...)

Party Political Broadcasts are booked by the parties individually with licensees. Bookings should normally be made six weeks in advance of transmission. They are not normally shown simultaneously by ITV and the BBC.

In Scotland and Wales, the Conservative, Labour and Liberal Democrat parties have the option of transmitting, simultaneously with their broadcasts to viewers in England and Northern Ireland, separate broadcasts addressed specifically to audiences in those two countries. The number of occasions in a year on which they exercise this option may not exceed the number of PPBs allocated to the respective nationalist parties (ie three in Scotland and two in Wales).

Editorial control of the content of PPBs rests with the originating political party. Parties are aware of the need to ensure that the broadcasts conform with the requirements of the Broadcasting Act, and do not include, for example, anything offensive to good taste, or any direct appeal for party funds, and do not give rise to the threat of legal action. The parties are invited to subscribe to voluntary guidelines on the content of PPBs and Party Election Broadcasts which cover these and other requirements as may from time to time be necessary.

Once an announcement has been made of the intention to dissolve Parliament and to call a General Election, no further PPBs may be made until after Polling Day. Those already booked are automatically cancelled.

Pel que fa a les aparicions dels polítics en els programes informatius convencionals, les dues xarxes britàniques, la pública i la privada, també tenen criteris relativament semblants. La BBC adverteix que no hi ha cap fórmula que pugui regular aquest aspecte de la informació, però exhorta els directius dels programes a vetllar perquè l'actuació en aquesta matèria sigui justa. D'una part el codi de la cadena pública admet que l'elecció dels polítics que hagin d'aparèixer dependrà de l'estructura, l'estil i la intenció de cada tema o programa; però també es demana que es mantingui un equilibri, si més no dins d'un període de temps, de manera que el resultat final guardi una relació de proporcionalitat amb la representació parlamentària de cada partit.⁷⁰ La ITC també parteix de la base de que les aparicions dels polítics en els programes de notícies han de regir-se per criteris d'imparcialitat. Però recorda que aquesta s'ha d'aplicar sobre tot als temes, més que no pas als partits, i que no sempre és adient que els temes siguin tractats des de la perspectiva de la representació política. Pot haver-hi casos en que sigui preferible que hi hagi un sol de punt de vista polític si això ha de servir per tractar en profunditat una determinada matèria. I, de la mateixa manera, hi haurà situacions en que els punts de vista dels partits són tan clars i diferenciats que es convenient tenir-los tots en compte a l'hora de presentar la controvèrsia.⁷¹

In normal circumstances the annual series of PPBs resumes after the election until the agreed allocation for that year has been used. *(ITC 4.1.i)*

At the time of a pending Parliamentary or European Assembly by-election or local government elections, a candidate at one of those elections may not appear in a PPB if reference is made to his or her candidature or to matters of special concern to his or her constituency. *(ITC 4.1)*

⁷⁰ This guideline applies to the participation of politicians in current affairs and other programmes outside election periods.

- * There is no set formula which demands that politicians from any or all parties be invited to participate in particular programmes or items.

- * Programme makers should be concerned above all to do justice to their subject.

- * Choice of politicians will depend on the structure, style and intention of the item or programme as well as on the other, non-parliamentary, contributors.

There is, however, a requirement for editors to maintain within their respective programmes party political balance over a period.

- * The aim is to achieve a balance of Members of the House of Commons and House of Lords which reflects the support obtained by the political parties at the preceding general election. *(BBC 55)*

⁷¹ Appearances by politicians in news and current affairs programmes, when they take part as spokesmen for their party, or for their own political point of view, are governed by the requirements of due impartiality.

In programmes dealing with political issues the participants do not necessarily have to be spokesmen for the main political parties. The obligation to ensure due impartiality relates to issues, not to parties, and some important issues do not divide opinion along existing party lines. Indeed there are occasions when it is preferable to confine discussion to the spokesmen of only one party; the opportunity can be taken to investigate a particular approach to an issue in depth, provided that overall in a series of programmes impartiality is maintained. On the other

Tornant a la BBC, el seu codi és l'únic que fa referència a una situació molt característica que sovint provoca mals de cap als responsables de les organitzacions televisives: ¿què cal fer quan un determinat polític (o una formació política) decideix declinar la invitació a donar el seu punt de vista en una peça informativa o en un programa que s'ha plantejat de forma curiosa i vetllant per plasmar-hi el degut equilibri? La BBC dona a aquesta qüestió una resposta eclèctica. D'una part s'admet que, en circumstàncies normals (i s'exclou explícitament el cas del debat electoral) el refús d'una de les parts no hauria de revertir en la privació de d'oferir els seus punts de vista a les altres parts. I s'admet, d'una altra part, que hi pot haver circumstàncies excepcionals en què l'absència d'alguna de les parts podria fer l'efecte que el debat o controvèrsia s'ha plantejat d'una manera equivocada. Però el tema queda apuntat sense que s'arribi a especificar quan quedaria justificada l'omissió d'una informació o debat per aquesta causa i si els debats electorals quedarien sempre inclosos en el segon supòsit.⁷²

Un altre tema tractat per la BBC és el de les eventuais rèpliques polítiques a intervencions televisives del Primer Ministre o d'altres representants del govern. En les seves normes la cadena pública britànica contempla dos tipus de situacions. Una, que es dona en rares ocasions, consisteix en l'explicació per part d'un representant governamental d'una llei o d'una actuació parlamentària sobre la qual existeix un ampli consens. En aquest cas no hi ha un dret de rèplica atribuït. L'altra situació, més freqüent, és la clàssica aparició en televisió del Primer Ministre -o d'un representant d'ell especialment designat- per comentar temes de l'actualitat política interior o internacional. Aquest tipus d'intervencions atorguen automàticament al cap de l'oposició el dret a intervenir a la BBC o, alternativament, a forçar un debat entre membres del govern i dels partits opositors.⁷³

---

hand there are many issues on which the attitudes of the parties are clear cut and distinct, recognisably part of the current political debate. In those cases spokesmen of known party allegiance should be chosen by the broadcasters. *(ITC 3.8.ii)*

⁷² A note should be made of occasions when a Member of Parliament has refused an invitation as distinct from being unable to accept it.

* Normally -other than in an election context, involving candidates- the refusal or inability of one party to be represented would not justify denying another party the chance to take part.

* Exceptionally, however, there may be circumstances so sensitive that the absence of one or more parties would have the effect of making it editorially wrong to proceed.

Members of Parliament are not normally paid when speaking about public affairs in news bulletins or programmes which closely follow the news. *(BBC 55)*

⁷³ There is provision for two categories of Ministerial Broadcasts.

The first relates to legislation or administrative policies approved by Parliament where there is a general consensus of opinion.

Per la seva part la ITC porta a col·lació el tema de l'aparició de polítics en programes en els quals no hi intervenen fent-hi un rol polític. Evidentment això ja està contemplat per les normes legals quan es tracta de candidats en temps d'eleccions. En circumstàncies normals, tanmateix, convé administrar aquestes intervencions amb capteniment. Però el que, en principi queda proscrit (amb excepcions que han de ser justificades) és que els polítics en actiu apareguin com a presentadors, entrevistadors, conductors de debats, etc. sobre tot quan es tracta de programes de caràcter informatiu o relacionats amb l'actualitat.⁷⁴ Finalment, la ITC també es preocupa per l'ús que es pugui fer a programes diversos dels vídeos que recullen l'activitat parlamentària. En principi aquest tipus de material només es pot usar als programes informatius, documentals i educatius i, a més, sense que se'n pugui fer comentaris al·lusius als procediments. Amb molt més de compte encara s'ha d'anar si fragments de vídeos amb activitat parlamentària són inclosos a programes amb continguts musicals, humorístics, etc.⁷⁵

---

* The BBC undertakes to provide suitable opportunities for such broadcasts within the regular framework of its programmes.

* There is no right of reply by the Opposition.

* This category is now rarely used.

The second category relates to occasions when the Prime Minister, or a senior Cabinet colleague designated by the Prime Minister, wishes to broadcast to the nation in order to provide information or explanation of events of prime national or international importance, or to enlist public co-operation.

* The official Opposition has an automatic right of reply although it is not required to exercise it.

* If it does so, there is a third stage: a broadcast discussion on the issue between senior members of Government and Opposition. *(BBC 32)*

⁷⁴ Programmes in which politicians appear in a non-political role present different problems, and care and discretion are required over the use of such persons to produce or present programmes. Guidance on the appearance of candidates in programmes at times when a Parliamentary or local government election is pending is given in Appendix II when the requirements of the Representation of the People Act, as well as the Broadcasting Act, apply.

Because of the need to preserve due impartiality, no currently active politicians should appear as newscasters, interviewers or reporters in any news programme, unless their use can be clearly justified, in which case their party allegiance should be clearly identified.

Care should be taken in making use of active politicians to present other programmes, such as studio discussions or current affairs programmes. Impartiality will normally require that such presenters are drawn from a wide political spectrum. *(ITC 3.8.iii)*

⁷⁵ Care is always required in the use of recordings of Parliamentary proceedings. This must be confined to news, news magazines, current affairs, documentary and educational programmes, and any accompanying visual material must not be a comment, explicit or implicit, on the proceedings. Where extracts are included in magazine programmes which also contain music or humorous features, care must be taken to keep the different types of items separate. *(ITC 4.3)*

Ja hem vist a 4.3.1.1. com la RAI evocava l'experiència de la "Fairness Doctrine" americana, i de la mateixa manera assumeix la regla anomenada "Equal Time" com a formes de concretar l'esperit d'imparcialitat que considera que ha de predominar en les seves directrius informatives. Respecte a la informació política, la cadena pública italiana assevera que ha de oferir un quadre complet i imparcial dels fets polítics i socials així com de l'activitat de les institucions. Però, d'acord amb les característiques generals dels documents italians presos en consideració, no s'hi especifiquen majors detalls.⁷⁶ També al codi japonès es troben unes exhortacions molt genèriques a la imparcialitat política. Tenint en compte que es tracta d'un codi que correspon a televisions comercials s'ha de remarcar que demana que no hi hagi decantament per unes determinades ideologies o opcions polítiques. Així mateix, el codi japonès demana que es vagi amb compte amb les matèries que poguessin tenir relació amb la posada en marxa de campanyes pre-electoral.⁷⁷

---

⁷⁶ L'informazione politica deve offrire un quadro completo ed imparziale degli eventi politici e sociali e delle attività delle istituzioni.

Particolare impegno deve essere posto nella illustrazione e nella valorizzazione della attività del Parlamento e degli altri organismi istituzionali (...) (RAI-B 3.15)

⁷⁷ Politics shall be handled impartially, and caution is to be exercised so as not to be favorable to any one political thought or body. (NAB 11)

Where there exists an indication or suspicion of pre-election campaigning, the matter shall not be handled. (NAB 12)

4.3.2. Tractament de grups socials desfavorits

Al capítol introductori sobre el concepte de justícia hem vist com aquesta podia ser entesa de dues maneres bàsiques. D'acord amb les idees de l'estricta liberalisme, la justícia consisteix en un tractament igualitari que hauria de prescindir de les situacions relatives que els individus i els grups ocupen a la societat. Altres plantejaments consideren que el punt de partida amb què alguns col·lectius de persones entren a participar en el mercat dels bens i de les idees és massa dèbil per abandonar-los a la seva sort, i que cal doncs preveure i fer funcionar uns mecanismes de compensació que contribueixin a imposar una justícia menys fictícia.

El contrast entre aquestes dues idees de la justícia apareix amb la seva màxima intensitat quan es tracta de plantejar-se les actituds que la societat ha de tenir respecte a grups socials específics que, per unes raons o altres, han estat menys afavorits o subjectes a determinats "handicaps". Les minories ètniques, les dones, les persones grans, els disminuïts físics, etc. són grups en els quals hi concorre aquesta circumstància. Possiblement considerar conjuntament alguns d'aquests grups -de característiques ben diferents en molts aspectes- ja comporti en algun grau un tractament injust. Però si aquí es fa així és per dues raons: en primer lloc perquè és cert que aquest grups comparteixen un cert nivell de menysvaloració que s'ha traduït en una representació distorsionada a l'aparador social dels mitjans de comunicació; i en segon lloc perquè quan ens posem a analitzar el que diuen els codis deontològics sobre aquestes qüestions ens trobarem amb que, efectivament, molts dels problemes d'aquests grups específics són posats al mateix sac.

El tractament discriminatori que els mitjans de comunicació fan d'aquests col·lectius té dos nivells o aspectes que, encara que són dues cares d'una mateixa moneda, convé diferenciar a efectes pràctics. Un d'ells és la forma com són tractats "de facto" quan, per activa o per passiva, apareixen als mitjans. L'altre és la dificultat que tenen per accedir als mitjans de comunicació en peu d'igualtat amb altres grups socials.

El primer d'aquests dos aspectes s'inscriu en el concepte més comú de la justícia: el del tractament igualitari. Però aquest és un dels flancs on aquest concepte demostra la seva debilitat. A la pràctica succeeix amb molta freqüència que els mitjans de comunicació no brinden un tracte realment igual a tothom. La tan citada "fairness" o equanimitat es trenca

sovint per causa dels estereotips que estan arrelats al si de la societat i dels quals els periodistes no es poden sostreure amb facilitat.

Dels estereotips en parla Louis Day qui els defineix com "imatges mentals d'un grup que freqüentment s'apliquen a tots els seus membres".¹ Segueix així la línia d'alguns psicòlegs socials com Zastrow i Kirst-Ashman, que diuen: "Necessitem categories per tal d'aplegar les coses que són similars, en vistes a estudiar-les i a comunicar-nos sobre elles. Tenim estereotips sobre moltes categories, incloent mares, pares, adolescents, comunistes, republicans, mestres d'escola, pagesos, treballadors de la construcció, miners, polítics, mormons i italians. Aquests estereotips poden contenir alguna informació útil sobre un membre de qualsevol categoria. Però cada membre de qualsevol categoria tindrà moltes característiques que no estan suggerides pels estereotips i poden tal vegada tenir algunes característiques que juguen contra els estereotips".² I afegeix Day: "En un món ple de complexitats i ambigüitats nosaltres estem buscant constantment maneres de confrontar i simplificar la confusió de la realitat de cada dia. La major part del nostre coneixement de l'univers és experiència vicarial, i tendim a compartimentar aquesta informació de segona mà i a ficar-la en les nostres nocions preconcebudes sobre els altres grups. Quan succeeix això, estem participant en el procés de creació d'estereotips".³ Es difícil deixar de contribuir poc o molt a aquest procés, que rarament és neutre des del punt de vista ideològic i de les relacions de poder. Fins i tot el més genuí filòsof de l'ètica, Aristòtil, no es va lliurar dels estereotips, en defensar que els esclaus tenien el cos especialment preparat per fer les feines més feixugues.

Els mitjans de comunicació són actualment els grans divulgadors d'estereotips. Potser aquests són estesos principalment per la publicitat, que hi reposa per fer més digerible el missatge i també per treure bon partit dels mecanismes d'identificació. També és apreciable la seva presència en els productes de ficció. Peter Orlik hi fa referència en una obra dedicada a analitzar els continguts ideològics dels mitjans audiovisuals: "Si les edats, ocupacions, gèneres, religions o grups racials estan representats amb el procediment dels estereotips, el tractament esdevé més deshonest en la mesura que se'l situa davant d'un micròfon o d'una càmera. Tots els texans, tots els negres o tots els baptistes no són iguals; i tractar aquests grups com

---

¹ DAY, Louis. A.: *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies* Wadsworth Publishing Company, Belmont, CA, 1991 (pp. 279)

² ZASTROW, Charles i KIRST-ASHMAN, Karen: *Understanding Human Behavior and the Social Environment* Nelson-Hall, Chicago, 1987 (p. 487)

³ DAY, Louis A.: op. cit., p. 279

monolític és falsejar funcionalment el concepte (i el valor-creença) de la vàlua i la dignitat humanes. La creació d'estereotips, tanmateix explicable en la clàssica brevetat dels episodis seriatos, tendeix a ser un pla curt que crea les seves pròpies barres per a la creació i l'extensió d'aquelles sèries".⁴

Però els estereotips també són presents a l'àmbit informatiu, en la mesura que els mitjans, per tal d'aconseguir una millor entrada en els públics massius usen els estereotips enlloc de combatre'ls. De tota manera, el fenomen no és pas recent. Una vegada més ens podem remuntar a l'obra clau de Walter Lippmann, escrita l'any 1922, per trobar alguns advertiments sobre el recurs als estereotips en la premsa.⁵ Però la inevitable simplificació de la realitat que fa la informació televisiva es presta a contribuir molt més al procés d'alimentació d'idees preconcebudes, amb la conseqüent injustícia per als qui queden enquadrats en algun estereotip. Les rutines professionals que regeixen la producció de les notícies a la televisió no ajuden a combatre els estereotips. Molts dels reportatges estan sotmesos a un pre-guió que facilita la tasca de localització de persones i d'escenaris, de manera que els tipus humans i les circumstàncies que els envolten moltes vegades no es troben sinó que es prefabriquen: "Necessitem algú que..." (i aquí es dibuixa el retrat robot d'un tipus humà que encaixa amb la idea preconcebuda d'allò que es vol explicar).⁶ Aquest mecanisme està gairebé sempre carregat de bones intencions. De vegades s'aplica fins i tot en nom de l'equitat: com per al reportatge ja hi ha qui aconsegueix un determinat paper, es busca desesperadament aquell qui en faci la deguda compensació.

Fins a un cert punt el recurs als estereotips és imprescindible per explicar la realitat d'una manera comprensible i pedagògica. El mateix Lippmann considerava que l'objectivitat no demana que renunciem a tots els nostres estereotips, sinó més aviat que reflexionem sobre què és allò que els sustenta i quina és la credulitat amb què els fem.⁷ De vegades un estereotip

---

⁴ ORLIK, Peter: *Critiquing Radio and Television Content* Allyn & Bacon. Boston, 1988 (p. 138)

⁵ LIPPMANN, Walter: "Stereotypes, Public Opinion and the Press", a COHEN, Elliot D. (ed.): *Philosophical Issues in Journalism* Oxford University Press. Nova York, 1992 (pp. 161-175) L'original (després reescrit) és de 1922, Macmillan Publishing Co.

⁶ L'autor d'aquesta tesi ha pogut comprovar en moltes ocasions com certes servituds de la producció televisiva condicionen en aquest sentit el resultat final dels treballs. En una ocasió, amb motiu de la preparació d'un documental sobre educació viària, un reporter va confessar haver estat tres hores palplantat al carrer davant d'un pas de vianants esperant que el travessés amb el semàfor vermell una senyora que portés un nen petit agafat de la mà. El pre-guió exigia la presència d'una infractora d'aquestes característiques. En altres ocasions haurà calgut un pobre esparracat, un malalt de sida animós, un nacionalista abrindat o un negre amb swing.

⁷ LIPPMANN, Walter: op.cit., pp. 164 i ss.

serveix per introduir a la societat alguna idea nova que substitueix antigues conviccions viciades. Quelcom d'això es posava de relleu en un estudi fet per Richard Campbell i Jimmie Reeves sobre el procés que va portar els periodistes nord-americans a començament de la dècada dels 80 amb crear la "categoria social" dels anomenats "homeless". Termes usats anteriorment per referir-se als desposseïts, com ara "rodamóns" o "vagabunds" tenien tot una sèrie de significats afegits que estaven relacionats amb la picaresca o amb una idea romàntica de la pobresa. La nova paraula, que va fer fortuna ràpidament en els mitjans de comunicació, representava un canvi quantitatiu en l'estructura socioeconòmica i alhora una nova manera d'entendre el problema per part de l'americà mig.⁸

Però en molts casos caure en els estereotips és injust i genera injustícia, i contribueix a fer més alts els murs de la incomprensió. Els estereotips sovint ens marquen un camí per tractar tothom com igual, però no en el sentit de la justícia igualitària, sinó en el de la uniformitat. Els valors de la diferència i de la pluralitat, com a reconeixement social, són importants. Els mitjans de comunicació, en la seva tendència a la simplificació, tendeixen a no incorporar-los. O potser seria més exacte dir que experimenten una certa tensió entre dos criteris: l'ús raonable de certs estereotips que serveixen per explicar millor aspectes de la realitat i la conveniència de bandejar-los per no fer girar més de pressa la roda dels prejudicis. Cal consignar també un fenomen de presència creixent: l'ús de l'anti-estereotip. Aquest recurs és molt present en el camp de la ficció: comèdies amb pacífiques i simpàtiques famílies de raça negra, dones que han esdevingut heroïnes exercint rols abans monopolitzats per homes, etc. I ha entrat també amb certa força en el camp informatiu, on l'insòlit es considera, per definició, ingredient substancial de la noticiabilitat. És un arma de doble tall. D'una part no hi ha dubte que la subversió dels rols clàssics pot contribuir a eliminar certs prejudicis i a modificar l'imaginari col·lectiu sobre certs individus o grups. Però no és menys cert que en moltes ocasions la singularització no fa res més que reforçar l'estereotip o que crear una falsa consciència de superació dels problemes.

Els estereotips s'introdueixen a la informació televisiva per dues vies principals. Una d'elles, compartida amb la resta de mitjans periodístics, és el llenguatge. Hores d'ara està prou estesa entre els professionals la convicció que cal evitar els termes pejoratius per designar determinats grups socials i que cal ometre les associacions gratuïtes entre la pertinença a

---

⁸ CAMPBELL, Richard i REEVES, Jimmie: "Covering the Homeless: The Joyce Brown Story", *Critical Studies in Mass Communications* 6(1), 1989 (pp. 21-42)

aquests grups i determinades conductes negatives. El problema és que no sempre resulta senzill esbrinar si els esments són rellevants o no per al contingut informatiu i que, en molts casos, aquesta circumstància acaba convertint-se en una qüestió d'apreciació subjectiva dels periodistes.⁹

L'altra via per la qual els estereotips poden envair la informació -i en aquest cas és una via més privativa de la televisió- és la de la selecció dels tipus humans que intervenen en els reportatges i la imatge que es dona dels mateixos. Ja s'ha apuntat més amunt la idea que les rutines de producció del mitjà tendeixen a pre-concebre una mena de repartiment de papers a la narrativa informativa. Però, a més, els rols que han de jugar uns i altres s'acaben de reforçar amb una contextualització ambiental que faci inequívoc l'enquadrament dels personatges en un determinat fil argumental. Els escenaris, la indumentària i els objectes que usen els personatges es trien en funció que l'espectador pugui captar a cop d'ull quin és el paper atribuït a cadascú.¹⁰ Les entrevistes es fan amb aquell criteri predeterminat, i si el personatge no s'hi acaba d'ajustar i s'estén en explicacions que no quadren amb el guió previst, se li seleccionen només els fragments que es sotmeten a les previsions informatives. O, simplement, se'ls esborra del mapa informatiu amb una raó que té un pes definitiu: "això no s'entendria".

El segon aspecte de la discriminació de què són objecte certs grups socials és la dificultat que troben per accedir als mitjans de comunicació, per deixar-hi sentir la seva veu. No és aquest el lloc per entrar a discutir fins a quin punt és certa aquella asseveració segons la qual "allò que no surt a la televisió, no existeix". Però sí que cal reconèixer que en la actual societat mediàtica es dona alguna correlació entre el poder de què es gaudeix (poder que pot ser de moltes menes) i l'accessibilitat als mitjans de comunicació. No cal fer massa anàlisi de contingut per adonar-se que mentre hi ha individus i grups socials que són esmentats constantment als mitjans, altres hi apareixen de forma molt esporàdica o no hi apareixen mai.¹¹

---

⁹ Les opinions i els llibres d'estil dels mitjans difereixen considerablement en aquesta aquesta matèria. Veure FREEMAN, G.: "What's in a Name", *The Quill*, maig 1991 (p. 39)

¹⁰ Cal tenir en compte que el concepte d'estereotips no s'aplica només sobre individus i grups sinó sobre objectes i espais o l'ús associat dels mateixos. En aquest sentit són il·lustratives les aportacions contingudes a ZONN, Leo (ed.): *Place Images in Media. Portrayal, Experience and Meaning* Rowman & Littlefield. Savage, Mar, 1990

¹¹ Tanmateix estudis en aquesta línia existeixen. N'és exemple una recerca sobre premsa local que posava de manifest que les referències a les persones que pertanyen a les famílies de l'estrat social més alt eren més del triple que les del conjunt de la població. Està recollit en un article de Robert W. James publicat l'any 1958 a la revista *Social Forces* i citat per ROSHCO, Bernard: *Newsmaking* University of Chicago Press. Chicaho, 1975 (p. 62)

Aquesta qüestió de l'accessibilitat ens remet novament a les diferents teories sobre la justícia, tractades a 4.3. i evocades al començament d'aquest epígraf. Els plantejaments igualitaristes queden entredit quan s'observa tan clarament que tothom no té ni de bon tros les mateixes oportunitats per deixar sentir la seva veu als mitjans. En un clima de mercat, on les forces polítiques i econòmiques estan en pugna constant, la igualtat és problemàtica, al menys si se la vol aconseguir de manera immediata i sistemàtica. És cert que els grans pares de les teories liberals fan uns cants encesos a la possibilitat de sentir les opinions de tothom, cants que tenen el seu pinyol en el famós assaig d'Adam Smith titulat "On liberty".¹² Però a la pràctica s'acaben imposant uns mecanismes de filtre que acostumen a actuar sempre en la mateixa direcció, és a dir, la de donar veu als poderosos.

Ben Bagdikian, un dels periodistes americans que s'ha mostrat més crític amb les estructures del poder que dominen els mitjans de comunicació posava el dit a la nafra amb aquestes paraules: "Grans sectors del poble nord-americà no existeixen a les notícies, o es parla d'ells com fenòmens estranys o se'ls mostra només en les seves pitjors facetes: les minories, els obrers, la classe mitja baixa, els pobres. Es tornen notícia principalment quan pateixen accidents espectaculars, es posen en vaga o són arrestats. Altres grups i institucions -el govern, les escoles, les universitats i els moviments polítics independents de l'establishment' són objecte de crítica periòdica. Clans menors com els dels atletes, els modistes i els actors reben lloes rutinàries. Però des de la Primera Guerra Mundial és difícil que algun dels principals mitjans de difusió hagi deixat de concedir-li el més favorable dels tractes a la vida i miracles de les grans companyies".¹³

L'any 1947 la Comissió Hutchins (veure 2.3.3.) va demanar a la premsa "una imatge representativa dels grups que constitueixen la societat". Aquell grup de treball d'alt nivell intel·lectual va instar que les minories obtinguessin el tractament més conscient possible i va retreure als mitjans d'aquells moments el tràgic abandonament que hi havia en aquesta àrea. Però aquesta és en molts casos una assignatura encara pendent dels mitjans de comunicació. Christians i altres estudiosos de l'ètica de la comunicació així ho han assenyalat:

---

¹² Stuart Mill en aquest assaig posa de relleu les conseqüències negatives que es poden derivar de la marginació d'algunes opinions. Si l'opinió en qüestió és correcta -raona- perdem l'oportunitat de canviar l'error per la veritat; i si és equivocada, aleshores perdem la més clara percepció i la més genuïna impressió de la veritat, que es produeix en la col·lisió amb l'error. Segons Mill, doncs, la humanitat hi surt perdent quan una opinió és suprimida.

¹³ BAGDIKIAN, Ben H.: *El monopolio de los medios de difusión* Fondo de Cultura Económica. Mèxic, 1986 (p 63) Edició original: *The Media Monopoly* Beacon Press. Boston, 1983

"Històricament els mitjans han estat concebuts per reflectir el món en els seus propis termes i dient la veritat particular que els seus propietaris preferien. Molts pocs tenen confiança encara en un liberalisme tan bel·ligerant. Hi ha seriosos dubtes de si la veritat pot sorgir d'un mercat ple de falsedats. El talant que actualment busquen els practicants dels mitjans i els experts en comunicació és el d'una premsa més reflexiva, conscients de les seves significatives obligacions socials. Però servir al públic de manera competent és un objectiu desdibuixat i cap aspecte d'aquesta missió és més complicat que el tema de la justícia social".¹⁴

Val a dir que no totes les actuacions dels mitjans de comunicació en aquest terreny són negatives. Hi ha molts periodistes que tenen assumit un concepte de la justícia que els porta a tenir molt presents els dèficits de determinats grups socials. I difícilment es podria negar la influència que els mitjans de comunicació en general i la televisió en particular han tingut en la presa de consciència de situacions socials injustes i en el canvis d'actituds operats respecte a determinats grups desfavorits. A aquest respecte escriu Louis Day: "Hi ha hagut algunes fites notables. La televisió va ser un gran instrument a l'hora de fonamentar com un mandat nacional les manifestacions pels drets civils en els anys 60. En anys més recents els responsables dels mitjans de comunicació han estat més actius en el combat dels estereotips racials i sexuals. S'ha prestat més atenció a lacres socials com ara la pobresa i el desarrelament. Però a les agendes dels mitjans encara es comporten de maneres molt irregulars a l'hora de donar sortida a aquest tipus de temes".¹⁵ Black, Steele i Barney expliquen una interessant experiència desenvolupada a la KRON-TV de San Francisco, on l'any 1991 un grup de periodistes van formar un comitè que va desenvolupar uns nous criteris de cobertura informativa d'una població multicultural, entre els quals es comptava el seguiment de temes que reflectissin rigorosament la diversa composició, necessitats i preocupacions de la població, el bandejament dels estereotips i la incorporació de representants de grups minoritaris en el flux informatiu.¹⁶ Un altra referència notable és la cobertura dels disturbis de Los Angeles d'abril del 92 per part del WDIV-TV Channel 4 de Detroit. En aquesta ciutat el 1967 hi havia hagut uns disturbis similars, i la manca de cura en la cobertura dels fets de Los Angeles hagués

---

¹⁴ CHRISTIANS Clifford G./ ROTZOLL Kim B./ FACKLER, Marc P.: *Media ethics: cases and moral reasoning* (3ª ed.) Longman. Nova York, 1991 (p. 113)

¹⁵ DAY, Louis. A.: *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies* Wadsworth Publishing Company. Belmont, CA, 1991 (p. 259)

¹⁶ BLACK, Jay / STEELE, Bob / BARNEY, Ralph: *Doing Ethics in Journalism* The Sigma Delta Chi Foundation i The Society of Professional Journalists. Greencastle, IN, 1993 (pp. 124-125)

pogut crear un impacte molt negatiu que els periodistes d'aquell canal de televisió van mirar d'impedir mitjançant una informació que en tot moment tenia present les raons de la població més desvalguda i una detallada anàlisi de les causes de l'explosió de protestes.¹⁷

Es podria dir que la consciència de la responsabilitat respecte a l'accés de certs grups socials a la televisió va calant progressivament entre els periodistes i els mitjans. És un imperatiu de justícia que ha estat presentat sota el lema de "donar veu als que no en tenen"¹⁸, i que és essencialment inseparable d'un concepte integral de la llibertat d'expressió i que, com ha assenyalat Eric Barent, s'ha introduït en els sistemes legals dels països democràtics: "Molts comentaristes, particularment en l'àmbit polític, han arguït que la llibertat de difusió comporta el reconeixement dels drets d'accés. La llibertat, es diu, hauria de ser gaudida no només pels propietaris dels canals, i els difusors professionals i les figures públiques que tenen ja l'oportunitat d'aparèixer als mitjans. Hauria d'incloure també els drets de les minories i els individus de parlar a la televisió o a la ràdio. En alguns casos aquest es considera un dret constitucional." ¹⁹

El problema és com es pot passar de l'obligació genèrica de tenir en compte els drets de tots els grups a establir unes normes que els garanteixin. Si es fa difícil, com ja s'ha vist en apartats anteriors, regular l'equitat entre col·lectius que tenen una representació definida en el sistema democràtic (com ara els partits polítics), molt més ho resultarà establir uns barems de mesura per fixar uns criteris de presència en els mitjans de tots els grups que componen el ventall social. Les televisions de titularitat pública solen tenir entre els seus objectius -si més no en el terreny dels grans principis- el de vetllar per una representació mediàtica suficient de tots els grups específics i/o de les minories que existeixen en el seu radi d'acció. Però a la pràctica costa molt d'establir l'articulació d'aquest desideratum. Objectivar l'interès públic que puguin tenir les aportacions d'un determinat grup es presenta com summament problemàtic, i establir com a barem del dret d'accés a la televisió el nombre de membres dels grups o col·lectius tampoc no sembla ser el criteri ideal ni el més just.

D'altra part, una excessiva singularització (o, si se'n vol dir així, sobreprotecció) de grups no dominants o de certes minories pot ser contraproductiu. En aquest punt s'obre un

---

¹⁷ BLACK, Jay / STEELE, Bob / BARNEY, Ralph: op. cit., pp. 129-131

¹⁸ CHRISTIANS, Clifford: "Reporting and the Oppressed", a ELLIOT, Deni (ed.): *Responsible Journalism* Sage Publications. Beverly Hills, Cal., 1986 (pp. 122-123)

¹⁹ BARENT, Eric: *Broadcasting law. A comparative study* Clarendon Press. Oxford, 1993 (p. 144)

dens i complex debat ideològic que té el seu terreny més abonat en el tema de la presència i la imatge de la dona als mitjans de comunicació. És un debat que té en el seu nucli ideològic les diferents concepcions sobre l'aplicació del principi de justícia de les quals s'ha anat fent esment més amunt. Hores d'ara difícilment es podrien negar les evidències empíriques que a l'escenari mediàtic hi ha un predomini masculí, predomini que es deriva del sistema de les constants culturals que alimenten i perpetuen un determinat sistema de poder. Però, ¿com combatre i re-equilibrar la situació creada? A partir de les concepcions lliberals clàssiques (el famós "vel d'ignorància") caldria vetllar per un tracte netament igualitari entre homes i dones i deixar que el frec de les forces socials vagi normalitzant la presència i la consideració de la dona en els mitjans. Altres veus, en canvi, advoquen per la introducció de mesures correctives que accelerin el procés o que compensin greuges històrics.²⁰

En qualsevol cas, sobre el que no caben massa dubtes és que ara per ara encara existeix una apreciable sub-representació de la dona en la descripció de tota mena de fets socials i que molts mitjans de comunicació continuen reproduint els estereotips referents al rols femenins tant a través del llenguatge com de les imatges. Així ho han posat de manifest, entre molts altres, Croteau i Hoynes²¹ -que estudien empíricament el predomini dels homes a la informació, com a fonts i com a protagonistes de la mateixa- i Strafford²², qui argumenta que el periodisme, tot i que reivindica estar reflectint les actituds de la societat més que no pas modelant-les, de fet va a remolc i moltes vegades es queda enrere respecte a la dinàmica social, tal i com d'altra part succeeix -potser d'una manera molt més acusada, en el camp publicitari.²³ En el món de la informació es registren indubtables progressos i cada vegada són més els mitjans i els professionals que fan esforços per adoptar normes i usos equitatius en l'elecció d'un lèxic no masculista i una correcta selecció del material audiovisual (en aspectes

---

²⁰ Les aportacions acadèmiques sobre aquesta matèria són abundoses. Se'n pot trobar un bon repertori en els següents "readers":

- CREEDON, Pamela J. (ed.): *Women in Mass Communication. Challenging Gender Values* Sage/Focus. Nembury Park, Londres, Nova Delhi, 1989.

- RAKOW, Lana F. (ed.): *Women Making Meaning. New Feminist Directions in Communication* Routledge. Nova York, Londres, 1992.

²¹ CROTEAU, David i HOYNES, William: "Men and the News Media. The Male Presence and its Effect", a CRAIG, Steve (ed.): *Man, Masculinity and the Media* Nembury Park, Londres, Nova Delhi, 1992 (pp.155-168)

²² STRAFFORD, Teresa: "Women and the Press", a BELSEY, Andrew / CHADWICK, Ruth (ed.): *Ethical Issues in Journalism and the Media* Routledge. Londres, 1992 (pp. 130-136).

²³ Veure GUNTER, Barrie: *Television and Sex Role Stereotyping* John Libbey. Londres, 1986.

com la descripció física de les persones, la determinació de les seves connexions familiars, l'especificació del gènere per denominar col·lectivament professions, etc.).²⁴

Salvant totes les diferències que calgui, consideracions similars es poden fer a propòsit de la discriminació racial o ètnica i de les propostes que es fan per superar-la.²⁵ En els últims anys han estat creixents els clams que s'han fet, tant des del camp acadèmic com des del terreny de la pràctica professional, perquè sigui adoptat allò que se n'ha dit "llenguatge políticament correcte". Però ara per ara aquesta tendència coexisteix amb la presència d'estereotips ètnics fortament arrelats a les societats occidentals. Això determina als mitjans de comunicació línies incertes i sinuoses, de manera que, malgrat les freqüents declaracions de principis fetes per corporacions professionals i els mateixos mitjans, en aquest àmbit sovintegen les transgressions.²⁶ Les més habituals es produeixen per la via d'associacions -lèxiques o iconogràfiques- entre la pertinença a determinades minories racials o ètniques i la comissió de delictes o l'execució de conductes antisocials. David Shaw, periodista de "Los Angeles Times" i guanyador d'un premi Pulitzer, és l'autor d'un dels estudis on es posa de manifest que la cobertura de les notícies que tracten de minories es sol centrar en fets negatius com ara crim i pobresa i, en la seva opinió, una de les raons de la manca de cura de les redaccions és que elles mateixes no reflecteixen la diversitat social i cultural en la seva composició.²⁷

També està subjecte a tendències contradictòries el tractament de l'homosexualitat. Tot i que han canviat força les coses des que fa un segle i escaig Oscar Wilde va ser empresonat per aquest motiu, és evident que la societat globalment considerada no té establert un criteri moral gens uniforme sobre aquesta matèria. La progressiva acceptació de l'homosexualitat masculina i femenina com el resultat d'una combinatòria de factors fisiològics i culturals ha anat calant en el món mediàtic, però coexisteix amb la rèmora de moltes actituds que encara culpabilitzen els homosexuals o, si més no, els deixen fora dels patrons d'un artificios concepte de normalitat.

---

²⁴ SANDERS, Marlene: "The Long-Term Solution: Time", *The Quill*, febrer 1990 (pp. 23-25)

²⁵ Veure STROMAN, C.A./WILLIAMS, M.A. (eds.): *Minorities & Communications* Howard University Center for Communications Research. Aquest llibre conté les aportacions a una conferència del 1987 sobre minories i comunicacions, co-organitzada per la School of Communication de la Howard University i el College of Communication de la University of Texas-Austin.

²⁶ ENTMAN, R.: "Modern Racism and the Images of Blacks in Local Television News", *Critical Studies in Mass Communication*, 7, 1990, (pp. 332-345)

²⁷ SHAW, David: "Coloring the News: A Special Report", *The Quill*, maig 1990 (pp. 14-23). Aquest article havia estat publicat en quatre capítols a "Times" i conté moltes referències i dades sobre minories.

Això es tradueix sovint en comportaments irregulars o erràtics per part dels mitjans de comunicació respecte a aquest grup de persones i també, de tant en tant, en polèmiques públiques sobre quins són els enfocaments correctes que haurien de fer. Quan es tracta d'informar sobre les activitats, sovint reivindicatives, que organitzen les associacions que apleguen homosexuals, els dubtes tenen un caràcter similar als que es plantejaven més amunt respecte als moviments feministes: d'una part la qüestió es pot contemplar des del punt de vista del dret d'accés d'un col·lectiu social al món mediàtic; d'una altra, no es pot deixar de considerar que la singularització dels homosexuals com a grup específic contribueix a reforçar els estereotips que existeixen sobre la matèria. Amb aquest eix de discerniment s'hi creua, a més, el del tractament d'informacions sobre altres matèries de les quals en són subjectes circumstancialment persones homosexuals. En aquest cas, en principi, sembla que ha de prevaler el dret a la privadesa; però es poden donar casos que presentin dubtes raonables sobre si les preferències sexuals són rellevants o no a efectes informatius.²⁸ Un compendi dels replecs que té aquesta qüestió es pot trobar en un cas que refereixen Black, Steele i Barney relatiu a una cobertura feta per la KSNT-TV de Topeka (Kansas). Aquest canal va difondre unes imatges en les quals es podia veure un grup d'homosexuals, entre els quals es comptava algun polític local, practicant sexe oral en el Gage Park de la localitat. El reportatge va servir per ratificar les repetides denúncies per escàndol públic que alguns ciutadans havien fet, i així ho va reconèixer un sector de l'audiència. Però alhora va rebre crítiques des de diferents punts de vista: hi va haver qui el va considerar excessivament impúdic per al mitjà televisiu; hi va haver qui el va considerar inadequat pel que tenia d'invasió de la privadesa d'un grup de persones; i va ser criticat també per fet que contribuïa a estendre i amplificar els estereotips sobre l'homosexualitat.²⁹ En les cobertures informatives que fan referència a homosexuals sempre cap fer-se la pregunta clàssica: ¿s'hauria actuat de la mateixa manera si s'hagués tractat d'heterosexuals? Però cal tenir en compte que la resposta a aquesta pregunta, qualsevol que sigui, no serveix per liquidar tots els dubtes. Perquè cal tenir en compte que la informació que els mitjans de comunicació donen sobre els homosexuals, de la mateixa manera que pot amplificar els prejudicis, també contribueix a fer canviar en alguna mesura la imatge social que hi ha de l'homosexualitat. I no es pot deixar de tenir present que alguns grups organitzats

---

²⁸ Aquest aspecte de la qüestió serà retrobat a la part del tesaurus dedicada a la privadesa (veure 4.5.2.)

²⁹ BLACK, Jay / STEELE, Bob / BARNEY, Ralph: *Doing ethics in journalism* The Sigma Delta Chi Foundation i The Society of Professional Journalists. Greencastle, IN, 1993 (pp. 137-140)

d'homosexuals -amb els seus locals, les seves associacions, les seves manifestacions i els seus butlletins- generen un nucli específicament noticable.

Uns altres grups característics sobre el qual la deontologia periodística té algunes qüestions per plantejar-se són els de persones que pateixen disfuncions físiques o mentals. D'entrada sovint es presenta el problema de la definició: si s'ha de comptar amb noms genèrics que englobin aquests grups de persones i quins haurien de ser aquests noms si no se'ls vol carregar de connotacions negatives. Cal partir de la base que existeixen incapacitats de moltes menes, i pot resultar arbitrari barrejar-les totes o, encara més, traçar la ratlla que separa el conjunt de les persones "incapacitades" de les "capacitades". El cert és que algunes generalitzacions, de vegades, són imprescindibles; però no ho és menys que les etiquetes poden resultar frustrants i feridores per als afectats, sobre tot si es col·loquen de forma equivocada. En aquesta matèria sovint succeeix que les injustícies venen donades més per la manca d'un suficient rigor informatiu que no pas per l'existència de prejudicis. Així, per exemple, Eugene Goodwin explica que les notícies que involucren retardats mentals són de les que aixequen "bandera vermella" a totes les redaccions.³⁰ Òbviament això no ha de voler dir que sigui un tema vedat per la informació, perquè al cap i a la fi és tracta d'un assumpte d'interès social i perquè, com qualsevol altre tema, produeix fets noticiables. Però és obvi que requereix una sensibilitat especial, entre altres raons perquè es refereix a persones pateixen d'una especial indefensió. També presenta problemes específics el grup o grups de persones que es solen denominar amb els apel·latius genèrics de "disminuïts físics" o de "minusvàlids". La societat ha anat fent-se sensible a les seves necessitats, però moltes vegades des de les entitats que els apleguen o que en tenen cura s'han criticat les mancances i les errades per part de la informació periodística que hi fa referència. Una vegada més cal dir que no resulta senzill trobar aquells punts on s'optimitza el tractament: la correcta cobertura dels temes que més afecten els minusvàlids -com ara les dificultats que tenen per accedir al mercat de treball o la supressió de les barreres arquitectòniques- sense caure en una espectacularització de les seves limitacions. De la mateixa manera (i com s'indicava més amunt a propòsit de les dones), cal comptar amb persones minusvàlides com a subjectes de tota mena de situacions socials però en una mesura quantitativa i qualitativa que no els singularitzi en excés.

---

³⁰ GOODWIN, H. Eugene: *A la búsqueda de una ética en periodismo* Ed. Gernika. Mèxic, 1987 (p. 301)
Original en anglès: *Groping for Ethics in Journalism* Iowa State University Press. Ames, IA, 1983

Tot sembla indicar que la via per avançar en la incorporació d'uns ideals de justícia social a la televisió és el foment d'una progressiva sensibilització entre els periodistes i les empreses de comunicació. En aquest sentit l'experiència abans esmentada de la Kron-TV va aportar suggeriments positius. En aquell cas l'àmbit d'operació del canal feia que les màximes preocupacions es centressin en la temàtica racial però, *mutatis mutandis*, algunes de les directrius proposades poden ser d'interès per a altres contextos. Es van promoure, entre altres, les següents iniciatives:

- creació d'un comissionat de vigilància multicultural al nivell més alt del comandament.
- mantenir reunions de petits grups per tal de debatre els temes clau i fer circular noves idees.
- publicació d'un butlletí on la gent tingués oportunitat per expressar-se sobre les seves preocupacions i sobre diverses qüestions.
- foment de la contractació i la promoció de gent pertanyent a minories.
- creació i desenvolupament d'una secció o un equip de treball dedicat a afers minoritaris i, alhora, impuls de la inclusió d'aquesta temàtica en les cobertures informatives principals.
- aprofundiment del diàleg sobre el tema entre comandament i personal
- organització d'actes on els grups minoritaris de la Redacció poguessin expressar els seus punts de vista sobre les cobertures i sobre futurs reportatges.

Per descomptat, no es tracta d'una experiència aïllada. És representativa de corrents prou estesos a la professió periodística que treballen amb l'objectiu d'elaborar una informació cada vegada més comprensiva -en les dues accepcions del terme- dels diferents sectors de la societat. És una actitud que, d'altra part, s'inscriu en un conjunt d'esforços similars que es fan en altres àmbits, com ara l'educatiu, i que tenen com a factor comú l'acceptació (i de vegades l'exaltació) de la diversitat. Aquest concepte, aplicat al camp informatiu, té diferents nivells d'aplicació: cal tenir-lo present en l'estructura mateixa de les organitzacions i en la presa de decisions a alt nivell en el si de les mateixes, en els criteris de reclutament i de formació dels professionals que han de treballar-hi, en la selecció de les notícies i en les estratègies de cobertura, en la selecció de les fonts informatives i en l'ús del repertori estilístic tant pel que fa al llenguatge com als materials audiovisuals.³¹

---

³¹ Cada cop és més nodrit el bagatge d'aportacions acadèmiques i/o professionals sobre aquesta matèria. Aquests en són alguns exemples aportats per Black, Steele i Barney a l'obra citada anteriorment:

- *Multicultural Link* Butlletí mensual editat des de 1990 per M.E. Bullard-Johnson. (P.O.Box 1775, St.Petesburg, FL.,33731)

En entrar a analitzar què diuen els codis deontològics sobre aquestes matèries s'adverteixen immediatament dues coses. La primera és que cap de les tres cadenes dels Estats Units no en fa absolutament cap esment. I la segona és que existeix una notòria diferència de tractament entre les televisions públiques i les privades. Els codis de les televisions públiques contenen epígrafs on s'estableixen criteris generals relatius a la justícia social i al tractament dels grups no dominants.

El capítol 73 del codi de la BBC, dedicat a la "sensibilitat social" aborda tant el tractament que cal fer dels grups socials menys afavorits com la qüestió de l'accessibilitat d'aquests grups a la televisió. El punt de partida és que una cadena pública com és la BBC ha de servir per igual tots els membres de la societat i que ha de tenir un especial reconeixement de les sensibilitats dels grups que es senten tractats injustament o discriminats.³² Pel que fa al tractament que s'ha d'atorgar a aquests grups en la confecció de la informació, reclama una especial cura amb les persones de races minoritàries, els minusvàlids, la gent gran i les dones i adverteix de la inconveniència d'usar expressions familiars que puguin resultar injustes, hostils, fora de lloc o, senzillament, innecessàries. Així mateix prescriu l'abandonament d'estereotips tant en el llenguatge com en les imatges usades per fer les descripcions.³³ Però el codi de la BBC, a continuació, mostra la seva preocupació per l'altre aspecte de la qüestió, el de l'accessibilitat dels grups esmentats. I en aquesta vessant del tema s'estableix que els responsables han de vetllar perquè els representants i els portaveus dels grups minoritaris

---

- HINES, J.D.: *The Next Step: Toward Diversity in the Newspaper Business* ANPA Foundation and St.Petesbourg, FL: The Poynter Institute for Media. Washington, DC, 1991

- SIMURDA, A.: "Living with the Diversity: Talking it Through in Three Newsrooms" *Columbia Journalism Review*, gener-febrer 1992, pp. 19-24

³² The BBC must try to serve all members of society equally. This involves an awareness of the sensitivities of groups in society who feel unjustly treated or discriminated against. *(BBC 73)*

³³ A clear area of concern is the representation on radio and television of black people, people of Asian origin and other minority communities. There are others: people with disabilities, older people and women are also sensitive to the ways in which they are portrayed:

- * Some familiar references are felt to be unjust, hostile, out of date or simply unnecessary. BBC programmes should try to avoid causing offence in these ways.

- * If an image in pictures or words seems to state or imply a stereotypical or ill-founded belief, a different description should be used.

- * To mention racial origin, sex, age, disability or colour when they are immaterial can be received as a form of discrimination on the grounds that in other people these and other characteristics are ignored.

- * Choose only descriptions which are important or helpful in the context and fair.

- * Irrelevant references may also imply acceptance of common myths or, even worse, serve as a possible encouragement of prejudice. *(BBC 73)*

siguin convidats regularment a fer sentir la seva veu, presència que pot ser reforçada si les circumstàncies així ho aconsellen amb la participació d'especialistes.³⁴

La BBC, en un altre punt del seu codi ja adverteix que cal anar molt amb compte amb els clixés, que poden donar la sensació que s'ha operat de forma irreflexiva.³⁵ En el context del capítol dedicat a la sensibilitat social torna sobre la qüestió dels estereotips -aquí sota la denominació de "falses normes socials"- i l'aprofundeix força més. Recorda que els programes no han de lliscar cap a perspectives que assumeixin una sèrie de trets com a constitutius de la "normalitat" (com ara ser blanc, tenir totes les capacitats, ser del gènere masculí, estar en la flor de la vida, etc.), donat que aquesta suposició equival a donar a entendre que tot el que escapi d'aquesta "normalitat" és problemàtic. Aquesta idea es fa extensiva també a certes característiques demogràfiques: cal fugir de la idea que la típica família està composta per un marit que treballa, una dona que no treballa i uns fills dependents d'ells.³⁶ I encara s'insisteix en el tema dels estereotips en una altra bateria d'avertiments: no menystenir certs rols socials que fan importants contribucions a la societat; no imposar etiquetes que puguin reforçar actituds irreflexives; no usar imatges d'arxiu que puguin alimentar tòpics o llocs comuns; no juxtaposar temes o programes que puguin crear associacions d'idees injustes; no assumir com universals les perspectives britàniques o europees.³⁷

---

³⁴ There is a further aspect to the fair treatment of minorities:

- * If programmes are adequately to reflect the full range of attitudes in society, programme makers must ensure that speakers and representatives from minority groups are regularly invited to contribute.

- * Where necessary, more detailed help with contacts can be obtained from various specialist programmes and programme units within the BBC. *(BBC 73)*

³⁵ Be very sparing with clichés. They are often unconvincing and can imply that the thinking behind them is hackneyed too, or non-existent. This applies to visual as well as verbal clichés. *(BBC 48)*

³⁶ Programmes should not slip unthinkingly into a perspective which assumes that the norm is for the author, subject, and audience to be white, able bodied, male and in the prime of life.

- * Such a perspective can give the impression that characteristics outside the supposed norm are problems or oddities.

A false perspective may stem from a lack of awareness of the diversity of BBC audiences.

- * It may also come from ignorance of demographic features: a typical family is not a working husband with a non-working wife and dependent children. The majority of households do not contain children under 16 and a majority of wives work outside the home as well as inside it.

A sensible social picture requires a range of examples. *(BBC 73)*

³⁷ Concerns expressed by dissatisfied groups are very similar, and apply to all kinds of programmes. These common concerns are:

- * Under-representation in responsible roles making serious contributions to society.
- * Portrayal in the form of stereotypes.
- * The use of particular labels, which may reinforce unthinking attitudes.
- * The use of unrelated illustrative material, for instance library film of Bangladeshis arriving at

Un altre codi, també corresponent a una televisió pública, que tracta a fons aquesta temàtica és el canadenc. Conté un epígraf especialment dedicat als estereotips, que comença per dir que aquests impliquen una inconnexió entre la realitat i la manera com se l'aprehèn i constitueixen una forma de pensament "que comporta certs perills i que pot tenir per efecte, en recloure l'ésser humà en un model rígid, esquemàtic, o fins i tot caricaturesc, de negar-li tota individualitat pròpia, tota personalitat original". El codi adverteix sobre les temptacions de fer generalitzacions sobre certs grups socials a partir de les distincions de raça, d'origen ètnic -nacional o regional-, de sexes, de creences, d'edat, d'estat civil, de professió o àdhuc d'aparença física. I fa una crida als directors i als realitzadors dels programes a no incórrer en el recurs als estereotips com una forma de respectar la dignitat de les persones, però també com una manera de contribuir a fomentar el bon gust i la definició dels ideals dels individus i de la societat. Així mateix exhorta a posar en qüestió la utilització gratuïta d'estereotips per part dels participants en els programes.³⁸ En un altre lloc -i dins del capítol dedicat a aspectes determinats per la llei- el mateix codi recorda que és il·legal la difusió de qualsevol declaració que inciti a la malvolença contra un grup identificable, entenent per tal aquell que es diferencia d'altres pel seu color, la seva raça, la seva religió o el seu origen ètnic.³⁹

Heathrow to illustrate a drug smuggling story.

* Insensitive juxtaposition of programmes or items, like a report on slums in Calcutta immediately after a report of British Asians in slums in the East End of London. *(BBC 73)*

³⁸ La notion de stéréotype implique une inadéquation entre la réalité et la manière dont on l'appréhende. Cette attitude de pensée comporte certains dangers et peut avoir pour effet, en enfermant l'être humain dans un modèle rigide, schématique, voire caricatural, de lui nier toute individualité propre, toute personnalité originale.

La pensée stéréotypée se nourrit de généralisations et étend à tout un groupe social les distinctions de race, d'origine ethnique -nationale ou régionale-, de sexe, de croyance, d'âge, d'état civil, de profession, ou encore l'apparence physique. Utilisés sans discernement, les stéréotypes tendent à renfoncer les préjugés et portent atteinte à la dignité de la personne.

Les réalisateurs et leurs collaborateurs doivent reconnaître l'influence de la radio et de la télévision dans la formation du goût et dans la définition des idéaux de l'individu et de la société et, en conséquence, s'abstenir d'utiliser aveuglément des stéréotypes dommageables. Le personnel de production et les animateurs doivent non seulement faire preuve de jugement et observer les règles du bon goût, mais veiller à ce que l'individualité de chacun soit respectée et remettre en question tout stéréotype gratuit que pourrait utiliser un participant.

Les stéréotypes ne se justifient que dans la mesure où ils sont un élément essentiel de l'émission. Seuls l'élément essentiel et le développement de l'intrigue devraient commander le recours à des personnifications stéréotypées dans les émissions de Radio-Canada telles les dramatiques, les comédies, etc. *(SRC VI. Stéréotypes dans les émissions)*

³⁹ Il est illégal de diffuser toute déclaration qui incite à la haine contre un groupe identifiable. Toutefois, l'émission est légitime si son but réel est d'attirer l'attention, afin qu'il y soit remédié, sur des questions provoquant ou de nature à provoquer des sentiments de haine à l'égard d'un groupe identifiable,

Par "groupe identifiable", on entend toute partie du public qui se différencie des autres par sa couleur, sa race, sa religion ou son origine ethnique. *(SRC V Propagande haineuse et*

Pel que fa al codi de la RAI, es pot dir que es situa clarament en la mateixa línia, tot i que no té -pel fet de comptar amb una estructura diferent- un epígraf que estigui especialment dedicat al tema de la justícia social o al tractament dels grups desafavorits. Les al·lusions que s'hi troben estan disperses i moltes vegades queden implícites en les continuades referències a les obligacions genèriques que aquesta cadena pública s'autoimposa com a servidora del conjunt de la societat i en base al pluralisme que ha de presidir en tot moment les emissions. Hi ha, tanmateix, un esment concret al tractament dels grups específics, quan es diu que cal evitar les mencions supèrflues sobre la raça, l'origen i la religió.⁴⁰

També els codis japonès i brasiler presenten alguns articles -expressats de la forma succinta que caracteritza aquests documents- dedicats a proscriure les discriminacions de grups humans específics i a evitar que els programes propugnin suposades superioritats d'uns grups sobre uns altres.⁴¹ I el codi de la ITC, que en un apartat un rebutja els acudits sobre races i sobre persones minusvàlides (cites que seran incloses en el lloc corresponent), també generalitza les seves reflexions per aplicar-les a diversos col·lectius que presenten característiques pròpies.⁴²

Fins aquí s'han recollit les proposicions de caràcter més general que es troben als codis sobre les matèries del present ítem. Ara es farà una garbellada de les que es refereixen a grups específics que, com ja s'ha dit anteriorment, tenen en comú el fet d'haver estat desafavorits socialment o de ser especialment vulnerables.

---

blasphèmes)

⁴⁰ Il pluralismo non è solo un dovere della RAI nei confronti della collettività, ma è anche e soprattutto un metodo di lavoro, un elemento della sua identità di servizio pubblico. Esso non consiste nella somma algebrica di tanti punti di vista unilaterali; ma piuttosto nel cogliere all'interno di ogni evento la pluralità dei valori e degli interessi che lo determinano, dei giudizi e delle opinioni che se ne possono ricavare. *(RAI-B 3.2)*

La Direzione generale garantisce che la diversificazione dell'offerta radiotelevisiva corrisponda alla larga quantità di esigenze, sensibilità, orientamenti che la continua evoluzione del pubblico pone in rilievo, in un corretto equilibrio tra programmi rivolti ad ampi aggregati di pubblico e programmi con target settoriali, in modo da offrire una sempre più ampia e variegata possibilità di scelta. *(RAI-B 6.1)*

(...) Saranno evitate altresì menzioni superflue sulla razza, l'origine e la religione. *(RAI-A 20)*

⁴¹ Particular consideration shall not be given on the basis of race, sex, occupation or belief. *(NAB 5)*

Los programas transmitidos no propugnarán discriminaciones raciales, religiosas e ideológicas, ni supuestas superioridades de un grupo humano sobre otro. *(ABERT 7)*

⁴² Similar considerations apply to the treatment of other, less obvious and vulnerable, minorities including older people, homosexuals, and minority religious faiths or language groups. *(ITV 1.4)*

a) Racisme, etnocentrisme i xenofòbia

Com s'ha pogut comprovar, en les referències genèriques que diversos codis fan al tractament de grups socials diferenciats hi ha al·lusions puntuals al tema racial o ètnic. Però, a més, hi ha codis que hi dediquen una atenció específica en apartats especials. El que més s'hi estén, i amb diferència, és el codi de la BBC que aborda aquesta qüestió en dos capítols: el 33, titulat "Comunitats minoritàries", i el 60, titulat "Assumptes racials".

En el primer es plantegen, entre altres, les següents qüestions (algunes de les quals són reiteratives respecte a les cites més genèriques recollides abans:

- Cal evitar les referències a la raça o a l'origen racial quan no siguin necessàries. Els membres de les comunitats ètniques han de ser tractats com individus independentment de la raça o el color.

- Quan s'ha de fer una descripció, és preferible fer-la en base al país d'origen que no pas a la raça o ètnia. I cal recordar que els membres de les minories ètniques que viuen a la Gran Bretanya són britànics.

- És important tenir una gran cura amb el llenguatge. Hi ha frases que poden estar impregnades de matisos que comportin valors positius o negatius. (El codi proveeix d'alguns exemples a aquest respecte). Els responsables dels programes han de procurar que les preguntes de les entrevistes es facin en els termes correctes que els participants no incorrin s'expressin també en termes correctes.

- Han de ser bandejats els estereotips que associen determinades races amb conductes antisocials o delictives.

- Encara que els programes no poden redreçar les injustícies socials, en la mesura del possible s'ha de procurar no associar les races o els orígens ètnics amb el grau de prestigi que es deriva de l'exercici s professions o els rols socials.⁴³

---

⁴³ Many sensitivities are involved. Above all, programmes should avoid reference to race or racial origin when it is not necessary.

* Like people in all sections in society, members of ethnic communities should be treated as individuals, regardless of race or colour.

* When a description is justified country of origin is preferable ... 'from Bangladesh', 'Indian', 'Turkish', 'Pakistani'.

* Remember especially, that members of ethnic minorities living in Britain are generally 'British'. Few are immigrants: many have known no other home and programmes need to try determinedly not to give any other impression.

* They can contribute to society in a wide range of activities and should be portrayed widely.

In race relations, the choice of vocabulary can be important. Phrases become loaded with value judgements and may imply approval or disapproval.

Sometimes 'black' is used to include 'Asian' but this is not satisfactory in many cases and

Al capítol titulat "Assumptes racials" el codi de la BBC hi aborda més aviat els problemes que pot comportar la cobertura de temes directament relacionats amb el racisme o les accions reivindicatives dels grups racials organitzats. S'hi reconeix que es tracta d'una matèria delicada, que requereix una especial sensibilitat per tal d'acomplir els requeriments professionals de la cura i l'objectivitat sense causar transgressions morals o legals.⁴⁴ El codi explica que la llei de Relacions Racionals de 1976 considera delictiva l'expressió de frases amenaçadores o insultants contra grups racials quan això té lloc en espais públics, i que aquest criteri es fa extensiu als mitjans de comunicació. Tot i així es reconeix que la justícia normalment no actua contra els mitjans si no existeix un clar perill de perturbació de la pau o l'ordre.⁴⁵ Pel que fa a l'elaboració de la informació, el codi estableix que les normes relatives a cura i objectivitat han de ser bàsicament les mateixes que regeixen per a qualsevol matèria. Tanmateix s'hi exhorta a comptar amb un ventall ampli de portaveus i amb els assessors adients per a cada cas. S'admet que hi ha casos en què poden formar part del contingut informatiu les expressions racistes, però alhora s'adverteix que la forma en què aquestes siguin proferides determinarà si són acceptables tant des del punt de vista moral com del punt de vista legal. Finalment es repeteixen -en part textualment- algunes de les apreciacions sobre

---

opinion is divided amongst British Asians. Usually BBC programmes should refer to 'black and Asian people' -and not always that way round: use 'Asian and black people' as well.

For people of Afro-Caribbean descent the phrase 'black people' is better than 'blacks'. It reflects a desire not to be abrupt or dismissive.

Black people suffer considerably from stereotyped images: 'young and footloose on the streets' and 'on the wrong side of the law'.

* Programmes must not fall into these and others as unthinking portrayals.

* Programme makers need to be alert to the way contributors put things as well as to scripted references or the wording of questions in interviews.

Although programmes cannot redress inequalities in society, they should beware of failing to show Asian and black people in significant positions. As with members of other minorities there are many black and Asian doctors, teachers, bus drivers and lawyers who deserve to be shown solely as such. (BBC 33)

⁴⁴ Difficult decisions can arise in the coverage of marches or meetings with racist overtones or with programmes and items in which racial issues are handled. Programme makers need to be sensible and sensitive, to meet the professional requirements of objectivity and accuracy, without causing offence whether moral or legal. (BBC 60)

⁴⁵ * The Race Relations Act (1976) makes it an offence to use in any public place words which are threatening, abusive or insulting in a case where hatred is likely to be stirred up against any racial group. This could cover words heard over the radio (The same provision applies to written matter which is published or distributed.)

* The consent of the Attorney General is needed before a prosecution can be brought. Experience since the Act came into force suggests that a clear danger to the public peace would need to exist for an action to be brought against the media. (BBC 60)

llenguatge que ja es fan al capítol 33 del mateix codi i que ja han estat recollides anteriorment.⁴⁶

El codi de la ITC també fa referència al tema del racisme, però d'una manera molt més breu i posant l'accent en la proscripció dels acudits o bromes de caràcter racista. Cal tenir en compte que aquest codi, en molts dels seus passatges, es refereix al conjunt de la programació. Com el document de la BBC, aquest esmenta la llei de Relacions Racionals de 1976 -així com també la llei d'Ordre Públic de 1986- però assevera que, independentment de les provisions legals, cal evitar les ofenses al bon gust i a la sensibilitat.⁴⁷

Finalment, el codi japonès també al·ludeix a la consideració que cal tenir als sentiments de les persones afectades en un article en què demana un especial capteniment en les matèries relatives a races i a comunitats nacionals.⁴⁸

b) Sexisme

A més de les referències genèriques al sexisme incloses en diferents paràgrafs genèrics (i que hem trobat ja als codis de la BBC, el de la ràdio-televisió canadenc i el de les emissores comercials japoneses), hi ha codis que tracten expressament aquesta qüestió en apartats especials.

El codi canadenc té un petit capítol titulat "Imatge de la dona a les emissions" en el qual la cadena pública declara que es sent compromesa a reflectir la situació de la dona a la societat i a analitzar-ne les conseqüències socials i polítiques. En aplicació d'aquesta directriu, marca les següents pautes de conducta: 1) evitar el recurs a estereotips i les expressions sexistes; 2) reflectir la situació de les dones i tenir en compte llurs preocupacions als reportatges i als

---

⁴⁶ * Normal programme standards apply to the coverage of racial questions.

* Take care to seek out a wide range of speakers. If the context is one of community politics seek out local expert advice.

* The expression of racist views may be part of the story. The question of how such views should be presented may determine their legal and moral acceptability.

* Choose words carefully. 'Race tags' should be used only when material to the story. When they are appropriate, be as precise as possible. *(BBC 60)*

⁴⁷ There is a danger of offence also in jokes based on different racial characteristics. Producers need to be sensitive to the possible effect of such jokes upon the racial minority concerned, as well as to changes in public attitudes to what is and is not acceptable.

Even though it may be unlikely that matters intended as a joke would constitute an offence under the provisions of Section 6 ('Incitement to racial hatred') of the Race Relations Act 1976, or Section 22 of the Public Order Act 1986, they may nonetheless offend against good taste or decency or be offensive to public feeling. *(ITC 1.4)*

⁴⁸ In the handling of matters relating to race, people and nations, due consideration must be given to the feelings and sentiments of the bodies concerned. *(NAB 10)*

debats sobre qüestions d'actualitat; 3) reconèixer la diversitat creixent de les funcions de la dona a la societat; 4) recaptar l'opinió de les dones sobre qualsevol assumpte d'interès públic.⁴⁹

Per la seva part el codi de la BBC conté un capítol dedicat a les expressions sexistes. S'hi adverteix que cal evitar l'emfasització del gènere gramatical quan no és necessari o útil a efectes informatius o quan podria donar la impressió que certes activitats són específicament masculines (o, en certs casos, específicament femenines), parany que és especialment perillós en la referència a professions. Així mateix es recorda que en determinades ocasions les mateixes imatges poden traïr allò que està dient el text, en mostrar dones exercint funcions que en el llenguatge escrit o parlat s'expressen de forma masculinitzada.⁵⁰ Per tal d'exemplificar aquest criteri, i a manera de vademècum, aquest capítol inclou una llista d'expressions que es podrien considerar sexistes -oficis, rols, pronoms, etc.- juntament amb les possibles alternatives.⁵¹

c) Minusvàlids⁵²

El codi de la BBC té un capítol expressament dedicat aquest col·lectiu, que a tot arreu presenta problemes específics i que en alguns països actualment és molt actiu en la reclamació d'un tractament no discriminatori. En primer lloc aquest capítol posa en qüestió la paraula que

---

⁴⁹ Radio-Canada s'estime tenue par son mandat de refléter dans ses émissions la situation de la femme dans la société canadienne et d'en étudier les conséquences sociales et politiques. La Société considère, à cet égard, que ses émissions doivent contribuer à la compréhension des grandes questions affectant les femmes.

Pour appliquer cette politique il faut:

- 1) éviter l'emploi de stéréotypes et d'expressions sexistes qui avilissent la femme;
- 2) refléter la situation des femmes et tenir compte de leurs préoccupations dans les reportages et débats sur les questions d'actualité;
- 3) reconnaître la diversité croissante des fonctions de la femme dans la société canadienne,
- 4) solliciter l'opinion des femmes sur tout l'ensemble des questions d'intérêt public. (SRC 37)

⁵⁰ The basic aim is to avoid drawing attention to sex (gender) when it is not necessary or helpful or when it could falsely give the impression that certain activities are male only or, in rare cases, female only. This applies particularly to references to groups. Too often programmes seem to make assumptions, usually over job titles, which are as unnecessary as they are wrong.(...)

(...) Programmes should avoid thoughtless references as when a headline said 'Headmasters give their end of term report . . .' while the pictures showed headmasters and headmistresses at the conference of the National Association of Headteachers, or when a report on Soviet soldiers spoke of 'thirty thousand young men' while other television pictures showed a woman soldier waving from a tank.(BBC 71)

⁵¹ Aquest llistat no s'inclou aquí perquè es circumscriu a expressions característiques de la llengua anglesa. Pot ser consultat a l'apèndix (BBC 71)

⁵² L'elecció d'una paraula per designar genèricament els diferents grups de persones que pateixen alguna disfunció física o mental és problemàtica. Aquí s'opta per "minusvàlids" a efectes merament descriptius i per ser la més usual.

l'encapçala: "disabilities", la traducció més precisa de la qual és probablement "incapacitats". La substantivació d'aquesta expressió és incorrecta en la mesura que generalitza disfuncions específiques. Molta gent -es recorda- té alguna incapacitat, i aquells que en tenen de pronunciades no haurien de ser assenyalats com casos particularment inusuals. Tampoc no sol ser adient parlar de "handicaps". De manera que el codi, com a mal menor, opta per l'expressió "persones amb incapacitats".⁵³ Pel que fa a al tractament informatiu de què ha de ser objecte aquest col·lectiu, la BBC cerca vies que siguin sensibles als seus problemes sense menystenir-los, per descomptat, però alhora sense victimitzar-los d'una manera que també podés resultar excessivament estigmatitzadora. Per fer-hi al·lusió, es recomanen els termes més neutres possibles: preferible a "invàlid" o "víctima de" és l'expressió "una persona que té..."; i millor que parlar d'algú que està "confinat en una cadira de rodes" és dir senzillament que "usa una cadira de rodes". Les participacions d'aquestes persones en els programes han de produir-se d'una manera natural i les diferències han de ser assenyalades només quan ho demani el context.⁵⁴

La ITC tracta aquesta qüestió en dos llocs. Primer ho fa en el mateix punt on es referia als acudits racials, i també excloent les bromes sobre la gent minusvàlida. S'argumenta al respecte que, encara que les desviacions del que resulta habitual són moltes vegades el que provoca el riure, un humor que estigués basat en incapacitats físiques o mentals podria resultar ofensiu. O, si més no, donar la sensació que es vol usar la humiliació d'altres com a forma d'entreteniment, la qual cosa pot ser rebutjada no només per les persones directament afectades sinó pel conjunt de l'audiència.⁵⁵ Es torna sobre la qüestió en un apartat que hi està

---

⁵³ 'The disabled' gives a sweeping impression.

* It implies uselessness or at least a general incapacity.

* This is usually inaccurate as well as harsh.

* Many people have some incapacity and those with a pronounced disability should not be portrayed unthinkingly as particularly unusual.

* To say a person is 'handicapped' is often not appropriate.

As a general reference the phrase 'people with disabilities' is best. (BBC 17)

⁵⁴ There are many ways in which a programme can be sensitive to people with disabilities without detracting from its integrity or strength.

* Unless it is fully justified, programmes should not say 'crippled with' or 'victim of'; it is enough to say 'a person who has . . .'

* Consider also whether it is necessary to say that a person is 'confined to a wheelchair'; it may be enough to say 'uses a wheelchair'

Like older people, those with disabilities do not like to be patronised. They should not be put at a disadvantage by attitudes or portrayed unfairly as a stereotype, either as a 'brave hero' or 'helpless victim'. Their contributions should be recognised in a straightforward way and their differences marked only when the context calls for it. (BBC 17)

⁵⁵ The roots of laughter are often found in deviations from the normal and familiar. But there is a

especialment consagrat i que es titula "Persones amb incapacitats". En aquest punt es fan consideracions molt similars a les del codi de la BBC, amb els mateixos exemples pel que fa a la mena d'expressions que cal bandejar. S'insisteix en que les al·lusions innecessàries a les insuficiències poden ser perturbadores per als afectats o per a les seves famílies, es recorda que el concepte mateix és molt relatiu (tenint en compte, com es cita, que a la Gran Bretanya hi ha sis milions de persones amb algun tipus de incapacitat), i es propugna que els membres d'aquests grups participin regularment en programes de tota mena sense que s'hi hagi de parlar un especial esment.⁵⁶

El codi japonès té un article dedicat al tema. Diu que en el tractament d'assumptes relatius a handicaps mentals o físics, cal actuar amb cura per tal de no avergonyir o desmoralitzar les persones que pateixin aquestes condicions.⁵⁷

d) Gent gran

L'únic codi que presenta un apartat dedicat específicament a la imatge i el tractament de la gent gran és el de la BBC. Recorda que els jubilats (únic paràmetre que utilitza per definir el concepte de "gent gran") representen a Gran Bretanya un col·lectiu de 12 milions de persones i que aquest nombre tendeix a incrementar-se tant en termes absoluts com en termes relatius. Donat que aquestes persones estan involucrades en un ampli ventall d'activitats, seria un error, diu el text del codi, donar-ne una imatge afeblida. Cal reflectir la realitat individual i col·lectiva d'aquest grup de persones, i al mateix temps no denominar-lo amb expressions inadequades.⁵⁸

---

danger of offence in the use of humour based on physical and mental disability. Even where no malice is present such jokes can all too easily, and plausibly, appear to be exploitation or humiliation for the purposes of entertainment. This not only hurts those most directly concerned: it can and does repel many viewers. The use of such jokes in broadcast programmes needs to be considered with great care on every occasion. *(ITC 1.4)*

⁵⁶ (...) Careless or insensitive references cause distress both to the individual and his or her family. Any unnecessary reference to disability should be avoided, and patronising expressions such as 'crippled with', 'victim', 'handicapped' should, where possible, be replaced by more neutral forms such as 'he/she is disabled' or 'uses (not confined to) a wheelchair'.

The individual is more important than the disability. Programmes should give a fair reflection of the social contribution of the more than six million people in Britain who have a disability. It should be possible regularly to include disabled contributors in programmes of all kinds without making an issue of their disability. *(ITC 1.11)*

⁵⁷ In handling matters related to mental or physical handicap, caution must be exercised so as not to embarrass or discourage those who suffer such conditions. *(NAB 55)*

⁵⁸ People who have retired from their jobs often feel that society has pushed them to its margins. Yet there are nearly 12 million people of 60 or over in the United Kingdom, very many

e) Homosexuals

Com ja s'ha vist, el codi de la ITC fa un esment als homosexuals en un paràgraf en el qual es refereix a diferents grups susceptibles de ser objecte de discriminacions. És l'única referència que es troba a aquest col·lectiu en el conjunt dels codis analitzats.

f) Centralisme cultural i geogràfic⁵⁹

Al codi de la BBC hi sovintegen les al·lusions a l'existència de diferents realitats nacionals en el seu radi d'acció. En molts casos es tracta d'especificacions legals, però n'hi ha que responen a una determinada sensibilitat informativa. Un exemple ve donat pel recordatori que es fa a dos llocs diferents del document en el sentit que les enquestes han de comptar amb mostres que siguin suficientment representatives per recollir els punts de vista diferencials d'Escòcia i el País de Gal·les i que cal ajudar a interpretar les dades que puguin reflectir les diferències existents.⁶⁰ Així mateix, en un capítol dedicat íntegrament als partits nacionalistes, es reconeix la pertinència de l'ús del terme "nacionalista" i s'estableix que cal tenir sempre

---

of them involved in a wide range of activities. They are growing in number, absolutely as well as proportionately, and they are becoming more important in a variety of ways.

- * Programmes make a serious mistake if they seem to fix on an 'enfeebled' or 'nursing home' image.

- * They should reflect the overall reality as well as individual cases.

- * Older people should not be dismissed as 'the old' or 'the elderly' or worse 'the old age pensioners' and 'elderly and confused'. *(BBC 45)*

⁵⁹ Evidentment el centralisme té en molts casos connotacions de caràcter polític, però s'inclou aquí per considerar que molts "tics" centralistes tenen unes arrels de caràcter cultural en el sentit més ampli de l'expressió. Molts aspectes del fenomen estan relacionats amb l'estructura política dels respectius països i són contemplats en el règim jurídic de cada organització televisiva. Però n'hi ha d'altres que més aviat tenen que veure amb l'existència de determinats estereotips que ha de prendre en consideració la conducta professional.

⁶⁰ Polls with normal size samples drawn from all over the UK cannot properly reflect support for the nationalist parties in Scotland and Wales.

- * Programmes need therefore to use reliable polls concentrating on those countries.

- * If a figure for the nationalist vote in a UK-wide poll is broadcast, we should explain why it falls to reflect the support in Scotland and Wales. *(BBC 18)*

Opinion polls conducted across the United Kingdom with normal sized samples of about 1,000 cannot do justice to the support for the two parties in their own country.

- * As people do not vote for them in England, much the biggest electorate, it makes no sense to state their support as a UK percentage. A small percentage of support in the UK hides the fact that in Scotland and Wales it amounts to much more.

- * When reporting UK wide polls, leave out the nationalist element or include it in 'others'.

- * Do not extrapolate from the Scottish and Welsh parts of UK samples.

- They are usually much too small.

- * We should look for and if necessary commission reliable polls exclusive to Wales and Scotland. *(BBC 36)*

present la implantació que aquests partits tenen en els respectius territoris.⁶¹ El mateix codi té quatre capítols dedicats als problemes específics que requereix el tractament de la informació a i sobre Irlanda del Nord. La tònica dominant en aquests capítols és el seguiment de la llei i dels mandats constitucionals britànics, però alhora estan impregnats d'exhortacions a tractar amb summa delicadesa les qüestions polítiques i culturals que poguessin aixecar ampolles. En diferents punts s'observa la necessitat de fer tantes consultes com calgui a les persones de l'organització televisiva que viuen els problemes sobre el terreny per tal que no manqui a la informació la deguda sensibilitat envers determinats assumptes.⁶² Però potser és en un capítol dedicat a Escòcia on el codi de la BBC fa més consideracions sobre el parany d'incórrer en un centralisme geogràfic i/o cultural. Els programes -s'hi diu- especialment quan es fan les coses de premsa, de vegades ofenen els espectadors d'Escòcia perquè demostren una manca de sensibilitat respecte a les diferències escoceses o, a l'inrevés, perquè tracten de forma diferent Escòcia i Anglaterra sense que hi hagi motiu. A partir d'aquest argument s'estableixen principis de caràcter més general, com que la valoració de la informació no s'ha de fer només des del punt de vista de Londres, que les referències basades en els punts cardinals (com per exemple "al nord") poden ser inadequades, que la toponímia està subjecta a regles diferents segons la perspectiva des de la qual es contempen els llocs i que no totes les lleis i els costums regeixen d'una mateixa manera per a tots els britànics (amb exemples concrets referits als horaris comercials, a les restriccions d'aigua, al sistema impositiu, etc.)⁶³

---

⁶¹ BBC political coverage must recognise the support in Scotland for the Scottish National Party and in Wales for Plaid Cymru.

* It is not enough to leave coverage to radio and television programmes in Scotland and Wales.

* They must be given attention in regular programmes for all of the United Kingdom: in Scotland and Wales these programmes constitute 70% of television coverage of news and current affairs.

Some particular points should be noted.

* These parties sometimes dispute that they are 'nationalist'. This is a matter of judgement.

* Both are certainly 'national' parties.

* It is reasonable to refer to Scottish nationalists and Welsh nationalists.

* But we should never call it the Scottish Nationalist Party.

* Plaid Cymru is rightly very sensitive to any implication, which is usually inadvertent, associating it with violence such as against English owned holiday homes in Wales. So, guard against this. (BBC 36)

⁶² Es tracta dels capítols 38 al 41 del codi de la BBC, que poden ser consultats a l'apèndix.

⁶³ Programmes, especially those made in a hurry, sometimes offend viewers and listeners in Scotland because they show a lack of awareness of Scottish differences, or conversely because they treat Scotland differently from England when they should not. The offence is usually inadvertent. It is often over a matter of detail. Unfortunately, mistaken references recur.

However small or innocent, these failures damage the BBC. Programme makers should remember the following:

També el codi canadenc té especificacions relatives a la diversitat nacional, però totes elles es refereixen a les diferències legislatives que existeixen entre el conjunt de l'estat i la província del Québec.⁶⁴ Per la seva part la RAI justifica en el seu compromís públic la necessitat d'oferir una informació que tingui en compte la realitat local i regional, d'una part trobant uns modes d'expressió adients per als diferents components culturals, polítics, econòmics i socials i, de l'altra, desenvolupant formes de col·laboració amb les xarxes de comunicació locals.⁶⁵ Finalment, el codi japonès també postula la deguda consideració per a les diverses formes d'entendre les realitats nacionals i els diferents costums i tradicions; i, en un altre article, estableix que la introducció de determinats dialectes locals ha de fer-se tenint presents els sentiments de les persones que habitualment els empren.⁶⁶

-
- * News values within the United Kingdom should not depend on nearness to London.
  - * In government and in other ways Scotland is often different. The Scottish Office has wide responsibilities.
  - * It is often appropriate to point out that measures refer to England and Wales only.
  - * Scottish law and its institutions are outstandingly different from English law.
  - * The description 'The North' is frequently inappropriate. Use 'The North of England and Scotland' when appropriate.
  - * When referring to a town in England, we often locate it in its county; the same must apply to towns in Scotland. Say 'Cupar in Fife', for instance, not 'Cupar in Scotland'
  - * Scottish sport is well worth separate attention. It is nearly always independent of English arrangements and is a source of nationalistic pride which deserves to be recognised.
  - * Sunday trading has long been permitted in Scotland.
  - * Water privatisation does not apply to Scotland.
  - * The community charge or poll tax was introduced in Scotland well ahead of anywhere else.
  - * School holidays in Scotland usually start and end at different times from England and Wales.
  - * Some London-based organisations do not speak for the whole of the UK, including the RSPCA and the NSPCC.
  - * Others have Scottish equivalents working in parallel, for instance the Scottish TUC, the National Trust for Scotland and the Scottish Sports Council.
  - * Scottish teachers' bodies are separate, like the educational system.
- The biggest teachers' union is the Educational Institute of Scotland. *(BBC 67)*

⁶⁴ Aquestes referències es poden trobar a diversos apartats del capítol V del codi canadenc, el que aplega diverses qüestions legals: *Droit civil et Common Law / Diffamation / La notion de faute dans le Code Civil du Québec.*

⁶⁵ L'informazione è sempre più l'elemento qualificante della presenza del servizio pubblico nelle realtà locali. La RAI deve valorizzare nelle realtà regionali la sua funzione di garanzia di pluralismo, sia assicurando alle componenti culturali, politiche, economiche, sociali adeguati modi di espressione, sia sviluppando forme di collaborazione con l'emittenza locale. Va data concretezza al disegno di una informazione regionale articolata su ciascuna Rete televisiva, mantenendo e accentuando il ricordo tra le varie redazioni regionali e le Testate nazionali. *(RAI-B 3.20)*

⁶⁶ In the handling of foreign programs or overseas locations, consideration must be given to differences in eras, nations' situation, traditions, customs and mores. *(NAB 49)*
The use of local dialects should be such as to not creates emotions or feelings of unpleasantness among the audience who normally use such dialects. *(NAB 44)*

4.3.3. Presumpció d'innocència

El principi de presumpció d'innocència, bàsic per a una correcta administració de la justícia, és un dels fonaments jurídics que més ha calat en el l'opinió pública. La idea que tot processat és innocent mentre no es demostrï el contrari -i, més precisament, fins que un tribunal no el declari culpable a través d'una sentència- ha transcendit les sales de justícia i ha trobat un lloc estable entre el comú de la ciutadania. Els mitjans de comunicació, certament, han estat en bona part els causants d'aquesta "popularització" del principi de presumpció d'innocència. Però, alhora, són (o estan en risc de ser) els responsables de la seva sovintejada transgressió. Els ordenaments legals solen prevenir part d'aquest risc, impedit als mitjans la culpabilització expressa de les persones processades o d'aquelles que no passen de ser sospitoses d'haver comès un delictes. Hi ha, tanmateix, molts aspectes que s'escapen dels límits imposats per la llei. La immediatesa i l'omnipresència dels moderns mitjans de comunicació, tant escrits com audiovisuals, no casa bé amb els ritmes i els àmbits que han estat tradicionalment propis de l'administració de justícia, i això genera nous problemes que s'inscriuen de ple en l'àmbit de la deontologia periodística.

Als llibres de normes d'estil de nombrosos mitjans d'informació s'hi fa el recordatori que cal parlar sempre en termes de presumpció quan hom refereix a detinguts o processats. La indicació ha arrelat a fons en la professió periodística. Tant és així que de vegades fins i tot es compleix amb un excés de zel: certes informacions periodístiques sobre casos processals abusen de l'adjectiu "presumpte", usat en ocasions innecessàriament o impròpiament. Però el tema va molt més enllà d'aquesta qüestió estilística. El gran problema és el de la justícia paral·lela que, de fet, s'exerceix a l'univers mediàtic. Quan a Espanya hi va haver el processament d'unes persones com a presumptes autors de l'assassinat dels marquesos d'Urquijo, un setmanari de difusió estatal va treure a la seva portada els resultats d'una enquesta que havia promogut entre l'opinió pública sobre la culpabilitat dels processats. Possiblement el text d'aquell treball periodístic es curava en salut des del punt de vista formal (és a dir, hi havia escrit totes les vegades que calia l'adjectiu "presumpte"), però sembla evident que un informe d'aquelles característiques, que convertia la mostra de l'enquesta en un immens "jurat popular", no era la millor manera de respectar la proverbial independència de l'administració de justícia.

Poques vegades els tribunals reconeixen que són influenciables per a l'opinió pública. Però és evident que els jutges -persones, al cap i a la fi, que no viuen en una gàbia de vidre- difícilment poden ser incòlumes a la pressió psicològica que comporta certa informació d'actualitat. I si això succeeix amb els jutges professionals, més encara pot donar-se quan els qui dicten el veredict de culpabilitat són els membres de jurats populars en els sistemes judicials que tenen reconeguda aquesta institució. Aquest fet va ser admès pel Tribunal Suprem dels Estats Units en un cas clàssic que descriu, entre altres, Shirley Biagi.¹ Al cap de dotze d'anys que un jurat hagués condemnat a cadena perpètua un home que havia estat acusat de matar la seva dona, la més alta instància judicial va revisar la sentència tot considerant que els membres del jurat no s'havien pogut sostreure del veredict que havien fet els mitjans de comunicació. Les dificultats que hi va haver per formar el jurat que havia de donar el veredict en el judici al jugador de football O.J. Simpson van fer palès també el problema que representa la pressió de l'opinió pública per aquells en qui recau la responsabilitat de jutjar.

Es produeix en aquesta matèria una evident confrontació entre dos dels principis bàsics de la deontologia professional: el principi de llibertat i el principi de justícia. Els mitjans informatius, en compliment de la seva missió, tracten d'aconseguir i d'oferir tanta informació com poden ja des del mateix moment en què es produeix un fet delictiu si consideren que aquest té prou rellevància per interessar el seu públic. D'entrada cal admetre que tenen el dret i el deure de buscar la informació i d'oferir-la. Però aquesta informació sovint afecta persones, de manera que comença un fregament entre dos drets fonamentals: el dret del públic a rebre la informació i el dret de les persones a gaudir de la presumpció d'innocència. És una confrontació que va produint-se en diferents fases: la comissió del delict, la detenció de persones sospitoses d'haver-lo comès, el processament judicial, el judici... En cadascuna d'aquestes fases les lleis solen establir mecanismes de garantia per a les persones implicades, però sempre existeix el perill que la publicitat -inevitable fins a cert punt en base a la salvaguarda de la llibertat d'informació- produeixi injustícies de difícil reparació.

Ja la informació sobre el delict i sobre les circumstàncies en que s'ha comès pot resultar extraordinàriament delicada. Algunes persones, relacionades o no amb la comissió del delict en qüestió, poden aparèixer circumstancialment a la narració escrita o audiovisual dels fets. Aquesta és una qüestió especialment delicada a la televisió on, donades les característiques

---

¹ És el cas anomenat Sheppard v. Maxwell, la primera sentència del qual data de l'any 1954. Veure BIAGI, Shirley: *Media Impact. An Introduction to Mass Media* (2ª ed.) Wadsworth. Belmont, CA, 1992 (pp. 429-430)

perceptives del mitjà, els espectadors poden fer associacions que no s'ajustin a la realitat dels fets. La imatge de persones que apareixen ocasionalment o marginalment en una informació sobre un delictes pot quedar relacionada injustament amb la comissió del mateix.² Un cas que exemplifica això va ser el d'un programa fet en directe i subministrat per la Tribune Entertainment Company a 163 emissores de televisió nord-americanes. L'antic reporter de l'ABC Geraldo Rivera va mostrar uns escorcolls policíacs destinats a descobrir venedors de droga. Com que el programa era en directe hi va aparèixer tota mena de gent, incloses persones relativament conegudes, que res tenien que veure amb els "camells".³ En altres casos seran els veïns de l'escala on s'acaba de produir un crim o la persona que surt reiterades vegades en unes imatges d'arxiu bufant l'alcoholímetre de la policia de trànsit. No és fàcil determinar quan aquest tipus de pràctiques informatives són correctes i quan traspassen la ratlla del que és èticament admissible. Però el que sí que és segur és que els periodistes estan obligats moralment a plantejar-se quin tipus de danys poden causar a les persones que, sabent-ho elles o no, actuen com a figurants de la pel·lícula de la realitat.

Un altre territori casuístic és el de les comissaries de policia. De vegades, la identitat de les persones que són detingudes és coneguda; de vegades, no. Això depèn de moltes circumstàncies, entre les quals es compten els codis ètics amb què també actua la Policia i la instrumentalització que aquesta vulgui o necessiti fer de la informació per tal de complir la seva missió professional. Però, sigui com sigui, el que és evident és que la condició de detingut no comporta necessàriament la culpabilitat, ni tan sols en grau de presumpció. ¿Hauria de voler dir això que els mitjans informatius no poden donar a conèixer el nom dels detinguts? Obviament, no. Moltes vegades una detenció pot ser una notícia important, una notícia que els mitjans informatius han de donar inexcusablement. Però alhora és evident que tota prudència és poca quan es tracta de donar públicament el nom i/o la imatge de persones que poden no passar ni tan sols a disposició judicial. Una prudència que ha de tenir, per descomptat, la policia però que han de fer seva també els periodistes.

A partir d'aquí, els dubtes es van repetint, corregits i ampliat, en els diversos passos que contempen els mecanismes processals: admissió a tràmit de querelles, processaments, empresonaments, etc. Per al periodisme gràfic i televisiu resulten especialment delicats els

---

² Aquesta és una qüestió limítrof amb l'ítem del tesaurus dedicat al dret de les persones a la seva imatge (veure 4.5.2.3.)

³ BIAGI, Shirley: op.cit., pp. 454-455

episodis dels trasllats de persones detingudes i processades. Les entrades i sortides de comissaries i jutjats brinden moltes vegades l'oportunitat d'obtenir imatges fugisseres de les persones afectades. Les condicions arquitectòniques de comissaries i jutjats generen uns indrets públics o semi-públics (escales, vestíbuls, petits trams de via pública) on els fotògrafs i els operadors de càmera poden esperar l'ocasió propícia per aconseguir el document gràfic. Precisament perquè l'oportunitat d'obtenir-lo és molt restringida en l'espai i en el temps, aquest document sol ser cobejat pels editors de les notícies que, per imperatius de l'ofici, treballen amb la dèria de poder il·lustrar d'alguna manera les informacions. El resultat tothom l'ha pogut veure: imatges, sovint patètiques, de persones sobre les quals no pesa cap condemna i que han de tapar-se el rostre com poden per no ser reconeguts. La col·lisió entre el dret a informar i la presumpció d'innocència troba en aquest tipus d'imatges una de les seves expressions més punyents. Costa molt d'establir d'una manera universal què ha de prevaler. Però com a mínim els mitjans de comunicació haurien de fer la reflexió sobre el grau de necessitat que hi ha d'obtenir i de difondre imatges d'aquestes característiques. I això valorant encara un element complementari: la difusió d'aquesta mena d'imatges i la mateixa presència de les càmeres pot atiar reaccions irracionals de caràcter venjatiu. Amb una relativa freqüència es pot veure com les escenes de trasllats de detinguts o processats inclouen la presència de persones que els increpen i que els sotmeten a un linxament, si més no, moral. En aquests casos els dubtes es multipliquen amb noves subtileses: d'una part la presència i l'actuació dels espontanis augmenta el valor informatiu de les imatges; d'una altra part, sempre cap preguntar-se si no s'està davant d'un cas extrem de realimentació de la realitat per la presència dels informadors (aspecte tractat àmpliament a 4.2.4.2.).

Incerteses semblants existeixen respecte a la presència de càmeres en les sales de vistes, una qüestió molt discutida entre els mateixos jutges. S'ha de partir de la base que en principi les vistes, com la majoria de les actuacions judicials, són públiques.⁴ Però és evident que una cosa és el caràcter públic de la justícia, establert per tal que sigui impartida amb les majors

---

⁴ L'article 120 de la Constitució Espanyola diu: "Les actuacions judicials seran públiques amb les excepcions previstes per les lleis de procediment". Tanmateix el dimarts dia 12 de setembre de 1995 la sala de govern del Tribunal Suprem prenia l'acord de prohibir l'accés dels fotògrafs i càmeres de televisió als judicis i càmeres de televisió que tinguessin lloc a la seu del Palau de Justícia. Aquest acord, ratificat després d'algunes protestes els informadors el dia 25 de setembre, va ser recorregut per la Federació d'Associacions de la Premsa d'Espanya (FAPE). El febrer de 1996 el Consell General del poder Judicial va acceptar parcialment el recurs professional, entenent que les normes de prohibició acordades pel Suprem estan subordinades a les que puguin adoptar, en cada cas, les sales de justícia, les quals podran autoritzar l'accés dels mitjans audiovisuals. (Dades de *Capçalera*, n.67, abril de 1996. Col·legi de Periodistes de Catalunya. Barcelona.

garanties, i una altra molt diferent és l'espectacularització de la mateixa. Dit d'una manera més retòrica: llum i taquígrafs no és ben bé el mateix que focus de televisió i periodistes. La majoria de sistemes judicials sempre han contemplat la possibilitat que, a criteri del jutge, certes vistes es fessin a porta closa per raons de moralitat, d'ordre públic o de respecte a l'acusat o a la persona ofesa. Existeix jurisprudència que fixa el criteri de considerar obertes als mitjans de comunicació totes aquelles vistes on no hi concorrin les circumstàncies que obliguin a fer-les a porta closa.⁵ Però hi ha jutges que consideren que fins i tot tractant-se de vistes públiques poden existir circumstàncies, similars a les que de vegades conviden a fer-les a porta closa, que conviden a restringir l'accés a la sala dels mitjans de comunicació. D'altra part, des de sempre els jutges han tingut majors escrúpols pel que fa al periodisme gràfic, i de fet durant molt de temps ha existit el costum de permetre l'accés a les vistes als periodistes literaris però no als fotògrafs. Actualment, però, aquest criteri s'ha relativitzat. L'any 1984 el Cable News Network va donar en directe el judici de sis homes acusats d'haver violat una dona a New Bedford, a Massachussets. Des d'aleshores, als Estats Units hi ha hagut una febre televisiva (amb emissores de cable especialitzades, fins i tot) de transmetre al públic tota mena de judicis, que ha comptat amb una resposta molt diversa per part dels jutges i de les lleis dels diferents estats.⁶ En definitiva, es tracta d'una manifestació més de la tensió entre la llibertat d'informació i el dret a un judici just, que als Estats Units estan consagrats respectivament a la Primera Esmena constitucional i a la 5^a i 6^a.⁷ A altres països s'ha anat produint el mateix tipus

---

⁵ En aquest sentit pot interpretar-se una sentència del Tribunal Constitucional espanyol (STC 30/1982 d'1 de juny, cas *Diario 16, procés 23-F*). En la mateixa s'establien, entre altres, els següents punts:

- El principi de publicitat dels judicis comporta que aquests siguin coneguts més enllà del reduït cercle de persones presents en els mateixos.

- Aquesta projecció únicament pot fer-se efectiva amb l'assistència dels mitjans de comunicació, que són concebuts com a intermediaris naturals entre la notícia i el conjunt de la societat.

- En aquest sentit, l'atorgament de credencials per assistir a un judici no pot ser entesa com una mena de concessió gràciosa o privilegi discrecional.

- Contràriament, es tracta d'un dret fonamental el que exerceixen els mitjans de comunicació. Per això, l'atorgament de la credencial és una forma d'organitzar l'accés a la sala i no pot entendre's com a límit per a informar.

Veure CARRILLO, Marc: *Guia jurídica del periodista* Col·legi de Periodistes de Catalunya / J.Me Bosch Editor. Barcelona, 1991. (p. 30)

⁶ Alguns estats permeten l'entrada als judicis civils però no als criminals. Altres les prohibeixen sempre. Veure BARBER, Susanna: *Cameras in the Courtroom: a Free Press-fair Trial Debate* Ablex. Norwood, NJ, 1987

⁷ L'any 1980 el Tribunal Suprem dels Estats Units va optar per no excloure la premsa de les vistes, i l'any 1981 va confirmar el criteri mantingut per uns trenta estats que autoritzaven l'ús de gravadores i càmeres. Veure BERTRAND, Claude-Jean: *Los medios de comunicación social en Estados Unidos* Eunsa. Pamplona, 1982 (p. 59)

de vacil·lacions, i es pot dir que ara per ara el tema de l'accés dels informadors en general i de les càmeres de televisió en particular a les sales de vistes està subjecte a moltes incerteses.

Pel que fa a altres aspectes dels procediments de l'administració de justícia, aquests compten amb mecanismes que serveixen per atorgar als processats les garanties oportunes. Un d'aquests mecanismes és el del secret sumarial. I cap preguntar-se fins quin punt el secret sumarial obliga els mitjans de comunicació. Cal tenir en compte que els processos judicials són públics, i que el secret sumarial és una excepció que s'estableix d'aquesta publicitat per tal d'assegurar els drets de les persones implicades. Des d'un punt de vista legal, el secret del sumari afecta exclusivament les diligències que l'integren, es a dir, les actuacions de l'òrgan judicial que l'instrueix, i obliga les persones involucrades professionalment en els procediments. Els periodistes no hi estan inclosos donat que la seva activitat s'empara en el dret a la informació i, d'altra part, cal contemplar la possibilitat que obtinguin dades a través de fonts pròpies. És obvi que si aquestes són parts que sí que estan obligades pel secret, són aquestes les que cometen una transgressió legal i no els periodistes.⁸ Tot això, tanmateix, no exclou la necessitat de plantejar-se les implicacions ètiques que, en determinats casos, pot tenir la publicació de dades o de fets que formin part del secret sumarial, en la mesura que la seva divulgació pugui perjudicar persones implicades en els procediments o, simplement, entorpir l'acció de la justícia.

Els codis analitzats contenen en conjunt força material sobre el tema de la presumpció d'innocència, encara que no en tots els aspectes fins aquí considerats. Els corresponents a l'àrea anglosaxona compten amb capítols o apartats expressament dedicats a aquesta matèria. Als codis de l'ABC ("Crime Reporting") i la CBS ("Free Press-Fair Trial") aquests capítols estan inclosos entre les normes generals de producció, mentre que al de la NBC ("Free Press-Fair Trial Issues") ho està en la part dedicada a la normativa legal. El codi canadenc distribueix aquesta temàtica en tres apartats consecutius inclosos en el capítol dedicat als imperatius legals. Els codis britànics tenen també apartats especials sota el títol "Contempt of court", i en un dels documents de la RAI es troba una al·lusió breu a la presumpció d'innocència. No hi ha esments a aquesta matèria en els codis japonès i brasiler.

---

⁸ Aquestes consideracions són vàlides per a la majoria de sistemes jurídics, segons el dret processal comparat. El Tribunal Constitucional espanyol va tenir ocasió de pronunciar-se sobre el particular en una important sentència (STC 13/1985 de 31 de gener; cas del diari *Última Hora* de Palma de Mallorca). Citat per CARRILLO, Marc, op.cit., pp. 28-29

Els codis nord-americans posen de relleu la dificultat d'aconseguir un equilibri satisfactori entre el dret a la informació per una part i el respecte a l'acció de la justícia i als drets de les persones processades per l'altra. L'ABC i la CBS tendeixen a posar per davant de tot l'obligació que els mitjans de comunicació tenen d'informar, tot i que reconeixen i remarquen la responsabilitat que es contreu de causar possibles perjudicis als encausats o a terceres persones.⁹ El codi de la NBC pren com a punt de partida l'impacte negatiu que pot tenir per a la justícia el fet que s'escampi informació sobre elements que no siguin pertinents des del punt de vista processal, però recalca la importància de sospesar això amb el recte criteri informatiu.¹⁰ També el codi de la SRC expressa la necessitat de balancejar el dret del públic a la informació i el dret dels processats a comptar amb un judici just.¹¹ La dificultat d'aconseguir aquest equilibri du els codis de la NBC i de la CBS a advertir que sobre aquesta matèria és difícil d'establir regles (fora, és clar, de les que es deriven dels imperatius legals), de manera que caldrà prendre en consideració les circumstàncies particulars que concorrin en cada cas abans de prendre les decisions.¹²

Els codis dels Estats Units, i molt particularment el de la CBS, es preocupen especialment de deixar clar que, malgrat que s'acceptin les limitacions derivades dels drets

---

⁹ Exercising the right of a free press to report the news is our basic responsibility. At the same time, we must give due consideration to the rights of others. In reporting all crimes and related legal proceedings, we must be sensitive to the accused's right to a fair trial and the potential prejudicial effect of prior publicity. *(ABC II.10)*

When reporting news of crimes, criminal suspects and related legal proceedings, it is essential that we strike a fair and reasonable balance between the need of the public to be informed and the effect upon the judicial process of publicity which may possibly be prejudicial. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

¹⁰ When reporting news about crimes and criminal proceedings, detailed references to such matters as the existence or content of confessions, or prior criminal records, or the identity or potential testimony of witnesses, have the potential to interfere with the processes of justice. This potential must be an ever-present and weighty factor in the exercise of news judgment. *(NBC V.H)*

¹¹ Les procès sont généralement ouverts au public. Ce dernier a donc le droit d'être informé sur l'administration de la justice et sur les décisions judiciaires dans des cas particuliers. D'un autre côté, le prévenu dans un procès criminel, ainsi que les parties d'une poursuite civile, ont droit à un jugement juste et impartial basé sur les faits présentés en cour. *(SRC V. Outrage au tribunal)*

¹² This potential conflict between the right to a fair trial and the right of the public to be fully informed cannot be resolved by broad rules. Instead, it is our obligation, in each situation, to seek a fair balance by a specific assessment of the particular circumstances. *(NBC V.H)*

These basic, general principles will not give us a specific answer in every case and, in many instances, we shall have to make specific decisions based on the particular circumstances. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

particulars, els mitjans de comunicació tenen el dret i el deure d'exercir la seva funció informativa. Així, el codi de la CBS recalca que es sent lliure per difondre les circumstàncies d'un crim que s'hagi comès -si més no, mentre no existeixi ordre d'arrest o la detenció d'alguna persona-, incloent això les entrevistes a testimonis i les descripcions que aquests pugim fer, així com els noms facilitats per la policia del sospitosos que s'hagin fet escàpols. S'hauran de tenir en compte les restriccions que hi pugui haver basades en el dret de qualsevol persona a demostrar la seva innocència, però aquestes restriccions s'hauran de passar per alt quan la informació tingui un manifest interès públic.¹³

La mateixa CBS, en un altre paràgraf, recorda el paper de "gos vigilant" que tenen els mitjans de comunicació, una funció que és particularment important que sigui exercida respecte a l'administració de justícia i a possibles actuacions arbitràries de la policia. Cita el cas Watergate com referent històric de l'actitud que han de tenir els mitjans periodístics; i també el cas d'una informació difosa per la pròpia cadena en la qual es va denunciar la injustícia comesa amb un jove negre que va ser detingut sense que pesés sobre ell cap càrrec i que va ser trobat mort al calabós amb evidències que havia estat apallissat.¹⁴ La mateixa posició sosté el codi de l'ABC que, tot i que admet la prudència que aquest tipus de temes requereixen, recorda que la informació no es pot limitar a reproduir allò que la policia ha fet o pensa fer: de vegades es

---

¹³ One other point - where a crime has been committed and there is no warrant on arrest or indictment for any particular person, we certainly can interview eyewitnesses (staying away, as is normally the case, from explicit fingering and identification of the alleged criminal by name) and carry the pictures and description of the suspected fugitive released by the police.

These restrictions (...) on the broadcast of confessions, or of prior police records, or of evidence relating to the guilt or innocence of a defendant or a potential defendant, do not apply where there are public policy reasons for such broadcasts and it is not merely a case of passing along the information we get because it might be interesting to our viewers and listeners. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

¹⁴ We still must fulfill the vital watchdog role of the press, particularly in the administration of justice. Consequently, where there are public policy reasons to do so, we can pursue every lead and report it - so long as it relates directly to a story or expose about the administration or miscarriage of justice and improper action or inaction of officials. Watergate was, of course, a paramount example of this. The Wetumpka story is a more obscure and less dramatic example: There, a young black was hauled out of his car by the county sheriff and dragged into jail, and then was found dead in jail - and there was no indictment and no charge against the county officials. After a reasonable time had elapsed and it became apparent that there would be no official pursuit of the case, we reported eyewitness and other evidence that the sheriffs had brutally beaten the black. Here was a case where, indeed, the evidence went to the guilt or innocence of the sheriffs. But it was apparent that nobody was doing anything and hence there seemed clearly to be a miscarriage of justice. In such cases no holds, except careful and responsible reporting, are barred and we go full-speed ahead. So, too, if a seemingly innocent person appears to us to be in the process of being railroaded to jail, we can and ought to report any evidence that we can find. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

tracta precisament de denunciar possibles omissions de la mateixa policia o errades de la justícia.¹⁵ I la NBC que, com s'ha dit anteriorment, pren com a punt de partida la prudència, també anteposa la informació quan del que es tracta és de denunciar conductes desviades dels oficials, conculcacions dels drets civils, empresonaments indeguts o errades judicials.¹⁶

La CBS porta encara més enllà la prevalença del compromís d'informar quan assevera que aquest inclou les possibles transgressions que la mateixa policia o altres persones públiques facin del principi de presumpció d'innocència. "No és de la nostra incumbència censurar-los -diu el codi- si el nostre criteri informatiu indica que algunes o la totalitat de les seves declaracions tenen interès informatiu". També aquesta idea és il·lustrada amb alguns exemples: un d'ells és la compareixença pública del cap de la policia de Dallas amb un rifle a la mà assegurant que aquella era l'arma que havia usat Oswald per disparar contra Kennedy i que no cabia dubte sobre la seva culpabilitat; l'altre exemple és la declaració que va fer Nixon a propòsit de la culpabilitat de Manson abans que aquest fos convicte de la matança. Es tracta, a judici de la CBS de declaracions que mai no s'haurien d'haver fet perquè comporten prejudicis incorrectes. "Però -continua el codi- nosaltres no podem fer de Déu i pretendre, en aquestes particulars circumstàncies on existia un grau tan alt d'interès i de significació, que les coses no havien succeït d'aquella manera".¹⁷

El codi canadenc també reconeix la llibertat de criticar les decisions i la conducta d'un tribunal o d'un jutge com un element fonamental de la societat democràtica. Tanmateix es posa

---

¹⁵ While we wish to proceed with caution in this area, we are not limited to reporting only what the police or prosecutors have done or are about to do. There will be instances where the very point of our story is the failure to prosecute or undue delays in an official investigation, or evidence of miscarriage of justice. In such cases, we may determine that the fullest reporting of the facts is justified and necessary. *(ABC II. 10)*

¹⁶ There are some situations, however, where such information not only may, but should, be reported. If, for example, wrongful behavior by government officials, or a wrongful deprivation of civil rights, or a wrongful imprisonment or any other miscarriage of justice is being investigated or reported, every available and relevant fact must be sought out and reported. In such situations, public policy dictates disclosure of the facts. *(NBC V.H)*

¹⁷ Further, where the police themselves or government officials violate the American Bar Association guidelines and publicly announce, in newsworthy circumstances, particular evidence pointing to the guilt of a person including confessions or prior police records, it is not incumbent on us to censor them if our news judgment otherwise indicate that some or all of their statements are worthwhile carrying. An extreme example of the latter is the instance where the Dallas Chief of Police waved a rifle in front of everybody and said that this was the rifle that Oswald had used and that he was clearly guilty. So, also, is the Nixon reference to Manson's guilt before Manson's conviction. There are things that we could not, and should not, suppress. Mr. Nixon and the police official may have been totally wrong, but we cannot put ourselves in the position of playing God and pretending, in these particular circumstances of significant public interest and importance, that the events didn't happen. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

de relleu que aquesta mena de crítiques poden constituir un ultratge al tribunal, especialment quan s'acusa als jutges de parcialitat o de prevaricació.¹⁸ Així mateix el codi canadenc també expressa en sentit positiu el dret a informar sobre els casos judicials: afirma que tot el que succeeix en un judici pot ser objecte d'un reportatge "lleial i exacte", fora que una ordre o una llei no prohibeixin la realització de tal reportatge¹⁹. En un altre punt el codi defensa el dret dels periodistes a informar "sense temença" de les causes civils o criminals, però estableix immediatament grans limitacions: haurà de cenyir-se a allò que figura en els documents del procés que es fan públics (el nom i les adreces de les parts, la matèria genèrica de la inculpció i les proves i els arguments que es presentin a judici).²⁰ Per la seva part, el codi de la BBC que, com es veurà més endavant, dedica un capítol ampli al tractament dels afers judicials, amb prou feina esmerça dues línies per consagrar la llibertat d'informar sobre els mateixos. Un epígraf que es titula "els drets dels periodistes" comença, efectivament, expressant que existeix el dret estatutari a oferir una explicació "justa i contemporània" (en el sentit que no pot ser desfassada en el temps) dels procediments dels tribunals. Però immediatament el text expressa tota mena de limitacions que cal tenir en compte i en tot l'epígraf ja no es torna a fer cap referència al dret a informar en sentit positiu.²¹

Fins aquí s'han recollit els paràgrafs dels codis analitzats que posen l'accent en la defensa d'un marge de llibertat relativament ampli per informar sobre la comissió de delictes i sobre les persones que són detingudes o processades per la seva presumpta relació amb els mateixos. Com s'ha pogut apreciar, són els codis dels Estats Units els que emfasitzen aquest aspecte. Els

---

¹⁸ La liberté de critiquer les décisions et la conduite d'un tribunal ou d'un juge représente un élément fondamental de notre société démocratique. Toutefois, une telle critique peut constituer un outrage au tribunal lorsqu'elle est abusive et porte sur la compétence professionnelle du juge. Le juge a comme principale fonction de rendre un jugement impartial; prétendre qu'il a fait preuve de partialité ou de malhonnêteté dans la conduite d'un cas constitue donc un outrage grave. (*SRC V. Outrage au tribunal*)

¹⁹ Tout ce qui se passe en cour peut faire l'objet d'un reportage loyal et exact, à moins qu'une ordonnance ou une loi ne défende d'effectuer un tel reportage. (*SRC V. Reportages judiciaires-Affaires criminelles*)

²⁰ Le journaliste peut relater ce qui se passe dans une poursuite civile ou criminelle sans crainte de commettre un outrage s'il se limite à ce qui figure dans les dossiers publics -c'est-à-dire les noms et adresses des accusés ou parties, la nature générale de l'inculpation et la preuve ou l'argumentation présentée en cour. (*SRC V. Outrage au tribunal*)

²¹ There is a statutory right to provide a 'fair and contemporaneous' account of court proceedings in open court. (*BBC 13*)

altres codis que tracten d'aquests assumptes ho fan per remarcar més aviat els límits que el dret a un judici just imposa a la tasca informativa.

El codi de la RAI no s'estén gaire en detalls. Però defensa d'una manera explícita el principi de presumpció d'innocència, que ha d'aplicar-se des del mateix moment de la detenció d'una persona.²² Altres codis venen a dir el mateix encara que ho facin sense citar de manera expressa el concepte. Del que es tracta, en definitiva, és de no donar per feta la culpabilitat d'una persona abans que hagi tingut ocasió de comptar amb un judici com cal i abans que un jutge o un jurat hagi emès el veredict. La publicació prematura d'alguns dels elements d'una causa judicial pot tenir dos tipus d'efectes indesitjables, tots dos expressats en diferents punts del codi canadenc. Un d'ells és el perjudici que es pot causar a una persona acusada d'un delict si després, un cop acabat el procés judicial, es declara la seva innocència.²³ L'altre efecte negatiu és l'entrebancada de la justícia: la difusió de certes dades o declaracions pot fer que els testimonis, els jutges o els membres dels jurats siguin sotmesos a influències no desitjables.²⁴ I un dels resultats no desitjables el descriu d'una manera molt gràfica el codi de la CBS en dir que una persona culpable podria quedar absolta per no haver pogut tenir un judici just.²⁵

Com ja s'ha posat de relleu anteriorment, la presumpció d'innocència -si es vol que sigui eficaç des del punt de vista dels drets dels acusats- ha de practicar-se ja abans que es posin en funcionament els mecanismes judicials. Els codis de les televisions dels Estats Units així ho admeten i, encara que defensen fermament les parcel·les de llibertat informativa, entenen que

---

²² I giornalisti della Rai ritengono centrale il rispetto dei diritti delle persone anche di quelle detenute. In ogni caso è doveroso rispettare, sempre e comunque la presunzione di innocenza per quanti sono coinvolti in casi giudiziari. *(RAI-A 20)*

²³ Lorsqu'on nomme dans une émission une personne accusée d'un delit penal, il n'y a encore qu'une partie des procédures judiciaires d'accomplies; entre l'acte d'accusation et le procès, il peut s'écouler beaucoup de temps.

Le personnel des émissions doit être conscient des dommages que peut entraîner pour un innocent la mention de son nom comme accusé. *(SRC III. Respect de la vie privée)*

²⁴ (...) la publication d'informations qui court-circuiteraient ce processus peut constituer un outrage au tribunal. On ne peut, par exemple, dire que le prevenu a avoué ou admis certains points, ou encore qu'il a un casier judiciaire avant que ces questions n'aient été abordées en cour; il se pourrait que ni l'un ni l'autre ne soit admis comme preuve lors du procès

Le danger, c'est que les jurés ne se laissent influencer par les reportages; mais il n'est pas inconcevable que des temoins ou que le juge ne se laissent également influencer. *(SRC V. Outrage au tribunal)*

²⁵ The net result has to be something that we as citizens would not want - that is, because of us, a defendant who may be guilty will be let off because he/she cannot get a fair trial. *(CBS Free Press-Fair Trial)*

cal mantenir tot una sèrie de reserves des del moment mateix de la comissió d'un delictes i mentre la persona acusada del mateix es buscada o queda detinguda per la policia. Ja s'ha vist que el capteniment és una norma genèrica que la NBC recomana en aquestes matèries. El codi de l'ABC, a més, subratlla la importància d'actuar amb una especial equanimitat en els tractaments periodístics referents a delictes: per descomptat, usant un llenguatge curós; però també no limitant-se a reproduir els comentaris convencionals i presentant tots els punts de vista sobre el cas.²⁶ Les tres cadenes -ABC, NBC i CBS, aquesta última de forma més extensa- es posen alerta respecte a les confessions o les "evidències" que relacionen algú amb un crim, fins i tot quan la font de les mateixes és la policia. En el sistema anglosaxó els jurats han d'emetre el seu veredictes exclusivament en base a les evidències que han pogut escoltar al judici i els tribunals solen refusar les confessions fetes a la policia quan no s'han fet de forma voluntària o sense les degudes garanties d'assistència d'un advocat. Conseqüentment, els esmentats codis recomanen actuar amb màxima prudència en totes aquelles informacions sobre proves o declaracions que posteriorment poguessin ser refusades per un tribunal o que siguin susceptibles d'influir inadequadament en l'opinió dels membres d'un jurat.²⁷

---

²⁶ The dictates of fairness are of particular relevance where individuals are accused of crimes. While "alleged" is a useful word connoting something unproved, we should also seek out the accused for comment and consider other opinions that run counter to the allegations. *(ABC II. 10)*

²⁷ Under our judicial system, verdicts must be based on evidence heard in court. As a consequence, if we report information that would not be legally admissible or available in court, it may have a prejudicial impact on the judicial proceedings. *(NBC V.H)*

We should give careful thought on a case-by-case basis before reporting confessions or other detailed "evidence" which directly links a particular individual to a crime. Even if the information comes from the police or prosecutor, it is untested in court and may even not be admissible at trial (for example, if a confession is ruled to be not voluntary). On the other hand, if the police hold a news conference to discuss particular evidence, their actions and opinions may be newsworthy and under most circumstances we should feel free to report them. *(ABC II. 10)*

There are clearly some circumstances where what we report in the way of crime news can result in a most serious miscarriage of justice. For example, if, prior to a trial, we detail the confession of the defendant or his/her prior police record, or present detailed "evidence" (interviews with people who allege that they have seen things or know things which establish the defendants guilt), the result can well be that the courts will say that the defendant cannot get a fair trial. This is because the jurors, under our Anglo-Saxon system of jurisprudence, must render their verdict only on the basis of the evidence they hear in court. They cannot be infected by evidence that they have read or seen or heard outside the court - else the defendant is deprived of a fair trial. Again, for example, a defendant's prior police record is normally not permitted to be introduced as evidence in a trial - certainly not where the defendant does not take the stand. Similarly, we know that under Supreme Court decisions over recent years, many confessions are barred from evidence because they are not voluntary, or because the defendant has been held by the police too long without arraignment or without a lawyer. Hence, if we report in detail on confessions or prior police records, we may be informing potential jurors of evidence most damaging to a defendant although, ultimately, that evidence never is presented to

Altres codis, com el canadenc i els britànics, circumscriuen més les seves consideracions sobre el principi d'innocència al període de temps en què un delictes es tractat en l'àmbit de l'administració de justícia. La raó d'això és que aquests codis basen les seves normes en allò que està estipulat legalment i al voltant de la figura legal coneguda com "desacatament al tribunal" (al Canadà, "Outrage au tribunal"; i a la Gran Bretanya, "contempt of Court"). En els dos casos es tracta de formulacions legals relativament complexes, i totes dues cadenes recomanen als seus periodistes que, arribat el cas, facin les consultes pertinents als corresponents departaments jurídics. El codi canadenc, referint-se a afers criminals, recorda que està permès revelar que la policia està investigant sobre un incident a condició "que el reportatge no permeti descobrir la identitat del culpable". Des que es sap que la policia s'ha decidit a inculpar una persona la qüestió de la culpabilitat de la persona en qüestió passa a ser competència exclusiva dels tribunals. Però afegeix l'esmentat codi que cal tenir en compte que la publicació de les declaracions de la policia respecte a la inculpació pot perjudicar el desenvolupament del procés.²⁸ El codi de la BBC especifica molt clarament quan un cas es considera "actiu" des del punt de vista de l'administració de la justícia, però també recorda que es pot incórrer en desacatament al tribunal abans que un cas esdevingui actiu. De fet, pot incórrer en desacatament qualsevol emissió televisiva, com qualsevol publicació, que sigui susceptible d'interferir l'actuació de la justícia, punt que assenyalen tant el codi de la BBC com el de la ITC.²⁹ Aquest també recorda que la llei contempla la possibilitat que es procedeixi a

---

the jury and cannot, for good civil liberties reasons, be presented to the jury. (*CBS Free Press-Fair Trial*)

²⁸ Il est permis de révéler le fait que la police est en train d'enquêter sur un incident, à condition que le reportage ne laisse pas deviner l'identité du coupable.

Dès que l'on sait que la police est sur le point d'inculper une personne, la question de la culpabilité de la personne en question relève de la compétence exclusive des tribunaux (sub judge). La question demeure de la compétence des tribunaux jusqu'au terme des procédures judiciaires et, pendant cette période, toute ingérence dans le processus judiciaire peut constituer un outrage au tribunal.

La publication des déclarations de la police ou des procureurs de la Couronne concernant l'inculpation peut gêner le déroulement équitable du procès et, par conséquent, constituer un outrage au tribunal. (*SRC Reportages judiciaires-Afers criminelles*)

²⁹ The law of contempt applies when a case becomes active.

- * Generally, criminal proceedings are active as soon as a person is arrested or an arrest warrant is issued.

- * If there is no arrest, the case is active when the charge is made (except in Scotland) or the procedure for issuing a summons is started.

- * In civil proceedings, the case becomes active when a High Court trial is 'set down' or when a hearing date is fixed for the County Court or for a High Court preliminary hearing.

- * In Scotland, proceedings also become active in interlocutory hearings when such an application is made.

- * Criminal proceedings cease to be active by acquittal, by sentence or by any other decision

l'embargament d'una publicació o un programa de televisió que puguin interferir el curs dels procediments judicials i que un jutge pugui prohibir una emissió susceptible d'incórrer en desacatament.³⁰

El punt de partida de les extenses consideracions que fa el codi de la BBC és la definició del concepte mateix de "contempt of court", que és un delictes tractat amb especial severitat a la Gran Bretanya.³¹ És aplicable tant a causes civils i criminals com a les que són competència de certs tribunals de caràcter especial, i abasta un ampli repertori d'accions o conductes que impedeixin l'administració de justícia o provoquin perjudici. La BBC declara amb contundència que seguirà les indicacions de la llei (la Contempt of Court Act de 1981) "encara que altres no ho facin", i que només molt rarament hi podria haver raons d'interès públic que fessin passar per alt aquesta actitud.³² En un altre punt el codi de la BBC torna a

---

which brings an end to the proceedings.

- * Civil proceedings cease to be active when the proceedings are disposed of.

- * The liability for contempt is reactivated in the case of any proceedings where a Notice of Appeal has been given.

- * The Solicitor's Department should be consulted when there is any doubt.

Any broadcast, as with any publication, which shows an intention to interfere with the administration of justice generally, as opposed to particular proceedings, or is reckless as to the likely consequences of such a broadcast could be a common law contempt. This can occur even if there is no deliberate intention to interfere because intention may be inferred. Common law contempt can be committed before proceedings are active. *(BBC 13)*

For a broadcast to constitute a contempt it is not necessary for it to comment on active court proceedings themselves; it is sufficient that the comment should tend to interfere with the course of justice, for example by vilifying a person who is a defendant in a criminal case which is active. Licensees should obtain legal advice wherever there may be a risk that a comment, photograph or interview could be a contempt. *(ITC 6.2)*

³⁰ The law of contempt places a temporary embargo on the publication or broadcast of information which might influence the course of judicial proceedings. It is normally a criminal offence, carrying a maximum sentence of two years imprisonment and an unlimited fine. Judges may also use the law to injunct a broadcast which is potentially in contempt.

³¹ Alguns aspectes de la legislació britànica sobre aquestes matèries són diferents a Escòcia i a Irlanda del Nord. El codi de la BBC dona referència d'aquests aspectes diferencials als capítols 28 i 29.

³² Contempt of court is regarded as a very serious offence in British law.

- * It applies to civil and criminal cases, and also to coroners' inquests, some tribunals of Inquiry and certain other tribunals, for example industrial tribunals.

- * It occurs when any action creates a substantial risk that justice will be seriously impeded or prejudiced.

- * It ranges from prejudicial discussion of a case, through withholding evidence and bribing a juror, to throwing books at the Bench, undressing in court and reporting what is forbidden.

The Contempt of Court Act 1981 codified some aspects of contempt and made certain modifications to case law. BBC policy is that programmes will respect the contempt provisions even when others are not doing so. Only rarely will another highly important public good override this. *(BBC 13)*

recalcar que hi ha poques justificacions per al periodista que cometi desacatament, i que els jutges només adopten una actitud permissiva si es constata que el cas de desacatament és petit o inintencionat, o bé si es comprova que hi ha terceres parts que miren d'usar la legislació sobre desacatament per tal d'impedir que s'emetin informacions d'interès públic. Així mateix, el codi adverteix que, en general, el delictes de desacatament es tractat amb més severitat en els casos criminals que en els civils perquè hi està en joc la llibertat de persones i perquè hi estan implicats jurats no professionals.³³

Tot i que la legislació britànica sobre desacatament és complexa, el codi fa esforços en desgranar-ne diversos aspectes amb un cert to pedagògic. Així, inclou un llistat de conductes que exposen els periodistes televisius a incórrer en desacatament:

- Emetre imatges o comentaris que puguin influenciar aquells que estiguin implicats en un cas actiu, com per exemple el jutge, els magistrats, els membres del jurat, els testimonis o les parts.
- Emetre -o potser simplement realitzar- una entrevista amb testimonis o altres persones relacionades amb el cas.
- Mantenir amb testimonis del cas contactes que tractin d'influir o que puguin influir en les evidències que ells tenen.
- Entrevistar un membre del jurat durant un judici i després del mateix.
- Explicar qualsevol cosa que el jutge hagi declarat com reservada.
- Especular sobre la sentència d'un cas.
- Comentar la sentència d'un cas que s'ha de tornar a veure.
- Publicar material genèric sobre un tribunal que pugui socavar la confiança en el tractament d'un cas determinat.
- Emetre informacions que comportin prejudicis sobre l'estil de vida dels acusats o demandats, o revelar condemnes anteriors.
- Publicar fotografies dels acusats quan la seva identificació pot ser un element determinant.³⁴

---

³³ There is no defence of public interest available to a journalist who has committed a contempt. A lenient attitude may be taken, however, by a judge when

* an admitted case of contempt is small or unintentional; or

* a third party appears to be seeking to use the laws on contempt -through, for example, the issue of a 'gagging' writ- to prevent the broadcast of material of public interest.

Contempt is, generally speaking, treated more severely in criminal than in civil cases. This is because a person's freedom is at stake and lay jurors are involved. (BBC 13)

³⁴ Veure BBC 13

El codi canadenc també s'estén força en els advertiments respecte als aspectes de l'activitat de la justícia sobre els quals està prohibit informar, d'acord amb allò que està legalment establert. Pel que fa al procediment civil, es citen com a condicions per a fer-se ressò d'una audiència pública que el reportatge sigui difós a la mateixa època en què aquella té lloc (condició que, com ja s'ha vist anteriorment, també imposava la BBC), que sigui "lleial i exacte, i fet sense comentaris ni mala intenció" i que no hagi estat expressament vedat per una ordre d'un tribunal o una llei. Altrament, està prohibit de difondre les alegacions presentades per les parts, que es considera que no tenen fonament fins que no han estat provades en un judici. Tampoc no es pot revelar, en els judicis on intervé un jurat, els imports econòmics de les demandes. La raó d'aquesta norma és que els membres dels jurats no coneixen aquests imports durant el desenvolupament del procés per tal que puguin decidir més lliurement sobre els fets plantejats.³⁵ Un aspecte remarcable de la jurisprudència canadenca que recull el codi de la SRC és que s'ha donat el cas de jutges que han condemnat mitjans de comunicació perquè un reportatge o un comentari havien tingut per efecte dissuadir alguna de les parts de recórrer davant dels tribunals.³⁶ El codi canadenc destaca força una de les transgressions periodístiques inventariades per la BBC i relacionades més amunt: la publicació de fotografies de les persones encausades, especialment en aquells casos en què la identificació de les mateixes pot ser essencial per al curs del procés. La difusió de la fotografia d'un acusat -es raona- pot incitar un testimoni a tenir més en compte, encara que sigui inconscientment, l'aspecte de la persona que no pas els fets reals. El codi accepta, tanmateix, que -en interès de la seguretat pública- es difonguin fotografies de sospitosos que no han estat detinguts.³⁷

---

³⁵ Il est permis de donner un compte rendu d'une audience judiciaire publique, pourvu que ce reportage soit diffusé à la même époque, qu'il soit loyal et exact, et sans commentaire ni mauvaise intention, à moins qu'un tel reportage n'ait été spécifiquement restreint par un ordre du tribunal ou une loi.

Il est interdit de diffuser les allégations contenues dans les plaidoiries des parties. L'immunité prévue par la loi en matière de diffamation ne s'applique pas dans ce cas. Les allégations contenues dans une déclaration ou dans une défense sont considérées sans fondement tant qu'elles n'ont pas été prouvées en cour (...)

(...) Le fait de révéler, dans un reportage sur un procès civil avec jury, le montant des dominases réclamés par le demandeur, constitue un outrage. Les jurés ne connaissent pas, durant le déroulement du procès, le montant des dominases demandés étant donné qu'il est fictif; le jury doit décider du montant des dommages causés, en termes monétaires, en se basant sur les faits. *(SRC V. Reportages judiciaires-Affaires civiles)*

³⁶ Bien qu'il y ait peu de condamnations pour outrage dans le cas des affaires civiles, il est arrivé que les tribunaux condamnent le propriétaire d'un journal parce qu'un reportage ou un commentaire avait eu pour effet de dissuader les parties de recourir aux tribunaux. *(SRC V. Reportages judiciaires-Affaires civiles)*

El tema de l'entrada a les sales de vistes de càmeres i altres aparells d'enregistrament només és abordat d'una manera explícita a dos codis, el de la SRC i el de la BBC. S'ha de tenir en compte que, com ja s'ha comentat anteriorment, aquest és un tema polèmic i que ha estat i està encara subjecte a criteris diferents i canviants per part dels legisladors de diferents països. El principal factor comú és deixar que sigui el jutge qui decideixi en cada cas què és el més convenient. El codi canadenc, en el paràgraf on es refereix a les causes criminals, parteix de la base que en aquell país la presència de càmeres està prohibida sense el consentiment del jutge. I el de la BBC també assenyala que la llei, en principi, és desfavorable a la presència de càmeres i magnetòfons a les sales de vistes.³⁸ En qualsevol cas les lleis dels respectius països atorguen al jutge president de la sala àmplies facultats per decidir quin grau de publicitat poden tenir tant la vista del cas com diferents elements relacionats amb el mateix si considera que la seva difusió pot entorpir el procés en alguna de les seves fases.³⁹ Especials restriccions es solen contemplar, per exemple, quan es tracta de matèries sobre les quals més necessari és respectar la privadesa dels acusats i/o dels testimonis, com ara qüestions mèdiques, agressions sexuals, etc.⁴⁰ o bé en els casos de divorci o aquells en els quals l'acusat és un menor. El codi

---

³⁷ La publication de la photographie d'un prévenu, après l'inculpation, alors que l'identification de celui-ci est susceptible d'être un point controversé durant le procès, peut constituer un outrage au tribunal. La publication de la photographie du prévenu pourrait compromettre la tenue d'un procès équitable car elle pourrait, par exemple, inciter un témoin à tenir compte, inconsciemment, de la photographie du prévenu, plutôt que des faits réels pour l'identifier. Toutefois, il peut être dans l'intérêt de la sécurité du public de publier une photographie d'un suspect qui n'a pas été arrêté. *(SRC V. Outrage au tribunal)*

³⁸ .Au Canada, il est interdit d'utiliser des caméras ou des magnétophones dans les salles d'audience sans le consentement du juge. *(SRC V. Reportages judiciaires-Affaires criminelles)*

The use of tape-recorders and cameras by news gatherers is, as a rule, forbidden in British courtrooms. *(BBC 13)*

³⁹ Le juge peut interdire la publication de certaines preuves. Tant que cette interdiction n'a pas été levée, il faut s'y conformer.

Courts may impose special 'orders' to restrict reports. These can be detailed or sweeping. To fail to observe them risks contempt. *(BBC 13)*

The reporter's right is restricted in preliminary hearings in Magistrates' Courts unless reporting restrictions are lifted. This is because not all of what is said in such hearings will come out during the trial and the reporting of it might prejudice the case when it later comes before the jury. *(BBC 13)*

La première comparution du prévenu en cour, lorsque celui-ci est gardé en détention, a généralement pour objet d'envisager une liberté provisoire (sous caution).

Le juge peut interdire la publication de la preuve présentée, des informations données, des démarches effectuées et, le cas échéant, des raisons avancées par le juge durant une enquête sur mise en liberté provisoire. *(SRC Reportages judiciaires-Affaires criminelles)*

de la SRC recorda que el jutge té la facultat de decidir que un judici es fa a porta tancada i, aleshores la qüestió no és ja si poden entrar càmeres i micròfons, sinó prendre la delicada decisió de si es pot informar de les dades obtingudes pels periodistes fora de la sala estant.⁴¹ L'autoritat del tribunal, d'altra part, va més enllà d'allò que s'esdevé a dins de la sala de vistes. El mateix codi canadenc reconeix als jutges la responsabilitat de vetllar perquè tot el procés es realitzi amb l'ordre necessari⁴² A la Gran Bretanya i en algunes províncies canadenques, a més, està expressament prohibit captar imatges de les persones que es troben als recintes de les audiències, especialment si es tracta de persones vinculades als processos que hi tenen lloc.⁴³

Tant el codi de la SRC com el de la BBC recorden algunes limitacions específiques que existeixen per als informadors en els processos criminals quan el veredicté ha de ser fet per un

---

⁴⁰ Certain intimate, obscene or medical details may not be reported, however; nor may any proceedings which a judge directs should be held 'in camera'. *(BBC 13)*

Il est interdit de publier toute matière indécente présentée en preuve ou tout détail médical indécent qui, s'ils étaient publiés, seraient de nature à offenser la morale publique.

Lors d'un procès pour inceste, grossière indécence, agression sexuelle armée, menaces à une tierce personne, ou ayant provoqué des lésions corporelles, ou encore pour agression sexuelle grave, le juge peut interdire la publication de l'identité du plaignant ou de la plaignante et de toute information qui pourrait révéler l'identité de celui-ci ou de celle-ci.

Dans le cas d'un procès pour agression sexuelle, agression sexuelle armée, menaces à une tierce personne, ou ayant provoqué des lésions corporelles, ou pour agression sexuelle grave, lorsque l'accusé souhaite poser des questions sur les relations sexuelles du ou de la plaignant(e) avec une autre personne, il doit en donner avis. Ni le contenu de cet avis, ni la preuve obtenue lors d'une audience à huis clos en vue d'établir la pertinence des questions ne peuvent être diffusés. *(SRC V.Reportages judiciaires-Affaires criminelles)*

⁴¹ Dans certaines circonstances, le tribunal a le pouvoir de faire évacuer une salle d'audience et d'ordonner le huis clos. Ce serait un outrage de diffuser un compte rendu des délibérations tenues à huis clos si celui-ci a été imposé parce que la publicité risquait de nuire au procès. Il faut donc consulter au préalable le service juridique lorsqu'on se propose de diffuser des reportages sur une audience tenu a huis clos. *(SRC V.Outrage au tribunal)*

Le juge peut émettre des ordonnances concernant la conduite du procès et il faut y obéir. Il peut décréter le huis clos. *(SRC V.Reportages judiciaires-Affaires civiles)*

⁴² Le juge qui preside un procès doit veiller à ce que tout se déroule dans l'ordre pour que justice soit rendue. Il a donc le pouvoir d'empêcher toute activité, soit dans la salle d'audience, soit dans ses abords immédiats, qui pourrait entraver la bonne marche du procès. Les intéressés sont tenus d'obéir à tout ordre du tribunal, à moins d'avoir obtenu un avis juridique contraire. *(SRC V.Outrage au tribunal)*

⁴³ It is also an offence to take photographs in the court precincts of people connected with proceedings. *(BBC 13)*

Dans certaines provinces, il est interdit de prendre des images de toute personne qui entre dans la salle d'audience ou en sort, ou se trouve dans l'enceinte du palais de justice. *(SRC Reportages judiciaires - Affaires criminelles)*

jutjat. Hi ha situacions en les quals el jutge que presideix una sala pot decidir que el jurat estigui absent per tal que no es deixi influir per determinats aspectes dels procediments. En aquests casos, òbviament, la llei impedeix divulgar allò que hagi succeït a la sala durant l'absència del jurat.⁴⁴ Així mateix hi ha imposades restriccions pel que fa a les converses i les entrevistes dels informadors amb els membres del jurat i amb els testimonis. En el cas dels primers, la llei els prohibeix explicar les deliberacions públicament. Això vol dir que si es fa una entrevista a un membre del jurat l'entrevistador pot ser acusat d'haver ajudat a cometre una infracció criminal.⁴⁵ En general, com ja s'ha dit, la llei i els imperatius ètics obliguen a no fer cap actuació que posi en perill la independència de criteri d'aquells que han d'expressar un veredictes o una sentència o tenir un paper determinant en el cas. És per això que el codi canadenc admet una major flexibilitat a l'hora d'informar sobre les causes vistes en un tribunal d'apel·lació, ja que en aquest cas els jutges són menys propicis a deixar-se influenciar per fets externs al procés.⁴⁶

Nomès dos dels codis analitzats, l'italià i el canadenc, fan esment d'un aspecte tan important com és l'obligació moral d'informar sobre els veredictes o sentències en la mateixa mesura i amb el mateix relleu que s'ha donat al seguiment periodístic d'un procés judicial, tant si aquelles són condemnatòries com si són absolutòries. En aquest cas no es tracta d'un imperatiu legal, i així ho subratlla el codi canadenc que no inclou aquesta norma al costat de

---

⁴⁴ Lorsque le jury n'est pas séquestré, c'est-à-dire lorsqu'il n'est pas enfermé la nuit sous le contrôle du tribunal, on ne peut rendre compte des procédures qui se déroulent en l'absence du jury. (*SRC V. Reportages judiciaires-Affaires criminelles*)

If a judge 'sends the jury out' while the court hears certain kinds of argument, perhaps on whether a particular person should be allowed to give evidence, what is said in the jury's absence must not be reported even though reporters will usually be allowed to stay in court during that time. (*BBC 13*)

⁴⁵ Interviews or other out-of-court comments by witnesses or other people in the case cannot be used in 'fair and accurate' accounts while the case continues. (*BBC 13*)

Un juré commet une infraction s'il révèle à un journaliste certaines des délibérations du jury dont il n'a pas été fait état lors de l'audience publique. En conséquence, toute entrevue avec un juré peut exposer celui-ci à des poursuites et l'intervieweur lui-même pourrait être poursuivi pour avoir aidé à commettre une infraction criminelle.

En général, si l'on peut considérer qu'un journaliste a nuit intentionnellement au bon déroulement du processus judiciaire, le journaliste peut être accusé d'entrave à la justice. (*SRC V. Reportages judiciaires-Affaires criminelles*)

⁴⁶ Les juges des cours d'appel sont moins susceptibles d'être influencés par les reportages des médias, et les journalistes ont donc une plus grande latitude pour rapporter les causes portées en appel. (*SRC V. Reportages judiciaires-Affaires criminelles*)

totes les referides anteriorment sinó en l'epígraf dedicat al respecte a la vida privada.⁴⁷ La RAI considera, a més, que val més no publicar el nom i la imatge de les persones condemnades a penes molt lleus, fora que la seva rellevància o popularitat no aconsellin el contrari.⁴⁸

Finalment cal fer esment d'un aspecte que pren en consideració el codi de la BBC. Es tracta de la cura que cal tenir amb el llenguatge emprat a les informacions judicials, i concretament a la manera de nomenar les persones encausades. La cadena pública britànica explica que, malgrat que existeix una certa tradició de nomenar-les només pel cognom, és preferible fer-ho amb el nom i el cognom o fins i tot amb el tractament de senyor i senyora al davant. Per interpretar aquesta norma cal tenir en compte que en molts contextos periodístics hi ha el costum de no usar en cap cas tractaments. Sembla evident que l'esperit d'aquesta norma de la BBC és que, mentre una persona no sigui convicta d'un delicte, cal atorgar-li el mateix tracte formal que s'usaria per a qualsevol altre ciutadà.⁴⁹

---

⁴⁷ Si une émission nomme un accusé dans une cause au criminel, il faut donner une égale importance à un compte rendu du verdict. *(SRC III. Respect de la vie privée)*

L'assoluzione di un imputato va data con lo stesso risalto che ha avuto l'avvenimento all'atto dell'incriminazione o di una precedente condanna. *(RAI-A 20)*

⁴⁸ I giornalisti della Rai si astengono dal diffondere nomi e immagine dei condannati a pene lievissime salvo nei casi che abbiano particolare rilevanza sociale o coinvolgano personaggi pubblici. *(RAI-A 20)*

⁴⁹ The tradition in news reports of court cases of leaving out the title of the accused has eroded and in BBC reports from courts use of the surname alone should be rare.

* It is acceptable to use forename and surname together without the title: Joe Bloggs appeared in court...

* If preferred it can be 'Mr Joe Bloggs...

* Subsequent references should be to 'Mr Bloggs...

* The same must be applied to 'Mrs, Miss and Ms'

It is important to be consistent: as use of the title is now usual in BBC coverage, to leave it off will seem like an indication of guilt. When the court case is grim and the charges horrific, the rule must still apply.

It is acceptable to drop the honorific on conviction, as in 'Bloggs was fined'. It should be restored for reports during an appeal. *(BBC 34)*

